

Mellom bibel og menneskerettigheter

En studie av *Vårt Land* og *Dagens*
vinkling av Palestina/Israel-konflikten

Silje Marie Hirsch

Cand. polit 1992

vår 2005

Universitetet i Oslo

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Sammendrag

Tittel: Israel og Palestina mellom bibel og menneskerettigheter.

- Vinkling av Palestina/Israelkonflikten i avisene Vårt Land og Dagens lederartikler

Spørsmålsstilling: Hvilke holdninger til Palestina/Israel-konflikten reflekterer lederartikler i de to kristne dagsavisene Dagen og Vårt Land? Er det mulig å spore en endring i vinklingen over tid? Hvordan kan disse lederartiklene gi oss innblikk i en debatt om Palestina/Israel-konflikten blant kristne i Norge?

Metode: Erfaringsmaterialet mitt er lederartikler som omhandler Palestina/Israel-konflikten i de to avisene Vårt Land og Dagen. Jeg tar for meg lederartikler fra fem sentrale tidspunkt i konflikten: 1967, 1982, 1987/88, 1993 og 2000.

Materialet er avistekst. Jeg har hatt en empirinær tilnærming. Hvilke tema som har blitt sentrale i analysen er avledet av hvilke som har vært mest sentrale i lederartiklene. Med tekst som erfaringsmateriale, har det falt naturlig å bruke ulike former for tekstanalyse som analyseverktøy for å gripe meningen i tekstene. Jeg bruker begreper fra metaforanalyse, narrativ analyse og diskursanalyse for å få fram de sentrale aspektene ved materialet.

Teoretiske perspektiver: Meningsdannelse og fortolkning ser jeg på som viktige aspekter for å forstå hvordan de to avisene danner seg sine versjoner av disse historiske hendelsene. Et sentralt emne er dermed hvordan mening ikke er objektivt gitt men dannes sosialt og tillegges hendelser og gjenstander i vår virkelighet gjennom språket. Jeg ser også på hvordan språket kan brukes strategisk for å forme en viss forståelse av virkeligheten. Jeg trekker veksler på teoretiske retninger som språkteori, narrativ teori, diskursteori, mediasosiologi og religionssosiologi.

Analyse: Hovedtrekk: Mitt inntrykk er at de to avisenes forståelse av konflikten, beveger seg - fra et forholdsvis likt utgangspunkt i 1967 – for så å gå i to ulike retninger i løpet av den tidsepoken jeg tar for meg. Spesielt blir dette tydelig i deres fordeling av skyld mellom partene. I samme epoke har den dominerende fortelling i det norske samfunn (opinionen,

media, norske politikere) gått fra å være generelt israelsvennlig til å bli mer og mer kritisk til Israels politikk overfor palestinerne. Dagen beveger seg fra å være en del av den dominerende israelsvennlige fortelling i 1967 til å gradvis danne en mer og mer motkulturell identitet, jo mer holdningen i opinionen endres. Dette ser man tydelig i deres gjentatte angrep på vinklinger i andre medier og andre kristne, som de mener svikter Israel. De gir inntrykk av en slags skyttergravmentalitet eller forsvarsposisjon, der de ser på seg selv som den siste skanse på Israels side, mens resten av verden har sviktet sitt ansvar. Vårt Land derimot ser ut til, til en viss grad, å følge samme retning som holdningsendringer ellers i samfunnet, men er likevel ikke en del av den dominerende fortelling. Vårt Land holder hele veien på sin identitet som israelsvenner og er, både i 1967, 1982 og 1987 skeptisk til PLO, men blir gradvis mer kritisk til Israels behandling av palestinerne. De anerkjenner også etter hvert PLOs rolle som representant for palestinerne og tar til orde for palestinsk selvstyre. Et typisk eksempel ser man i kommentarer som: ”Vi er fortsatt venner av Israel, men det må være lov å kritisere sine venner.” Vinklingen i de to avisene sementerer seg i de to idealtypene ”bokstavtro, fundamentalistiske israelsvenner” (Dagen) og ”kritiske israelsvenner” (Vårt Land).

Fra et forholdsvis likt utgangspunkt i 1967, går de også i to ulike retninger når det gjelder bruk av religion og politikk som argumentasjonsgrunnlag i sin fortolkning av konflikten. Dagen bruker konsekvent bibelen som det primære argumentasjonsgrunnlag. Konkrete tekster i bibelen kan gi oppskrift til forståelse av hendelser i konflikten. Vårt Land går etter hvert bort fra en slik forståelse og mener at bibelen *ikke* kan gi en konkret oppskrift på forståelse av konflikten. Bibelen brukes mer som etisk bakteppe for forståelse av konflikten, og fortolkninger av enkelthendelser blir først og fremst gjenstand for allmenntiske vurderinger. Dagen setter dessuten opp skarpe skiller for hvem de identifiserer seg med og hvem de kritiserer i det religiøse landskap. Forhold til Israel er for dagen en viktig grensemarkør for hvem som regnes som innenfor og utenfor. Vårt Land danner svakere grenser både mot andre kristne, andre religioner og holdninger i samfunnet rundt, og kan gjennom sin mer drøftende språkbruk gi inntrykk av å ville tilfredsstille flere ulike syn.

Forord

”Min tante Rikke kjente Midt-Østen som sin egen bukselomme uten noen gang å ha vært der” Kari Bremnes fra juleforestillingen ”Finn veien engel” desember 2003.

Området Israel/Palestina har hatt en sentral plass i mange kristnes bevissthet. ”Det er som å gå i sin barndoms flanellograf” sa Kari Bremnes en gang i et intervju etter å ha vært på reise til de palestinske områdene (Aftenposten 4. desember 2003). Området der konflikten mellom Israel og palestinerne utspiller seg inneholder byer som Betlehem, Jerusalem, Nasaret. Alle nevnt uttallige ganger i det nye testamentet. Her ligger de hellige stedene. Fødselskirken der de mener Jesus ble født, Via Dolorosa, Getsemane, Gravkirken. Dette var det landet Gud lovet til Abraham og israelfolket og det området der Jesus levde og virket. Helt siden opprinnelsen av den kristne kirke har dette området vært gjenstand for pilegrimsreiser, korstog og forestillinger om de siste tider. Steder der kristne over hele verden sendte sine drømmer. Et sted nærmere Gud. Da staten Israel ble opprettet i 1948 ble denne begivenheten heiet fram av mange kristne verden over: ”Dette er en del av Guds plan!” ”Se Gud virker i historien”. Mange så på det som et under at jødene som hadde vært spredd over hele verden og lidd så mye, nå fikk samles i et land. Fortsatt nevnes disse stedene, husene og steinene hver eneste søndag i kirker og bedehus i hele Norge og sannsynligvis over hele verden. På søndagskolene viser de flanellografer av Maria og Josef og eselet som rir inn til Betlehem, og hver påske synger kristne: ”Se vi går opp til Jerusalem i hellige fastetider...”. Referansene er mange og symbolmettede. Fortsatt skaper konflikten sterk debatt i kristne kretser. Meningene er sterke, motstridende og ofte følelsesladde. Avisreportasjer om konflikten leses med argusøyne og følges av hissige leserinnlegg. For sterk sympati med den ene part, møter sterk motstand fra kristne som sympatiserer med den andre part.

I min leting gjennom i *Vårt Land* og *Dagen* i nasjonalbibliotekets arkiver fant jeg en overskrift i *Vårt Land* i 1967. Der står det skrevet: ”Norge, Israels beste venn”. I 2003 (13.mai) skriver samme avis at Kristelig folkepartis landsmøte, selveste israelsvennenes høyborg, klapper for en palestinsk stat og Kjell Magne Bondevik uttaler: ”Dette er ikke så kontroversielt lenger. Det har vært en modningsprosess”. En endring har skjedd, men på hvilken måte?

Oppgaven som følger er et forsøk på å spore denne endringen. Som hjelpemiddel for å få innsikt i dette, har jeg tatt for meg lederartikler i de kristne dagsavisene Dagen og Vårt Land. Jeg har selv bakgrunn i kristne miljøer med et mer kritisk blikk på Israels behandling av palestinerne enn det disse to avisene representerer – noe som, i kombinasjon med min egen bedømmelse av de faktiske forhold i konflikten, har gitt meg et annet ståsted enn det Vårt Land og Dagen har. Dette har gitt meg en nyttig kombinasjon av et innenfra- og et utenfraperspektiv i forhold til avisenes vinkling av konflikten. Samtidig har et møysommelig og nøyaktig arbeid med å forstå avisenes vinkling på deres egne premisser gjort dette til en oppgave som vil kunne være interessant lesning for den store bredden i kristen-Norge og også alle andre som interesserer seg for Palestina/Israelkonflikten.

Min far har underveis pleid å si: ”Ja, ja... en hovedoppgave er en ørkenvandring.” Sant nok. Nå er jeg endelig på den andre siden av ørkenen og har overlevd. Jeg vil derfor takke de som har vært vannhullene på vandringen: Først takk til superkollokvien – Eva, Irene, Tonje, Yngvill og Lars Martin – for oppmuntring og bra samarbeid. Takk også til hovedveileder Pål Meland for tålmodighet og kritisk blikk og biveileder Oddbjørn Leirvik for entusiasme og innsikt i oppgavens tema. Takk til Lars og pappa for frivillig, engasjert veiledning og tro på meg når jeg manglet det selv. Takk til Helga for nøyaktig korrektur og Silje og Signe for opp-backing, spark bak og avkobling selv når jeg har vært sur og lei. Og til slutt en takk til alle beboere på pauserommet i 4. etasje HHH – med dere er Blindernlivet alltid som en lek!

Oslo, vår 2005

Silje Marie Hirsch

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG.....	III
FORORD.....	V
INNHOLDSFORTEGNELSE.....	VIII
1. INNLEDNING.....	1
2. METODEKAPITTEL	5
AVGRENSNING OG VALG AV DATAMATERIALE	5
<i>Vårt Land og Dagen</i>	5
<i>Lederartikler fra fem tidspunkt i konfliktens historie</i>	6
ANALYSE AV TEKST.....	8
SPØRSMÅLSDREVET, EMPIRINÆRT UTGANGSPUNKT	10
FORSKERROLLEN OG ERFARINGER FRA FORSKERPROSESSEN.....	11
3. TEORETISKE PERSPEKTIVER.....	13
SPRÅKTEORI OG KONSTRUKSJON AV MENING	14
<i>Diskurs</i>	15
<i>Fortellinger</i>	17
<i>Roller</i>	20
<i>Tegn og symboler, metaforer og metonymer</i>	21
<i>Intertekstualitet</i>	23
<i>Språk som makt</i>	24
MEDIA	25
<i>En vitenskapsteoretisk debatt</i>	25
<i>Forhold mellom mediene og publikum</i>	26
RELIGION.....	28
<i>Meningssystemer, religiøse kollektiver og kognitive minoriteter</i>	28
<i>Religiøs legitimering</i>	29
<i>Konkurrerende verdensbilder</i>	30
<i>Når et fellesskap danner skillelinjer til omverdenen</i>	32
AVSLUTNING: SPRÅK, MEDIER OG RELIGION I FORSTÅElsen AV PALESTINA/ISRAEL-KONFLIKTEN	33
4. KONFLIKTEN – EN HISTORISK GJENNOMGANG	37
<i>Avslutning</i>	46
5. VÅRT LAND OG DAGEN: SKYLDFORDELING OG BESKRIVELSE AV PARTENE.....	47
1967: SEKSDAGERSKRIGEN	47

<i>Skyldfordeling</i>	48
<i>Beskrivelse av partene</i>	50
1982: INVASJON I LIBANON	52
<i>Forståelse av invasjonen i Libanon</i>	52
<i>Beskrivelse av partene</i>	54
1987/1988 - BEGYNNELSEN AV DEN 1. INTIFADA	58
<i>Skyldfordeling</i>	58
<i>Beskrivelse av partene</i>	60
1993: BEGYNNELSEN AV OSLO-PROSESSEN	63
<i>Forståelse av fredsprosessen</i>	63
<i>Beskrivelse av partene</i>	66
2000: BEGYNNELSEN AV DEN SISTE INTIFADA	69
<i>Skyldfordeling</i>	69
<i>Beskrivelse av partene</i>	72
OPPSUMMERING MED ROLLEFORDELING.....	74
6. RELIGION OG POLITIKK	77
BIBELSYN OG FORHOLD MELLOM RELIGION OG POLITIKK	78
PLASSERING I DET RELIGIØSE LANDSKAPET	87
ANTISEMITTISME	96
OPPSUMMERING	99
7. AVSLUTNING	103
<i>Kan disse endringene si oss noe om endringer i holdninger blant kristne</i>	106
<i>Forslag til seinere forskning på dette området</i>	108
<i>Hva nå? - Konflikten og kristnes debatt i dag</i>	109
LITTERATURLISTE.....	XIII
VEDLEGG 1: OVERSIKT OVER LEDERARTIKLER.....	XXI
1967:	XXI
1982:	XXI
1987/1988:	XXII
1993:	XXIII
2000:	XXIII

1. Innledning

I flere tiår har det pågått en debatt blant kristne i Norge om hvordan man som kristne skal forholde seg til Palestina/Israel-konflikten. Ulike kristne grupperinger har ulike (og til dels sterkt motstridende) syn på konflikten. Mitt utgangspunkt for denne oppgaven var et ønske om å få innblikk i denne debatten. Jeg har selv fulgt den over tid. I tillegg har jeg hatt samtaler med sentrale folk i den norske kirkevirkeligheten (blant annet forskere, kirkelig ansatte, og medlemmer og ansatte i kristne organisasjoner) som har fulgt debatten over flere tiår. Mitt inntrykk er at det de siste tiårene har vært en endring av debatten og holdningene til konflikten blant kristne i Norge. De første tiårene etter staten Israels opprettelse var en sterk sympati med israelsfolket vanlig i store deler av kristenfolket, som det også var i det norske folk generelt (Waage 2004). De siste tiårene ser det ut til å ha vært en og sterkere debatt blant kristne omkring disse spørsmålene. Det har for eksempel vært en økende grad av uenighet om hvilke konsekvenser et israelsvennskap skal ha for ens holdninger til konflikten. Dette dreier seg blant annet om hvordan man skal forstå israelsfolkets rolle som Guds utvalgte folk, slik det står skrevet i Bibelen, og i hvilken grad dette får konsekvenser for forståelsen av Israels rolle i konflikten i dag. Dessuten har enkelte kristne grupperinger gått bort fra en tanke om Israels særstilling og har i stedet tatt til orde for en sterkere sympati med den palestinske siden av konflikten.

I denne oppgaven ønsker jeg å finne ut av om det er tilfelle at en slik endring har pågått og i så fall på hvilken måte denne endringen har skjedd. Dette gjør jeg gjennom å se på de kristne dagsavisene *Dagen* og *Vårt Lands* vinkling av konflikten. Disse er bare to av stemmene i debatten, men har som dagsaviser med ulike deler av kristen-Norge som sin adressat, vært sentrale aktører i debatten og viktige leverandører av informasjon om konflikten. De har dermed også vært premissleverandører for hvordan konflikten har blitt fortolket blant kristne i Norge, samtidig som de har vært en provokasjon for de kristne med andre syn på konflikten enn de syn avisene representerer. Spørsmålsstillingen min blir som følger: *Hvilke holdninger til Palestina/Israel-konflikten reflekterer lederartikler i de to kristne dagsavisene Dagen og Vårt Land? Er det mulig å spore en endring i vinklingen fra 1967 til 2000, og hvordan har i så fall denne endringen pågått? Hvordan kan disse lederartiklene gi oss innblikk i en debatt om Palestina/Israel-konflikten blant kristne i Norge?*

Motivasjon og tidligere forskning

Min motivasjon for denne oppgaven bunner også i en generell interesse for religionens rolle i vårt samfunn, og mer spesielt hvordan religiøse grupperinger kan være aktører i den politiske sfære. Etter min mening er religionens rolle i samfunnsdebatten et alt for lite vektlagt tema blant sosiologer. Kristnes relasjon til Palestina/Israel-konflikten er et svært interessant og spesielt eksempel på dette, fordi mange kristne delvis forholder seg til konflikten *som kristne* (Skarsaune 2004). Dermed kan religiøs bakgrunn påvirke hvilke holdninger en har til konflikten.

Det er skrevet enormt mye om Palestina/Israel-konflikten generelt. Sentrale forskere fra norsk hold er blant andre Hilde Henriksen Waage (1987, 1989, 1996, 2000, 2004) Niels August Butenschøn (1980, 1984, 1989, 1994, 1996, 2000, 2003). I disse forfatternes litteratur nevnes og norske kristnes relasjon til konflikten, men lite er skrevet fra samfunnsvitenskaplig hold som *direkte* fokuserer på norske kristnes relasjon til konflikten. Mye av det som er skrevet er fra teologisk hold, og fokuserer først og fremst på hvordan Bibelen kan tolkes i forhold til konflikten, og da spesielt om kristnes forhold til jødene som folk. Eksempler på forfattere er Oskar Skarsaune (1978, 1992, 1994, 1996, 1999), Ole Christian Kvarme (1979, 1981, 1985, 1999, 2003). Mye av det som er skrevet om dette tema er artikler i teologiske tidsskrifter og kristne organisasjonstidsskrifter, for eksempel i Kirke og Kultur, Ung Teologi og Norsk misjonstidende. Det er også skrevet enkelte spesialavhandlinger og hovedoppgaver fra ulike teologiske utdanningsinstitusjoner i Norge (for eksempel Stave Olsen 1997, Fyllingsnes 1999, Bjørkelid 2002). En komparativ sosiologisk studie av *Vårt Land* og *Dagens* vinkling av konflikten er så vidt meg bekjent ikke tidligere gjennomført. Denne oppgaven vil derfor være et nyttig bidrag til et foreløpig nokså utforsket felt.

Gangen i oppgaven

I neste kapittel tar jeg for meg hvilke metodiske grep jeg har tatt i prosessen med denne oppgaven. Jeg fokuserer her på avgrensning og valg av datamateriale og drøfter valg av analysemåte. I kapittel 3 går jeg inn på sentrale teoretiske perspektiver. Disse er på mange måter styrt av hva jeg fant mest relevant for å beskrive funnene i datamaterialet. Jeg tar i bruk teoretiske perspektiver fra språketeori, mediasosiologi og religionssosiologi. Deretter (kapittel 4) tar jeg for meg den historiske bakgrunnen for konflikten, samt Norge og norske kristnes relasjon til konflikten, som et nyttig bakteppe for analysen. I det første analysekapitlet (kapittel 5) går jeg først inn på hvordan de to avisene fordeler skyld mellom de ulike partene i konflikten. Jeg ser på hvordan de fortolker hendelsene og hvordan de beskriver partene:

Hvem er mest skyldige? Hvem har mest krav på sympati? Jeg ser på hva det er som legitimerer en handling, hvem som "eier" legitimeringen og hva det er som legitimeres. Jeg forsøker ut fra dette å skissere hvilke roller de to avisene tildeler partene i konflikten til de ulike tidspunktene i konflikten. Dette gjør jeg ved hjelp av begreper fra narrativ teori: Hvem ser de på som helt og skurk? Hvem er offeret i fortellingene? I tillegg går jeg inn på hvilke konfliktlinjer de skisserer, hvem avisene føler tilhørighet til og hvem de tar avstand fra. Neste analysekapittel (kapittel 6) tar for seg hvordan de to avisene tar i bruk religion (bibel og kristen tradisjon) og politikk (menneskerettigheter, allmenntiske vurderinger) som to ulike argumentasjonsgrunnlag i konflikten. Jeg tar for meg i hvilken grad og på hvilken måte de trekker inn de ulike argumentasjonsgrunnlagene, og hvordan de kombinerer disse to. Jeg ser også på hvordan avisene til de ulike tidspunktene plasserer seg i kirkelandskapet og hvordan de forholder seg til andre religioner. Til sist i dette kapitlet velger jeg å fokusere spesielt på fenomenet antisemittisme og hvordan de to avisene forholder seg til dette fenomenet. I begge analysekapitlene ser jeg på hvordan de bruker begreper og hva dette kan si oss om deres virkelighetsbilde og forståelse av konflikten. Jeg ser også på deres bruk av intertekstualitet. Som en avslutning forsøker jeg å skissere opp et helhetsbilde av hvordan *Vårt Land* og *Dagens* vinkling av konflikten har endret seg over tid. Her forsøker jeg å trekke tråder fra analysen samtidig som jeg bygger på mitt helhetsinntrykk av lederartiklene.

2. Metodekapittel

Proessen som har ført fram til denne hovedoppgaven har inneholdt mange valg og avgjørelser. Spesielt gjelder dette i valg av hvilke metodiske tilnærminger som har vært best egnet til å svare på spørsmålsstillingen min. I kapitlet som følger tar jeg for meg hvilke metodiske valg jeg har tatt og begrunnelsene for dem. Jeg forklarer hvordan jeg har avgrenset oppgaven og begrunner valg av datamateriale. Jeg tar også for meg hvilken analysemåte og hvilke verktøy jeg har tatt i bruk for å analysere datamaterialet, og på hvilken måte jeg har koblet teori og data i oppgaven. Til slutt ser jeg på min egen rolle som forsker, og på hvordan jeg har håndtert utfordringen om å tilnærme meg materialet med en tilstrekkelig balanse mellom nærhet og distanse.

Avgrensning og valg av datamateriale

Vårt Land og Dagen

Som en konkretisering av norske kristnes debatt omkring denne konflikten, har jeg altså tatt for meg de to avisene *Vårt Land* og *Dagen* og deres vinkling av konflikten. *Vårt Land* og *Dagen* er de *eneste* kristne *dagsavisene* i Norge, noe som gjør det naturlig å avgrense materialet til disse to. De leses hver dag av mange mennesker, og er sentrale ”stemmer” i debatten. De har dessuten vært viktige formidlere av informasjon om konflikten. Disse to avisene representerer på ingen måte alle typer standpunkt kristne har til denne konflikten blant norske kristne, blant annet blir ikke de sterkeste røstene for palestinernes sak dekket, men for å gjøre det håndterlig å se på vinklingen av konflikten over et større tidsspenn, ble jeg nødt til å velge bort å dekke hele bredden i debatten. *Dagen* henvender seg til den mer konservative del av kristen-Norge, mens *Vårt Land* favner et mer bredt spekter av kristne (og andre som er opptatt av tro og livssynsspørsmål). *Dagen* ble grunnlagt i 1919. I 2003 hadde *Dagen* et opplag på 8628 (Mediebedriftenes Landsforening 2005). *Dagen* har størst andel abonnenter i Hordaland, men avisen har også bredt nedslagsfelt i Rogaland, Agder, Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. Den har også et økende antall lesere på Østlandet. I følge *Dagens* nåværende redaktør Odd Sverre Hove tilhører *Dagens* lesere først og fremst det ”bibeltro, konservative kristenfolket”. Dette gjelder i følge Hove både bedehusfolk og frikirkefolk. Det er også disse avisen ser på som sin adressat (Hove 2004). Avisen beskriver det som sin oppgave ”på bibelsk grunn å bringe godt oppbyggelig stoff” og ”ta til motmæle mot angrep på de kristelige grunnsannheter” (*Dagens* statutter 1919¹). De ønsker også å behandle både tros-

og samfunnsspørsmål i lys av kristendommen. *Dagen* definerer seg selv som protestantisk, men ikke nødvendigvis bundet til den Lutherske kirke. Den ønsker dessuten å være politisk uavhengig.

Vårt Land kom ut første gang i 1945. Avisen hadde i følge Mediebedriftenes organisasjoner et opplag på 26782 i 2003 (Mediebedriftenes landsforening 2005) Nærmere 60 % av leserne bor på Østlandet og ca 30 % bor på Vestlandet. Mer enn halvparten av leserne har utdanning på universitetsnivå (Forbruker og media 01/04). I avisens visjonsdokument fra 2003 skriver de at *Vårt Land* skal være en avis for ”mennesker som ønsker å lese om det vesentligste som skjer, og om troens rolle i dette” (*Vårt Lands* visjonsdokument 2003). Adressaten er alle som er opptatt av tro og livssynsspørsmål. Dette gjelder i første omgang kristne, men er ikke nødvendigvis avgrenset til disse. Videre skriver de at ”avisen skal forvalte kristen tro og tanke, og bidra til at dette får prege samfunnet og menneskers liv og valg” (*Vårt Lands* visjonsdokument 2003). *Vårt Land* bygger på bekjennelsene i den evangelisk Lutherske kirke, men er ikke bundet til en kristen gruppering eller politisk parti. Avisen ser på seg selv som forankret i sitt livssyn, men ønsker samtidig å skape dialog og forståelse i forhold til andre grupper (*Vårt Lands* visjonsdokument 2003).

Disse avisene kan si meg noe om hva slags innflytelse abonnenter av kristne dagsaviser blir utsatt for. Samtidig vil også måten avisene beskriver hendelsene i konflikten være farget av hvem de skriver til, og deres vinkling vil derfor kunne gi en pekepinn om hva slags holdninger som rører seg også i deres lesergrupper. Disse avisenes vinkling av konflikten er også interessante for å få innsikt i hvordan de konkrete hendelsene i konflikten kan bli tillagt mening og kategorisert gjennom språket, og hvordan de samme hendelsene kan bli gitt ulik mening avhengig av hvilke begreper som blir brukt for å beskrive det som skjer.

Lederartikler fra fem tidspunkt i konfliktens historie

Jeg har valgt å bare konsentrere meg om lederartiklene i de to avisene, fordi disse avisene inneholder svært mye stoff om Palestina/Israel-konflikten, og det ville vært uoverkommelig å ta for seg alt. Lederartiklene skiller seg ut i forhold til annet avisstoff, ved at det er de som mest direkte representerer avisenes redaksjonelle profil. Det er derfor naturlig å velge ut disse når jeg skal ta et utvalg. Lederartikler er en egen genre av avisartikler. De tilhører en form for journalistikk som kalles politisk journalistikk. Den politiske journalistikken har to undergenrer: nyhets- og kommentarjournalistikk (Allern 2001:111). Lederartikkelen tilhører den siste av disse to. De ulike genrene innen kommentarjournalistikken har essayet som historisk grunnform, og har ellers til felles at de skal reflektere forfatterens meninger og

holdninger (Allern 2001:102). Lederartikler har ofte en argumenterende form – de ønsker å overbevise mottakeren om sitt syn, og gjør dette ved å etablere logiske forbindelser mellom leddene i argumentasjonen (Østbye m.fl. 2002:72). Deler av min analyse går på å identifisere argumentene lederne bruker for å fremme sine synspunkter.

Datamaterialet mitt er lederartikler som omhandler konflikten i forbindelse med fem aktuelle tidspunkt i konfliktens historie. Hendelsene jeg har valgt ut er hendelser som både er sentrale i konfliktens historie, og som fikk stor dekning i norske medier. Hendelsene jeg har valgt er:

- Seksdagerskrigen - 5. juni-10. juni 1967.
- Israels invasjon i Libanon – 6. juni-21. august 1982.
- Begynnelsen av den første intifada - årsskiftet 1987/1988 (de første registrerte opprør var i begynnelsen av desember 1987).
- Begynnelsen av Oslo-prosessen – underskrivingen av avtalen 13. september 1993.
- Begynnelsen av den siste intifada, da Sharon gikk over tempelplassen - 29. september 2000.

Vårt Land og *Dagen* skriver mye om Palestina/Israel-konflikten i sine lederartikler. For ikke å drukne i stoff har jeg derfor valgt å bare konsentrere meg om de nærmeste månedene rundt disse hendelsene. Det er tydelig at hyppigheten av lederartikler og annet stoff som omhandler konflikten øker dramatiske i perioden rundt ”sensasjonelle” hendelser i konflikten. Fokus i oppgaven ligger på hvordan avisene responderer på disse konkrete hendelser i konflikten, og hvordan de beskriver disse. Ved at jeg har tatt for meg tidspunkt da begge avisene responderer på de samme hendelsene, har det også vært lettere å kunne sammenligne de to avisene. Hvor mye og hva som er skrevet om konflikten til de ulike tidspunkt varierer mye. Tidsspennet jeg har valgt å ta for meg til de ulike tidspunkt varierer derfor noe. Jeg har begrenset antall lederartikler etter hvor mye jeg har sett på som nødvendig for å gi et tilstrekkelig bilde av avisenes vinkling til de ulike tidspunkt. Jeg har tatt for meg alle lederartikler som omhandler konflikten i disse periodene.

For å kunne gå noenlunde i dybden på hvert tidspunkt, har jeg vært nødt til å avgrense det til fem tidspunkt. Dette gjør at hendelser som også kunne være svært interessante å se på i forhold til min problemstilling, har blitt utelatt, selv om de kunne vært med på å gi et mer helhetlig bilde. Jeg har også vurdert å ta for meg færre enn 5 tidspunkt, men på grunn av et

ønske om å følge en utvikling over tid og om mulig å identifisere en tråd i utviklingen, ser jeg det som nødvendig både å ha nok bredde i type hendelser, og å ikke ha for stort sprang mellom hvert tidspunkt.

Arbeidet med å samle disse lederartiklene har jeg gjort i mikrofilm-arkivet på Nasjonalbiblioteket, samt at jeg har fått noe stoff fra *Vårt Lands* arkiver. Jeg har gått systematisk gjennom alle avisene fra disse tidsrommene og studert alle lederartikler som omhandlet Palestina/Israel-konflikten. Datamaterialet består av 243 lederartikler (se oversikt i vedlegg). Det spesielle med denne formen for datainnsamling er at det jeg har samlet inn er noe andre har produsert. Jeg møter ikke de som har produsert det, men forholder meg kun til teksten de har skrevet. Jeg har ønsket å la tekstene tale for seg selv. Derfor har jeg ikke tatt kontakt med lederne i avisene, for å unngå at min tolkning skal bli for mye farget av deres egen forståelse.

For å systematisere stoffet har jeg latt meg inspirere av teknikker i temasentrert innholdsanalyse. Jeg har gått gjennom lederartiklene og fargekodet de ulike tema tekstene inneholder. Jeg har dessuten markert sentrale begreper som kan gi nyttig innsikt i avisenes forståelse av hendelsene. Lederartiklene er svært innholdsmettede, og inneholder derfor mange tema som kunne vært interessante å ta for seg. Jeg har vært nødt til å foreta et utvalg. De tema jeg har valgt å fokusere på i analysen er de jeg opplever som mest sentrale i lederartiklene. Disse temaene er også de som best kan belyse problemstillingen min og best kan illustrere endringer i avisenes vinkling av konflikten. Sitatene jeg har valgt å presentere, belyser dessuten gjennomgående funn og representative argumentasjonsrekker for avisenes profil på de ulike tidspunkt.

Analyse av tekst

Lederartiklene tilhører en type datamateriale som kalles dokumenter. Et viktig kjennetegn med dokumenter er at de inneholder en tekst (Østbye m.fl. 2002:51). Dessuten er dokumentene skrevet for et annet formål enn det forskeren skal bruke dokumentene til, i motsetning til for eksempel intervjuer, der forskeren selv er med på å forme materialet (Thagaard 1998:56). Tekster kan gi oss rike og tilgjengelige data som er oppstått uavhengig av forskerens innflytelse. Silvermann (2001:151), i likhet med Ragnvald Kalleberg (Kalleberg 1998:41), mener bruk av tekst som materiale er for lite brukt i samfunnsvitenskapen. Å ta i bruk skrevne tekster slik jeg har gjort i denne oppgaven, er en nyttig måte å få tak på begrepene og fortellingene vi spiller på for å kategorisere vår virkelighet. Samtidig kan

tekstene ha reell innflytelse i verden (Silverman 2001:152). Skrevet tekst er også nyttig for å kunne fange opp endringer over tid, slik jeg har ønsket i denne oppgaven. Dette gjelder også avistekst. Tekstene er skrevet i en kontekst (i sin samtid) og vil derfor gi lettere tilgang til hvordan hendelsene ble beskrevet der og da, og kan ikke endres av ettertiden, i motsetning til for eksempel intervjuer der informantene ville vært nødt til å se hendelsene i et retrospektivt perspektiv.

Med tekst som erfaringsmateriale har det falt naturlig å bruke ulike former for tekstanalyse som verktøy for å trekke ut det essensielle i lederartiklene (mer om dette under). Tekstanalyse er en samlebetegnelse på kvalitative studier av tekster:

Analytikeren stiller spørsmål til teksten og forsøker å besvare dem med grunnlag i teksten og i de begrep og perspektiv (kunnskap om teori og relevante forhold) som mobiliseres i analysen. Tekstanalyse dreier seg om å plukke en tekst fra hverandre gjennom å stille spørsmål til den, men også om å sette den sammen igjen på en ny måte som gir både analytikeren og analysens leser økt forståelse for teksten på et eller annet vis (Østbye, Helland, Knapskog og Larsen 2002:70).

Det finnes mange ulike former for tekstanalyse, med bakgrunn i ulike teoretiske tradisjoner. I tekstanalysen kan man trekke veksler på de teoritradisjoner, begreper og analyseredskaper som man ser på som mest relevante for å kunne undersøke det aktuelle materialet (Østbye m.fl. 2002:67). Jeg har valgt å ta i bruk former for tekstanalytisk metode som har bakgrunn i teoretiske tradisjoner som narratologi (fortelle teori) og diskursteori (Mer om dette i kapittel 3: Teoretiske perspektiver). I tekstanalyse er det ofte nærhet mellom teori (begrep og perspektiv) og måten man går fram for å analysere konkrete tekster (Østbye m.fl. 2002:62). Dermed er de teoretiske tradisjonene bak disse variantene av tekstanalytisk metode også sentrale teoretiske perspektiver for oppgaven (Mer om dette i kapittel 3: Teoretisk perspektiver). Når jeg har gått gjennom lederartiklene, er det de språklige uttrykksformene jeg har vært ute etter. Jeg har sett på hvilke begreper de bruker for å beskrive hendelsene i konflikten, hvordan de tar i bruk disse begrepene og på hvilken måte de argumenterer i forhold til konflikten. Ved å ta for meg ordbruk og argumentasjonsrekker får jeg tak de små ”byggsteinene” som har kunnet gi meg en pekepinn om avisenes virkelighetsforståelse og hvordan de forstår konflikten. Thagaard understreker også viktigheten av å studere hvordan språket brukes:

Studier av uttrykksformer kan være viktige for å forstå en handling og for å få innsikt i det miljøet handlingen utføres i. (...) De språklige uttrykkene som benyttes i et miljø, er et velegnet utgangspunkt for å forstå den kunnskapen som er felles i miljøet, og som deltagerne tar for gitt (Thagaard 1998:120-121).

Dessuten har jeg forsøkt å få tak på de ulike fortellingene og diskursene de trekker på i sin fortolkning av hendelsene av konflikten. Jeg har også sett på hvordan de kategoriserer de ulike hendelsene og aktørene, og hvilke helteposisjoner, fiendebilder og skillelinjer de skaper i sine fortellinger om konflikten. Jeg har sammenlignet de to avisene, og samtidig sett på likheter og forskjeller mellom de ulike tidspunktene. Kalleberg beskriver en slik form for analyse på denne måten: ” Sammenligning åpner altså for både historisk og framtidsorienterte analyser og for analyser av sammenlignbare enheter i samtiden” (Kalleberg 1998:61). Det er altså en kombinasjon mellom sammenligning i tid og rom jeg har foretatt.

Spørsmålsdrevet, empirinært utgangspunkt

I oppgaven min har jeg hatt en spørsmålsdrevet, abduktiv tilnærming (veksling mellom teori og data) med et empirinært tyngdepunkt. Hvilke spørsmål man stiller i forskningen skal avgjøre hvordan det er mest hensiktsmessig å gå fram i forskningsprosessen, mener Ragnvald Kalleberg. Spørsmålene er det som gir prosjektet retning (Kalleberg 1998:32). Man må altså velge den framgangsmåte som best kan føre fram til et svar på spørsmålene man stiller. Mange sosiologiske teoretikere legger vekt på at man må ta utgangspunkt i en teoretisk retning som så skal være styrende for hvordan man griper fatt i erfaringsmaterialet. Tove Thagaard mener at kvalitativ forskning vanligvis er induktiv. Det vil si at ”det teoretiske perspektivet utvikles på grunnlag av analyse av dataene” (Thagaard 1998:169). Min tilnærming til denne oppgaven er nærmere denne tankegangen. Tyngdepunktet har ligget på empirien, og jeg har i den tidlige analysefasen forsøkt å la data tale for seg selv uten å la meg styre for mye av en enkelt teoretisk retning. Jeg har i stedet tatt utgangspunkt i hvilke spørsmål jeg ønsker å stille til datamaterialet mitt (lederartiklene), og har så tatt i bruk teori og metodiske verktøy som er nyttige for best mulig å få tak i det essensielle i tekstene. Spørsmålsstillingen og det empiriske materialet har dermed lagt føringer for hva slags teori jeg har funnet som mest relevant for å kunne fortolke materialet mitt. I de senere analysefaser har denne teorien vært nyttig for å løfte materialet opp på et høyere analysenivå. Kalleberg legger vekt på at de ulike delene i forskningsopplegget går i en rundgang. I forskningsprosessen foregår det en kontinuerlig veksling mellom forskningsspørsmålene, erfaringsmaterialet, forming av begreper/analysekategorier og svar (Kalleberg 1998:34). Selv om jeg har et empirinært utgangspunkt, betyr ikke det at jeg har tatt for meg alt av datamaterialet først for så å se på teorien. I arbeidet mitt med denne oppgaven har jeg kontinuerlig vekslet mellom de ulike delene. Tove Thagaard beskriver dette som en abduktiv

tilnærming. Denne tilnæringsmåten plasserer seg i en mellomposisjon mellom den induktive (data først) og den deduktive (teori først). I den abduktive framgangsmåten blir det lagt vekt på det dialektiske forholdet mellom teori og data:

Analyse av data har en sentral plass når det gjelder å utvikle ideer, og forskerens teoretiske forankring gir perspektiver på hvordan dataene kan forstås. En abduktiv tilnærming innebærer altså at teorien utvikles på grunnlag av systematiske og dyptpløyende analyser. Betydningen av en empirisk forankring er avgjørende, fordi teoretisering som ikke har basis i data, lett kan bli feil og inneholde svakheter. Abduksjon kan også knyttes til at forskerens teoretiske bakgrunn gir perspektiver for fortolkningen av dataenes meningsinnhold (Thagaard 1998:174).

Framgangsmåten i min oppgave ligner denne abduktive fremgangsmåten, ved at et vekslende fokus på teori og data gjensidig har styrket forståelsen. Jeg har derfor ikke lagt tyngden av oppgaven på for eksempel å sette de ulike retningene innen diskursteori og narrativ teori opp mot hverandre, men tar med meg nyttige begreper og konsepter fra de ulike analysestrategiene som kan gi meg innsikt og være nyttige verktøy for å forstå tekstene mine. Jeg har valgt å la empirien være det styrende element i oppgaven, og har derfor prioritert å bruke stor plass i analysen på presentasjon av data.

Forskerrollen og erfaringer fra forskerprosessen

I følge Kalleberg bør forskeren finne en passe balanse mellom nærhet og distanse til forskningsobjektet (Kalleberg 1998:45). I oppgaven min har det vært viktig å være bevisst at mitt eget engasjement og holdninger til konflikten kan være med å farge hvordan jeg tolker materialet. For eksempel kan mine fordommer styre hva jeg legger merke til og hvilken mening jeg tillegger dette: Jeg kan stå i fare for å overidentifisere meg med en gruppe eller avis og underidentifisere meg med andre. Winther Jørgensen og Phillips understreker også dette:

Det kan gjøre det svært at undersøge de diskurser, man selv er tæt på og har en mening om. Her må man prøve på at sette parentes om sig selv og ens egen "viden", så godt man kan, så ens egne vurderinger ikke overskygger analysen (Jørgensen og Phillips 1999).

Vi vil alltid ta med oss våre historiske og kulturelle erfaringer inn i en analyse, mener Østbye m.fl. Dette, som hermeneutikken kaller forforståelse, vil vi aldri kunne fri oss helt fra:

Det er heller ikke noe poeng, for det er i møtet mellom disse fordommene og tekstens mening at vi kan tolke teksten, et arbeid som i følge hermeneutikken skal kunne gi økt sjølinnsikt og personlig vekst (Østbye m.fl. 2002:70).

Pål Repstad skriver at vi som forskere må ta aktørens fortolkning på alvor ved å "referere lojalt og ikke karikerende". Vi kan likevel ikke binde oss helt til aktørens forståelse mener

han (Repstad 2002:22). Jeg har til tider strevd med å bedømme avisene objektivt. Særlig der deres holdninger strider strekt med mine egne. Styrken i oppgaven min ligger likevel i en sterk vekt på å redegjøre for datamaterialet mitt og å være tro mot det avisene skriver. Idealet for oppgaven min har vært å så godt som mulig sette meg inn i *Vårt Lands* og *Dagens* selvforståelse, og forsøke å beskrive den. Av og til kan dette ha ført til at jeg har blitt litt bundet opp av det avisene formidler og hatt for mye fokus på dette. Dette kan særlig i de første analysefasene ha tatt vekk noe av fokuset på mine egne tolkninger av det de skriver, og at disse først kom med i teksten sent i prosessen. I min tolkning har jeg satt materialet inn i en meningssammenheng. Tove Thagaard skriver at forskeren alltid tolker datamaterialet ut fra sitt faglige ståsted. Det kan føre til en annen forståelse enn informanten selv har (Thagaard 1998:171). Min fortolkning av *Vårt Lands* og *Dagens* ledere og den meningssammenheng jeg plasserer dem inn i er preget av min egen bakgrunn. Analysen er derfor også *min fortolkning* av avisenes vinkling av konflikten, og ikke nødvendigvis den samme som avisenes egen selvforståelse.

3. Teoretiske perspektiver

Vårt Land og *Dagen* skaper i sine lederartikler sine egne versjoner og fortolkninger av hendelsene i Palestina/Israel-konflikten. Disse fortolkingene er ikke speilbilder av den faktiske virkelighet, men et utvalg av hendelser, årsakskjeder og begreper. For å forstå hvordan avisene lager sine fortolkninger er det sentralt å se på hvordan mening dannes og tillegges hendelser og gjenstander i vår virkelighet. Dannelse av mening er sentralt innenfor språkteori, mediesosiologi og religionssosiologi. I kapitlet som følger trekker jeg derfor veksler på disse tre retningene. Jeg lar meg dessuten inspirere av innsikter fra sosialkonstruktivisme og strukturalisme og poststrukturalistisk språkfilosofi. Jeg forstår mening som noe som ikke er objektivt gitt eller iboende den enkelte ting eller hendelse. Derimot konstrueres mening sosialt gjennom språket vårt og hvordan vi kategoriserer virkeligheten. Den samme gjenstand eller hendelse kan bli gitt ulik mening avhengig av hvilken kontekst det tolkes inn i.

I denne sammenheng benytter jeg meg av nyttige begreper fra diskursteori om hvordan mening fastsettes og avgrenses innenfor ulike diskurser. Dessuten ser jeg på hvordan ting, begrep og hendelsers betydning opprettholdes gjennom diskursivt arbeid og avgjøres gjennom kontinuerlig kamp om hvilken definisjon som skal være den riktige. I tillegg trekker jeg veksler på narrativ teori om hvordan mennesker ordner sine erfaringer narrativt, ved å tolke hendelser og erfaringer inn i fortellinger. Jeg trekker spesielt frem hvordan fortellingene skaper rammer for hvilke roller aktørene i konflikten tildeles. Jeg setter dessuten fokus på hvordan språket bygges opp av tegn, og hvordan disse danner grunnlaget for vår meningsdannelse og er med på å konstruere vår forståelse av virkeligheten.

Den strategiske språkbrukeren kan styre fortolkningen av et budskap i en viss retning. Å kunne kontrollere språket er dermed også en form for makt. Mediene kan være slike strategiske språkbrukere. Jeg tar for meg diskusjoner innenfor medieforskning om hvordan medienes innhold skal forstås - som speiling av den sansbare virkelighet eller som en sosial konstruksjon av denne virkeligheten. Jeg setter fokus på relasjonen mellom medienes innhold og deres publikum, og hvordan mening dannes i en relasjon mellom disse. Dette er nyttig for å forstå avisenes rolle som formidlere av informasjon og hva det er mulig å si om den eventuelle påvirkningen de kan ha på sitt publikums fortolkning av det avisene formidler. Disse teoretiske innsiktene kan gi meg nyttige rammeverk for å ta på det essensielle i ledernes vinkling av hendelsene og aktørene i konflikten, og hvordan avisene reproduserer,

forhandler om og diskuterer seg fram til sin forståelse av konflikten, og hvordan de gjennom strategiske grep fremmer sin fortolkning av konflikten.

For å kunne undersøke disse *kristne* avisene, er det nødvendig å ha en viss innsikt i hvordan det religiøse påvirker avisenes forståelse av konflikten. I religionssosiologien har religion blitt sett på som en viktig del av menneskenes meningsdannelse. Religion kan også være med på å legitimere holdninger, handlinger og virkelighetsforståelser. I et delvis sekularisert og pluralistisk samfunn vil det eksistere mange ulike virkelighetsforståelser side om side, og man blir nødt til å velge mellom ulike verdensbilder. Dette kan føre til ulike konsekvenser i ulike religiøse grupperinger. Enkelte religiøse retninger vil, for å holde på sin identitet, forsøke å skape tette grupperinger med skarpe grenser til samfunnet rundt. Andre retninger vil, i forsøk på å favne flere, danne mykere grenser utad, og legitimere sine verdier, holdninger og handlinger også utenfor den religiøse sfære. Delt forståelse av mening kan danne felles identitet innad i en religiøs retning, samt danne grenser utad. Det finnes ulike teorier om hvordan inngrupper og utgrupper dannes, og hvordan mennesker føler tilhørighet til forestilte fellesskap. Disse teoriene om religiøse grupper kan overføres til *Vårt Land* og *Dagens* bruk av religion. Avisene er ikke religiøse grupper i seg selv, men kan likevel danne forestilte fellesskap med sine lesergrupper. Dessuten er de formidlerer av mening og kan dermed underbygge en bestemt virkelighetsforståelse hos sine lesere.

Språkteori og konstruksjon av mening

Mitt fokus på mening og fortolkning er inspirert av retninger innenfor sosiologi og språkforskning som sosialkonstruktivisme, strukturalisme og poststrukturalistisk språkteori. Disse retningene har det fellestrekk at de stiller spørsmålstegn ved den positivistiske tanke om at den eneste kilde til kunnskap er gjennom sansene. Sosialkonstruktivisme, strukturalisme og poststrukturalisme er ikke først og fremst opptatt av den gitte virkelighet, som vi oppfatter gjennom våre sanser, men heller hvilken mening vi tillegger denne virkeligheten. Den eneste måten vi kan få tilgang til virkeligheten på er gjennom språket. Gjennom språket skaper vi representasjoner av virkeligheten. Disse er aldri bare et speilbilde av den sansbare virkelighet, men er også med på å skape den (Jørgensen og Phillips 1999:17).

Sosialkonstruktivismen mener at vi ikke kan se på vår viten om verden som en objektiv sannhet. Virkeligheten er bare tilgjengelig for oss gjennom våre kategorier, og våre verdensbilder er ikke direkte speilbilder av virkeligheten, men skapes gjennom måten vi kategoriserer verden (Jørgensen og Phillips 1999:13). Dessuten er, i følge

sosialkonstruktivismen, vårt syn og viten om verden alltid kulturelt og historisk forankret. Derfor er våre verdensbilder og hvordan vi representerer den, historisk og kulturelt spesifikke og *kontingente*. Det vil si at de alltid kunne vært annerledes og kan forandres over tid. Viten skapes og opprettholdes gjennom sosial interaksjon. Det som regnes for felles sannheter, skapes og kjempes om i sosiale prosesser. De ulike verdensbildene legger også grunnlag for ulike sosiale handlinger. Dermed får sosial konstruksjon av viten og sannhet også sosiale konsekvenser (Jørgensen og Phillips 1999:15). Sosialkonstruktivismen bygger på en anti-essensialistisk tankegang: Når den sosiale verden konstrueres sosialt vil det også si at den ikke er determinert eller bestemt på forhånd (Jørgensen og Phillips 1999:112). I strukturalistisk og poststrukturalistisk språkfilosofi blir språk sett på som system av distinksjoner. Strukturalistisk teori fokuserer på innholdet i de kulturelle mønstre vi omgir oss med. Denne tankegangen har sitt grunnlag i Saussures tanke om hvordan tegn blir gitt mening ved at det skiller seg fra andre tegn. De symbolske uttrykk er bundet sammen i strukturer. Elementene blir gitt mening ut fra hvilket forhold de har til hverandre. Poststrukturalistisk språkfilosofi viderefører strukturalismens tanke om at språket er bygget opp av strukturer, og om at mening gis gjennom at tegnene skiller seg fra andre tegn. Likevel kritiserer poststrukturalismen strukturalismen for å være for statisk i sin forståelse av språket. Innen poststrukturalistisk språkfilosofi ser de i tillegg på språk som grunnleggende ustabil. Det har en struktur, men den er bare delvis og midlertidig fastsatt. Gjennom vår språkbruk forandres og rekonstrueres språket kontinuerlig. Språket er flertydig og flytende, men når det blir tillagt mening skjer en midlertidig stabilisering av språket (Hagelund 2003).

De meninger og fortolkninger jeg undersøker i mine tekster er avledet av konkrete forhold og hendelser i den sansbare virkelighet, og vil dermed også være preget av disse. Et fokus på meningsdannelse og fortolkning utelukker dermed ikke den sansbare virkelighet. Det dreier seg først og fremst om å avdekke de strukturene, mønstrene og kontekstene som former vår fortolkning og kategorisering av denne virkeligheten. Ved å fokusere på språk og argumentasjon får man nyttig innsikt i hvordan mening dannes, og at dette ikke er noe som er gitt en gang for alle, men kontinuerlig må forhandles om og legitimeres.

Diskurs

En måte å få tak på disse meningene i en tekst på og få innsikt i hvordan de dannes, er å se etter hvilke diskurser teksten beveger seg innenfor. Begrepet diskurs er brukt på mange ulike måter i ulike teoretiske tradisjoner, ulike fagfelt og i hverdagslivets språk (Hagelund 2003:18). Ulike teoretikere og fagfelt er ikke enige seg i mellom om hvordan man skal forstå

begrepet. Diskursanalyse kan være alt fra detaljert analyse av begreper i avgrensete tekster, til analyse av hvordan diskurser endrer seg gjennom historien (Hagelund 2003:19). Jeg velger å legge vekt på den forståelsen av diskurs som Anniken Hagelund bruker i sin doktorgradsavhandling: *The Importance of Being Decent*. I følge Hagelund indikerer bruk av diskurs en interesse for mening, og fokus ligger derfor der mening oppstår, nemlig i språket. Ved bruk av begrepet diskurs indikerer man derfor at det er språk som er materialet for analysen. Innenfor diskursteoretisk tankegang ser man på språk som noe som blir strukturert på bestemte måter (Hagelund 2003:18). Språket skal studeres som noe i seg selv, ikke bare som indikatorer på noe mer virkelig. Dette betyr ikke at den fysiske virkelighet ikke eksisterer, men at den eneste måten den kan bli tillagt mening og kan kommuniseres er gjennom diskursene.

Diskursteori i samfunnsvitenskapene har sin bakgrunn i sosialkonstruktivistiske tilnæringer til kunnskap og strukturalistisk og poststrukturalistisk språkfilosofi (Hagelund 2003: 19) (se forrige side). Når språket ses på som flertydig og flytende slik det er hos poststrukturalistene, kan meningen midlertidig stabiliseres gjennom diskursene. Laclau og Mouffe forstår diskurs som en *fastsettelse av mening* ved hjelp av et sett av artikulerte praksiser (Laclau og Mouffe i Hagelund 2003:46). Diskurser kan forstås som det som avgrensner antall mulige betydninger en situasjon eller et begrep kan ha innenfor et område (Jørgensen og Phillips 199:37). Diskurser er strukturerte praksiser. Det vil si at den som snakker eller skriver tar i bruk en rekke standardiserte, sammenhengende grupper av begreper, beskrivelser eller forklaringer (Hagelund 2003:46). Den grunnleggende ideen til Laclau og Mouffe er at ingen slik meningsfull relasjon er fullført eller fullstendig. Hvert tegn dannes innenfor en intertekstualitet utenfor tegnet. Settet av relasjoner vil aldri bli et helhetlig system, fordi det alltid vil være et overskudd av alternative forståelsesmåter som truer med å endre den forståelsen som etableres i øyeblikket. Dette gir rom for konstante kamper om definisjoner og forståelser av det sosiale. Alternative meninger, som er ekskludert fra den spesifikke diskursen, kaller Laclau og Mouffe for diskursfeltet. Dette feltet vil alltid forsøke å destabilisere den etablerte betydning (Laclau og Mouffe i Hagelund 2003:46).

Jeg har dessuten latt meg inspirere av innsikter fra Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse slik hans teori er presentert hos Winther Jørgensen og Phillips (1999):

”Den kritiske diskursanalysens forskningsfokus er (...) både på de diskursive praksiser, som konstruerer verdensbilleder, sociale subjekter, sociale relasjoner og herunder magtrelasjoner, og på den rolle som disse diskursive konstruksjoner spiller i at fremme bestemte sociale gruppers interesser” (Jørgensen og Phillips 1999:75).

Denne retningen tilfører et mer kritisk blikk på diskursenes rolle, som noe som aktører og grupper tar i bruk for å opprettholde et visst virkelighetsbilde. Spesielt nyttig for min oppgave er hans begrep ”diskursorden”. Han beskriver denne ordenen som summen av de genrer og diskurser som brukes innenfor en sosial institusjon eller et sosialt område (Fairclough i Jørgensen og Phillips 1999). Innenfor en slik diskursorden kjemper de ulike diskursene om å oppnå hegemoni. En strategisk bruk av språket som fører til at visse diskurser opprettholdes, velger jeg å kalle diskursivt arbeid. *Vårt Land* og *Dagen* driver et kontinuerlig diskursivt arbeid for å definere sin forståelse av hendelsene i konflikten som den riktige. Selv om de ikke direkte debatterer med hverandre, beveger de seg innen den samme diskursive orden. Gjennom fastsettelse av hvilken betydning de ulike begrepene om konflikten skal ha, begrenser de antall mulige fortolkninger for sine lesere.

Fortellinger

Mennesket har behov for å ordne sine erfaringer. En måte er gjennom kategoriene og diskursene som nevnt over, men ofte gjøres denne struktureringen også narrativt, ved at hendelser og erfaringer tolkes inn i fortellinger. Ivar Frønes bruker, i sin bok *Handling kultur og mening*, begrepet ”fortellinger”. Det er samfunnets og kulturens fortellinger han her skriver om:

Kulturens fortellinger strekker seg ut fra fortid til fremtid, og danner grunnmønstrene i den meningsdanning som binder livsløp sammen og gir handling mening (Frønes 2001:89).

Disse fortellingene er sett av forestillinger som ligger under i kulturen vår og som vi fortolker virkeligheten gjennom. Disse samfunnets fortellinger kan vi spore i de mentale kart som styrer vår fortolkning av virkeligheten. De kan ofte være ubevisste kulturelle forestillinger som kan oppfattes som selvfølgelige og ikke-reflekterte. Fortellingene finnes på ulike nivå, helt fra de generelle dominerende fortellinger som dominerer på sentrale samfunnsmessige områder, til de mer særegne fortellinger for mindre deler av samfunnet (Frønes 2001:88). Fortellingene eksisterer også på mikronivå og beskriver for eksempel hvordan bestemte handlinger skal utføres. Ved at fortellingene befinner seg på alle nivå, blir de nyttige formidlere mellom de kulturelle mønstrene og aktørene (Frønes 2001:91f).

Hendelsene i den faktiske virkelighet foregår som en jevn strøm. De foregår ikke systematisk eller etter bestemte dramaturgiske grep. Det som skjer når vi plasserer disse hendelsene i fortellinger, er at vi strukturerer dem som en serie av hendelser med en bestemt rekkefølge. Hendelsene blir gjennom våre fortellinger og forestillinger beskrevet som om de

var avgrensede forløp – med begynnelse, serier av sekvenser og avslutning (Frønes 2001:89). Ved at hendelser blir plassert i en forestilling om forløp, blir verden håndterlig for oss: ”Fortellingene, forestillingene om sekvenser i tid, gir hendelser og handlinger retning og mening” (Frønes 2001:89). I denne oppgaven er ”forløpet” hendelsene i konflikten. Avisenes lederartikler fortolker forløpet, og hvilken fortelling de beveger seg innenfor er avgjørende for hvilken mening de tillegger hendelsene:

Handlinger og forløp influeres av fortellinger ved at handlingene er forankret i fortellinger, det er fortellingene og den narrative struktur som gir handlingen mening. Fortellingene representerer også inngangen til fortolkning, gjennom fortellingene ser vi mening i handlingene. Men det finnes et mylder av fortellinger. Et forløp som beveger seg i overensstemmelse med en bestemt fortelling og fortolkning, kan raskt endre karakter ved at en sekvens fortolkes som tilhørende en annen fortelling (...) (Frønes 2001:91).

I et samfunn, som for eksempel det norske, bærer vi med oss mange av de samme fortellingene, men samtidig kan ulike delkulturer ha helt forskjellige fortellinger, statussystemer og helteposisjoner. Som Frønes påpeker: ”En helteposisjon for noen er en bandittposisjon for andre” (Frønes 2001:87). De symbolske og kulturelle mønstre er ikke gitt en gang for alle, men forandres kontinuerlig. De er sammensatte, mangetydige og til dels motstridende. Kultur er i bevegelse, foranderlig og noe aktørene forsøker å påvirke – noe vi kan kjempe for eller mot. Kultur er dermed ikke bare noe som preger oss, men også noe vi ønsker å prege (Frønes 2001:14). Det vil ofte være en interessekamp om hvilken fortelling som skal brukes, altså en kamp om å definere hvilken fortolkning som skal ses på som den riktige. Denne kampen kan stå om hvem som forvalter sannheten, men like mye hvem som er forvalter av legitimitet. Det ligger mye makt i å få legitimiteten på sin side. Vinner man kampen om å få sin fortolkning regnet som den riktige, kan den andres fortolkning bli regnet som illegitim:

I mange av de store fortellingene blir representanter for andre tolkninger beskrevet som vantro, satanistiske, renegater eller fiender av folk og rase. (...) Fortellingene om fienden er like velkjente som fortellingen om oss selv, fiendebildene tar fortellingsform (Frønes 2001).

I et forsøk på å styre fortolkningen i ønsket retning, kan ulike aktører forsøke å styre fortellingene mot bestemte forløp. Det vil stadig være en kamp om definere situasjonen – definere hvilke fortellinger, genrer, roller, plott og innhold som skal gjelde. Noen vil ønske å holde handlingen i fortellingen åpen for mulige tolkninger. Andre kan gjennom en bestemt bruk av retorikk forsøke å danne et lukket drama og låse fortellingen i henhold til en bestemt fortolkning. En måte å lukke et drama kan være å tegne opp klare roller i fortellingen, for eksempel ved å beskrive noen som klare skurker. Dessuten kan man lukke fortellingen ved å

spille på nøkkelfortellinger som tegner opp klare skiller mellom det gode og det onde; som Frønes skriver: ”Man forhandler ganske enkelt ikke med ondskapen. Den bekjempes ” (Frønes 2001:99f). Om et drama er åpent eller lukket, kan avhenge av intensiteten i fortellingen og den følelsesmessige involveringen i forløpet. Oppildnede politiske taler har for eksempel ofte høy intensitet. Ved høy intensitet kan man stenge for alternative meninger og løsninger. Den kan for eksempel tvinge aktørene til velge side mellom det gode og det onde (Frønes 2001:98).

En handling er ikke en avgrenset enhet, men en av sekvensene i en sosial strøm. De ulike sekvensene blir gitt mening ut fra hvordan hele rekken av sekvenser fortolkes:

En handlings avgrensning blir med dette ikke et entydig forhold, ulike perspektiv gir ulike avgrensninger av handlingen, og av de sosiale konsekvenser eller kjeder den ses som en del av. Den fortolkning som gir handlingen mening, strekker seg utover handlingen i seg selv. (...) dette defineres av konteksten handlingen plasseres i (Frønes 2001:86).

Formålet med fortellingenes historie og dramaturgi er ofte å legitimere handlinger. Ofte fungerer fortellingene som levendegjøring av moralske prinsipper (Frønes 2001:93). Fortellingene inneholder derfor ofte normative begrunnelser - verdimønstre og regler for rett og galt. Disse normene regulerer ”hvordan handlinger og sosiale sekvenser kjedes sammen” (Frønes 2001:93). Hvilken normativ betydning en handling blir tildelt, er ikke nødvendigvis bestemt av *hva* man gjør, men like viktig er *når* i fortellingen den blir utført. En slik normativ forståelse er forankret i forestillinger om at hendelsene har et forløp. Det blir derfor viktig hvilken fortelling man forholder seg til, og *hvor* man er i fortellingen. Plassering i fortellingen kan for eksempel legitimere handlinger som ellers ikke ville vært legitime. Det er dette som skjer når for eksempel ”fortellingen om uretten legitimerer hevnen” (Frønes 2001:93). Frønes beskriver en slik legitimering i sitatet under:

Å utøve vold mot noen er i de fleste sammenhenger ikke legitimt, men etter en rekke provokasjoner kan handlinger forstås annerledes (Frønes 2001:93).

De ulike fortellingene styres av ulike plott. Plottet er den ”meningsdannende struktur” i en fortelling – forestillingen om ”hvordan ting henger sammen”. Plottet skaper årsakskjeder – en sammenhengende mening. Fortellingens moral er bygd på plottet i fortellingen. Det kan finnes ulike fortolkninger av samme plottet og hver fortelling kan ha flere mulige plott:

Begrepet om plott illustrerer også at mening bygger på fortolkning av komplekse kjeder av hendelser og ikke på enkelte handlinger, og understreker at aktøren ikke forvalter noen ”egentlig” og privilegert forståelse av sin handling og motivasjon (Frønes 2001:96).

Fortellingene gir hendelsene i fortellingene sammenhengende mening, årsaker og motivasjon. Handlingene blir gitt mening fordi de ses på som deler av et større plott. Plottet gir også mening og motivasjon til aktørene i fortellingen. Både fortellingene og plottene kan endres. Konstrueres et nytt plott, blir handlingene gitt en ny mening og årsakssammenhengene endres. Dette kan for eksempel skje ved historisk utvikling. Når det dukker opp ny informasjon om en historisk begivenhet, kan hendelsen måtte omtolkes og plasseres i nye årsakskjeder (Frønes 2001:96). Hendelsene kan da bli gitt en annen mening.

Det finnes i følge Frønes ulike typer fortellinger. Tre sentrale fortellingstyper i hans begrepsapparat som er nyttige for å forstå *Vårt Lands* og *Dagens* vinkling av konflikten er: nøkkelfortellingen, den dominerende fortelling og kjedefortellingen. Den dominerende fortellingen er den fortellingen som dominerer på sentrale samfunnsområder til et gitt tidspunkt. For eksempel er den dominerende fortelling om familien i det norske samfunn en fortelling om kjernefamilien. Denne fortellingen kan være den dominerende forståelsen selv om mange norske familier ikke nødvendigvis lenger er kjernefamilier. Nøkkelfortellingene er underliggende fortellinger i kulturen som man fortolker virkeligheten gjennom. Dette kan for eksempel være eventyr, bibelfortellinger eller lignende. Kjedefortellinger er fortellinger som inneholder kausalsammenhenger:

”En kjedefortelling refererer til fortellinger som tar form av kjeder, som består i at handling eller situasjon A fører til B som fører til C osv. (...) For det første er de kausale sammenhenger lett identifiserbare: A gir temmelig sikkert B, eller øker risikoen for B som gir C osv. For det andre vil det første skritt i en kjedefortelling være det fundamentale sier man A kommer lett hele alfabetet (Frønes 2001:101).

Fortellingsanalyse har vært vanlig i analyse av medier. Larsen og Hausken skriver at fortellinger er til stede i mange forskjellige medier. Dessuten mener de at ulike genrer kan representere ulike former for fortellinger (Larsen og Hausken (red) 1999:53). Avisene *Vårt Land* og *Dagen* er selv på en måte fortellere. De strukturerer hendelsene i konflikten gjennom å skape sine fortellinger om det som skjer. De gir hendelsene en dramaturgi, forløp og ulike plott og plasserer hendelsene i årsakskjeder. Samtidig som de selv skaper fortellinger om konflikten, trekker de også på etablerte fortellinger og nøkkelfortellinger som ligger i vårt kulturelle reservoar.

Roller

Samfunnets fortellinger, og dermed også avisenes fortellinger, inneholder sett av roller. Hvilken fortelling man tar i bruk, avgjør hvilken rolle man tildeler de ulike aktørene i fortellingen:

Roller vil i en fortelling måtte ses i forhold til de dramaturgiske forventninger knyttet til aktørens posisjoner i forløpet, (som eks helt eller skurk) ikke bare som posisjoner med et gitt sett av forventninger (Frønes 2001:94).

En slik fordeling av roller ser jeg på som et sentralt aspekt for å kunne få tak i *Vårt Lands* og *Dagens* forståelse av de ulike aktørene i konflikten. Avisene forteller fortellinger om hendelsene i konflikten, og tildeler de ulike aktørene ulike roller. Hvilken fortelling de tar i bruk er viktig for å få tak på hvordan avisene forstår de ulike aktørene og handlingene de utfører. Den samme aktøren kan fortolkes helt ulikt avhengig av hvilken fortelling hendelsene plasseres i, og hvilken rolle aktøren får; som Frønes skriver: ”Helten i den ene fortellingen er skurken i den andre” (Frønes 2001:97). Inspirert av Frønes’ tanke om disse rollene i fortellingen vil jeg forsøke å klassifisere hvilke roller avisene tildeler aktørene i konflikten. Frønes nevner fem ulike rolletyper: Helt, skurk, offer, hjelper, fiende (Frønes 2001). Jeg velger å fokusere mest på de første tre og hovedfokus er på hvordan avisene beskriver partene i konflikten. Disse rollene er idealtyper av avisenes beskrivelser. Avisenes beskrivelser av aktørene er mer nyanserte enn det min analyse fremstiller dem som, men ved å forenkle dem er det lettere å illustrere hva som skiller avisene i deres forståelse av partene, og også hvordan deres beskrivelser endrer seg over tid.

Tegn og symboler, metaforer og metonymer

For å få tak i meningen i en tekst er det viktig å se etter tegnene og symbolene den består av. Tegn og symboler er de mest grunnleggende byggesteinene i språket vårt. Fiske (1982) beskriver tegnet som grunnlaget for samfunnets meningsdannelse. Tegnet er det som strukturerer og organiserer menneskets forståelse av virkeligheten, og er nødvendig for at vi skal kunne kommunisere på en meningsfull måte (Waldahl 1998:30). Eller som Thwaites med fler uttrykker det: Tegn er det som produserer mening (Thwaites m.fl. 1994:7). Tegnet refererer alltid til noe annet enn seg selv. Det består av en *fysisk komponent*, som sier noe om den utformingen tegnet har og en *mental komponent*, som sier noe om hvilken betydning tegnet har. Disse to komponentene refererer så til et objekt utenfor tegnet (Waldahl 1998:30). Hvilken betydning et tegn har, er ikke objektivt gitt, men bestemmes av hvilken plassering det har i forhold til andre tegn. Dette kalles distinksjoner - tegnets mening bestemmes av at det skiller seg fra andre tegn:

Distinksjoner skiller noe fra noe annet, og bestemte symboler forteller om noe distinkt, eller særegent, ved en person, posisjon handling eller fenomen.(...) Begrepet distinksjon kan forstås som det som er særegent for noe (Frønes 2001:70).

Disse distinksjonene styres av kulturelle koder. Tegnene kombineres i større kodesystem. Kodene er systemer for fortolkning. Ulike koder kan føre til at samme tegn kan tolkes på ulike måter (Frønes 2001:70). For at kodesystemene skal kunne formidle mening, må de ha sitt grunnlag i allment aksepterte regler:

Kodebegrepet har dermed en sosial dimensjon, og det er alltid nær sammenheng mellom samfunnets praktiske organisering og de kodene som blir utviklet for å beskrive dets sosiale praksis. På samme måte som samfunnet gradvis endrer karakter, er dets kodesystemer i stadig utvikling. Koder er alltid preget av et spenningsforhold mellom tradisjon og fornyelse (Waldahl 1998:33).

Tegnets mening er alltid noe mer enn den betydning det har ut fra regler og praksis. Mening skapes kontinuerlig i samhandling mellom tegnet, objektet tegnet refererer til og brukeren av det (Waldahl 1998:51). Kodene kan være allmenne og en del av de dominerende kulturelle mønstre, eller de kan bare være gjeldende i mindre deler av befolkningen. På samme måte som ulike grupper benytter seg av ulike fortellinger, kan systemene av tegn og den foretrukne fortolkningen av dem (denotasjonene) variere mellom ulike delkulturer (Thwaites m.fl. 1994:83). Dessuten kan ulike mottakere hver for seg ha forskjellig erfaringsbakgrunn og derfor tolke ting ulikt (Waldahl 1998:30). Tegnene selv er også tvetydige. Ethvert tegn har en *denotasjon*, en grunnbetydning som stort sett er klar og entydig, og flere *konnotasjoner*, tilleggsbetydninger som er flertydige, men felles for dem med lik kulturell bakgrunn og forståelsesramme. I tillegg er tegnets *personlige assosiasjon* som er den enkelte persons egen fortolkning (Waldahl 1998:34f). Det samme budskap kan derfor oppfattes på mange ulike måter (Frønes 2001:70). De fleste budskap har dessuten meninger på flere nivåer, noe som kan være med å forsterke flertydigheten i budskapet. Ved å lete etter sentrale tegn i en tekst og hvordan de struktureres, kan man få en forståelse av hvordan sosiale meningskoder, verdier og kulturelle fortellinger er til stede i en tekst (Thwaites m.fl. 1994:80). Spesielt nyttig er det å identifisere de tegnene som kan gi en pekepinn om hvilken fortelling tegnene spiller på, og hvilken virkelighetsforståelse de er en del av. Slike tegn kan for eksempel være metaforer, metonymer, politiske- og religiøse begreper og verdibegreper. Hvordan disse tegnene er strukturert og hvilke tegn som velges, er med på å forme våre tanker og holdninger og hvilken fortolkning av virkeligheten vi foretrekker

Lakoff og Johnson legger i sin bok *Hverdagslivets metaforer* spesielt vekt på metaforene og metonymenes betydning i språket vårt. Metaforene er tegn som gir assosiasjoner til andre tegn: ”Metaforens essens er det å forstå og erfare én ting ut fra en annen” (Lakoff og Johnson 2003:9). Metaforene beskriver og utdyper i ord og i bilder. Det er alltid en likhetsrelasjon mellom metaforen og det den uttrykker (Frønes 2001:70). ”Sprog er

tvers gjennom metaforisk” mener Neumann (2001:44). Metaforene er ikke bare elementer i språket vårt, men påvirker også måten vi tenker, opplever og handler. De mest fundamentale verdiene i en kultur henger sammen med de metaforiske strukturene. Disse strukturene er sammenhengende systemer av metaforer, som er ulike fra kultur til kultur (Lakoff og Johnson 2003). Hva en metafor står for er avhengig av hvilken kontekst metaforen forstås som en del av. Ved å identifisere metaforene i en tekst, kan en få en tydeligere forståelse av fortellingen teksten fortelles inn i:

Poenget er å stille til skue hvorledes et spesifikt sett metaforer er med på å konstruere den fortelling eller narrativ teksten presenterer. Et spesifikt sett metaforer bøyer narrativen i en bestemt retning, til forkleinselse for andre mulige narrativer (Neumann 2001:46).

Metonymer er tegn som ligner på metaforer, men er noe mer kompliserte. Det finnes ulike typer metonymer. En form for metonymer er tegn som ved å representere en del av noe kan gi assosiasjoner om helheten, for eksempel kan et ansikt stå for et menneske (Thwaites m.fl. 1994:47) (Lakoff, Johnsen 2003:36). Symbol er en annen form for tegn:

Symbolet knytter forbindelse til et objekt gjennom sosialt etablert enighet, konvensjoner eller regler. Forbindelsen mellom symbolet og objektet er altså tilfeldig, og for å forstå og tolke symboler må en kjenne de avtaler og regler som ligger til grunn for symbolbruken (Waldahl 1998:31).

Symbolene er ikke bare avgrensede tegn, men også bærere av fortellinger om fortid og framtid, skriver Frønes. Symbolene kan som metaforer være bilder på større fortellinger, eller de kan som metonymer være en del av en større fortelling. Det samme symbolet kan peke på mange fortellinger på forskjellige nivåer, både til små subfortellinger og til et samfunns sentrale grunnfortellinger. Symboler er ikke statiske, men kan endres og også i mange tilfeller brukes strategisk, for eksempel i politisk mobilisering: ”Kombinasjonen av symbolene gir bestemte fortellinger en enorm styrke, politisk retorikk leter ofte nettopp etter slike fortellinger” (Frønes 2001:103).

I analysen av Vårt Land og Dagens lederartikler er det nyttig å lette etter sentrale tegn, symboler, metaforer og metonymer som kan gi en pekepinn på avisenes fortolkning av konflikten. Hvilke begreper de tar i bruk sier noe om hvilket bilde av konflikten de ønsker å videreformidle til sine lesere.

Intertekstualitet

Intertekstualitet betyr at symboler fra forskjellige tekster refererer til hverandre.

Intertekstualitet kan foregå i både rom og tid:

Et ord i en setning viser ikke bare til andre ord i den samme setning, men også til forståelsesrammer av fortid og framtid, til tidligere utsagn og tekster, og til forventninger om framtida (Frønes 2001:86).

I det moderne samfunn er intertekstualiteten veldig kompleks, fordi det er så mange ulike elementer og kommunikasjonsformer som spiller på hverandre. Det vil derfor være mange mulige måter å fortolke en tekst, hendelse og handling på (Frønes 2001:86). Ulik fortolkning kan komme av at man har ulik intertekstuell forankring. I analysen i *Vårt Lands* og *Dagens* lederartikler vil det være nyttig å se etter slik intertekstualitet. Lederartiklene blir ikke til i et vakuum, men preges av og spiller på samtiden de skrives inn i og tidligere hendelser i historien. De kan derfor ikke fortolkes isolert. For å kunne forstå tekstene må man derfor også legge merke til hvilke elementer og kommunikasjonsformer de spiller på.

Språk som makt

Språkbruk kan også være en form for makt. ”Den som har makt til å avgjøre tolkningen av ordenes betydning, har stor makt. Stor makt har også den som har makt til å avgjøre hvilke ord som er relevante når det gjelder menneskelige erfaringer” skriver Pål Repstad i sitt bidrag til maktutredningen i 2002 (Repstad 2002:19). Videre skriver han:

Makt har den som makter å overbevise andre om at ens egen historiske fortolkning er den rette. Mest makt har en dersom tvil om fortolkninger ikke melder seg i det hele tatt. En for sterk fokusering på at mange fortolkninger er mulige, og alle litt usikre, gjør det tyngre å få gjennomslag for sakralisering ved hjelp av historiske forbilder. Vår tids økte hermeneutiske bevissthet, med mye insistering på at ethvert budskap må fortolkes, bidrar til å svekke denne formen for historisk-religiøse legitimeringer (Repstad 2002:29).

En slik form for makt kaller Repstad for normativ eller legitimerende makt. Det finnes ulike former for slik makt, for eksempel den som går ut på å påvirke mennesker slik at de ved å reflektere over noe bestemmer seg for at noe er legitimt eller rett. En annen form for slik makt er når man får noen til å ta for gitt en viss forståelse av virkeligheten *uten* at de reflekterer over det. Pierre Bourdieu kaller disse to formene for *doxa* og *ortodoksi*. Doxa er når noe tas for gitt uten refleksjon (Bourdieu i Repstad 2002:29). En slik form for makt kan ligge skjult i språket vårt, gjennom begreper og kategorier som vi ikke er bevisst på at vi bruker:

Det deskriptive er aldri bare deskriptivt. Det har en innebygd normativitet, om ikke annet ved at det styrer oppmerksomheten i visse retninger og ikke i andre. Vi tyr til det språket vi har, de inndelinger og karakteristikk vi er vant til. Dermed bekrefter og vedlikeholder vi gammel kunnskap og gamle maktforhold – helt til noen begynner å stille spørsmålstegn (Repstad 2002:19).

Når noen stiller spørsmålstegn ved den etablerte forståelse, må den som vil beholde det gamle argumentere aktivt for det:

Han eller hun må bli ortodoks, for å si det med Bourdieu. Og når en må gå over fra det som tas for gitt, til det som må forsvares aktivt og finnes grunner for, er allerede makten til det eksisterende svekket (Repstad 2002:19).

Blakar skriver også om hvordan språk kan være et maktmiddel. Som nevnt tidligere er det gjennom språket vi aktivt griper, forstår og skaper virkeligheten. En språkbruker avbilder ikke virkeligheten passivt, men er selv strukturerende, konstruerende og skapende (Blakar 1996:49). Med dette følger at det ligger stor makt i å være den som kontrollerer språket. Dessuten utøver enhver språkbruker, for eksempel en journalist, makt gjennom språket ved å formidle en bestemt forståelse (Blakar 1996:112). En avsender kan ta i bruk ulike virkemiddel eller maktmiddel for å styre språket i ønsket retning. Sentralt i denne oppgaven er hvilke ord og uttrykk man velger for å beskrive noe. Det samme fenomenet kan uttrykkes på flere synonyme måter. Ved valg av ulike synonymymer vil det samme fenomenet få helt ulik betydning (Blakar 1996:50). Hvilke begreper man bruker sier også noe om holdninger og perspektiver hos språkbrukeren. Hvilke ord man velger blir spesielt viktig i ideologisk og politisk debatt. Der kan valg av ord brukes som et maktmiddel for å strukturere det område debatten dreier seg om:

”Nettopp i tilknytning til den ideologiske eller politiske språkbruken er det at vi finn diskusjonar som tydeleg viser at vi har ei kjensle av korleis *ordet*, og dermed språket, strukturerer eller ”fangar” opplevinga av det vi kommuniserer om (Blakar 1996:50).

Ved å velge bestemte ord og uttrykk kan man dessuten forme folks holdninger til et fenomen. Ord og uttrykk skapes som resultat av den sosiale konteksten og hvilke begreper man bruker er igjen med på å strukturere den samme sosiale konteksten (Blakar 1996:55)

Media

Mediene kan ha en slik språklig makt (se forrige avsnitt). Gjennom sin beskrivelse av virkeligheten, og valg av ord og uttrykksformer, presenterer de en viss versjon av denne virkeligheten for sitt publikum. På samme måte har også Vårt Land og Dagen en viss form for makt ved at de presenterer en viss versjon av hendelsene i konflikten for sine lesere.

En vitenskapsteoretisk debatt

Det har vært vanlig å beskrive journalistikk som at den ”*speiler* virkeligheten”. Sigurd Allern kritiserer dette objektivistiske synet på journalistikk, som hevder at journalisten formidler virkeligheten til leserne på en nøytral og objektiv måte. Det som skrives vil alltid være et utvalg og en fortolkning av virkeligheten, som blant annet preges av journalistens ståsted og

verdisynet innad i den enkelte avis. Derfor er det nå mer vanlig å se på journalistikk som en sosial konstruksjon av virkeligheten. Sigurd Allern beskriver det slik: ”Nyheter er ikke ”det som skjer”, men det som blir vurdert som en journalistisk begivenhet, fortolket og rapportert (Allern 2001:48). Denne sosialkonstruksjonismen kan, i følge Allern, gi et nyttig korrektiv til objektivismen, men den konstruktivistiske forståelsen av journalistikken bør heller ikke dras for langt. Selv om man ser på medietekster som sosialt konstruert, vil ikke det si at alt er like gyldig. Allern skriver, inspirert av Søren Kjørup, at selv om nyheter konstrueres og journalisten alltid må velge perspektiv og vinkling, vil ikke det si at ”alle versjoner av virkeligheten er moralsk likeverdige” (Allern 2001:51). Selv om nyhetsjournalistikk handler om fortolkninger og meninger, kan opplysninger også være sanne eller falske. Journalisten er ikke et fullstendig fritt tolkende subjekt (Allern 2001:51). Vi kan skille mellom normative utsagn i mediene, som sier noe om hvordan virkeligheten *bør* være, og kognitive utsagn, som beskriver eller forklarer saksforhold, altså prøver å svare på empiriske spørsmål om hvordan noe faktisk er. Normer og verdiutsagn kan ikke være sanne eller falske, mens kognitive utsagn og saksforhold må stemme med den objektive virkelighet. All seriøs journalistikk bør være opptatt av nøye kontroll av hvilke fakta de bruker (Allern 2001:51).

Forhold mellom mediene og publikum

Medieforskernes syn på forholdet mellom sender og publikum har endret seg gjennom tidene. Det ene ytterpunktet, som var et vanlig syn i 1930-årene, ser på publikum kun som passive mottakere av mediens budskap. Mediene har et entydig innhold som publikum er prisgitt, og publikum har lite innflytelse på hvordan de tar i bruk dette innholdet. Ut fra denne tankegangen har mediene stor makt til å påvirke folks verdier og holdninger (Waldahl 1998: 52f). Den motsatte ytterlighet, ved blant annet John Fiske (1987), fokuserer først og fremst på publikums rolle som aktive brukere som selv velger fritt hvordan de skal fortolke mediens budskap. I følge dette synet er mediens innhold flertydig, og det har så godt som ingen annen mening enn det publikum tillegger det (Waldahl 1998: 52f). Ingen av disse retningene har stor oppslutning i dag. Nå er det, som nevnt over, mest vanlig blant medieforskerne å se på mediens meningsinnhold som en sosial konstruksjon. De fleste medieforskere plasserer seg i en mellomposisjon mellom de to ytterpunktene (Waldahl 1998:52f). Mediene har ikke mulighet til å kontrollere fullt ut hvordan publikum fortolker innholdet deres. Det samme innholdet kan forstås på mange ulike måter avhengig av blant annet publikums forforståelse, posisjon i samfunnet og hvilken innstilling de har til det gjeldende mediet (Waldahl 1998:61). Meningsdannelsen skjer hos publikum, og publikum er ikke passive. Likevel har ikke

publikum full kontroll på fortolkningsprosessen. Det er mediene som legger rammene og premissene for hva det er som skal forstås, og delvis også hvordan innholdet skal forstås. Publikum må forholde seg til det innholdet mediene har å by på (Waldahl 1998:57). Medienes innhold kan også gi input til publikums meningsdannende prosesser og være med på å forme deres fortolkningsgrunnlag (Waldahl 1998:61). Medienes meningsinnhold konstrueres altså i møtet mellom de to partene - mediene og publikum – og mediebudskapet. Tyngdepunktet varierer, og mediepåvirkning kan derfor foregå i mange ulike former (Waldahl 1998:43). I samfunnet kan mening finnes på ulike nivåer: Personlig mening, intersubjektive meninger, gruppeopinioner og symbolfellesskap. Media påvirker meningsdannelse på alle disse nivåene. Samtidig påvirker disse nivåene hverandre gjensidig (Waldahl 1998:53). Et medieinnhold har ikke et forhåndsbestemt meningsinnhold som alle vil forstå på lik måte. Meningen er altså ikke noe som skapes en gang for alle, men oppstår i interaksjonen mellom medieinnholdet og publikum. Det er derfor viktig å være bevisst denne sammenhengen i studiet av medietekster, og klare å skille den meningen mediene presenterer og den publikum konstruerer, og at dette ikke nødvendigvis er den samme mening (Waldahl 1998:51). Waldahl skriver at ”det er vanskelig å spesifisere klare årsakssammenhenger mellom bestemte påvirkningsfaktorer på den ene side og entydige reaksjoner på den annen” (Waldahl 1998:13). I denne oppgaven vil fokus ligge på det meningsinnholdet avisene produserer. Publikums forståelse av tekstene har jeg ikke tilgang til, og jeg kan dermed heller ikke si noe eksplisitt om denne delen av prosessen.

For at påvirkning skal være mulig, er det nødvendig med et tillitsforhold mellom det enkelte medium og publikum. Publikum kan akseptere et budskap hvis holdninger og verdier i et budskap stemmer med deres eget verdisystem (Waldahl 1998:43). Publikum kan også la seg påvirke hvis de ser på senderen som attraktiv. Mediene kan ved å være ekspertise på et område påvirke sitt publikums kunnskaper og holdninger:

Publikum justerer for eksempel sine holdninger til den politiske situasjonen i et fremmed land ut fra reportasjene til en mediekommentator som er kjent for sin innsikt i forholdene der. Slik innflytelse er både saks- og situasjonsbetinget: Påvirkningsmulighetene er størst når publikum ikke kan kontrollere opplysningene (Waldahl 1998:43).

Det finnes imidlertid ulike typer publikum, og hvilket forhold leseren har til det aktuelle mediet, er avgjørende for hvordan budskapet blir mottatt. To varianter av lesere er den ”dominante” som har et positivt forhold til mediet og den ”opposisjonelle” som ser på mediet med et kritisk blikk (Waldahl 1998:61). *Vårt Land* og *Dagen* har avgrensede målgrupper. Det er derfor mulig å anta at de har forholdsvis mange dominante lesere, som sannsynligvis også

vil være enige med deres fortolkning av konflikten. Samtidig har de nok også en del ”opposisjonelle” lesere som vil stille seg kritisk til deres vinkling.

Det er også nødvendig å se på mediene i en større samfunnsmessig kontekst. Et medieinnhold dannes aldri isolert fra samfunnet rundt. Mediene dannes i en bestemt kontekst, og publikum forholder seg også til sin omverden i sin fortolkning av budskapet. For å forstå mediens betydning må de ses i forhold til andre aktører og samfunnsprosessene generelt (Waldahl 1998:62). Mediene kan også ha en form for makt ved at de har en dagsordensfunksjon – de påvirker hvilke saker politikere setter på dagsordenen.

Religion

Vårt Land og Dagen er kristne dagsaviser. Det de skriver er preget av et kristent verdigrunnlag og av at mange av deres lesere er kristne. Det er derfor nødvendig å ta i bruk religionssosiologi for å forstå deres vinkling av konflikten.

Meningssystemer, religiøse kollektiver og kognitive minoriteter

I store deler av vår historie har religion gitt mening og orden til menneskenes forståelse av verden. Flere religionssosiologer, som for eksempel Weber og Berger, ser på menneskenes søken etter religion som en jakt etter mening. Dette behovet for mening mener de er særlig sterkt i møte med ondskap og lidelse (Furseth og Repstad 2003:149). En slik forståelse av religion som mening kan man også være grunnleggende i religiøse gruppedannelser. Delt forståelse av mening innad i en gruppe kan være med på å binde individene i gruppen sammen. Mcguire bruker (inspirert av Berger) begrepet *meningssystemer*, som den forståelse av mening som en gruppe deler. Meningssystemene er med på å fortolke hvorfor gruppen eksisterer og hvordan den skal fungere:

The group, for example, may explain its moral norms as instituted by its god (...) and its history may become meaningful as the story of the gods' relationship with their people. As Berger (1967:29-33) points out, the meaning system is both *explanatory* and *normative*; that is, it explains why things are the way they are and prescribes how things should be (Mcguire 1997:27).

Et fellesskap av troende påvirkes av hvor sterkt meningssystem det deler. Sagt på en annen måte, samholdet i gruppen uttrykkes og styrkes av deres delte meninger. Motsatt er gruppen den sosiale basis for at dette meningssystemet skal kunne opprettholdes (Mcguire 1997:35). Et bestemt virkelighetsbilde eller meningssystem er avhengig av å vedlikeholdes sosialt for at det skal kunne overføres til neste generasjon og oppfattes som naturlig for nålevende mennesker. Denne sosiale basis kaller Berger for sannsynlighetsstruktur (Berger 1993:39), det

vil si sosiale strukturer der en bestemt virkelighetsforståelse blir tatt for gitt og overleveres til og overtas av neste generasjon gjennom sosialisering. Innenfor disse strukturene fortsetter meningssystemet å være troverdig. Repstad forklarer Bergers begrep om troverdighetsstrukturer / sannsynlighetsstrukturer som ”nærmest alle forhold som gjør det enklere å tro eller mene noe ” (Berger i Repstad 2002:32). I følge Berger er det nødvendig for at religiøse tradisjoner skal holde på sin troverdighet, at de støttes av et fellesskap av troende. En solid sannsynlighetsstruktur bidrar til at meningssystemet blir sett på som vanlig eller det blir tatt for gitt. Samtidig styrker sannsynlighetsstrukturen individenes evne til å tro, for gruppa gir dem sosial støtte for deres verdensbilde (Berger i McGuire 1997:36) Store deler av disse meningssystemene blir ikke tematisert eller forhandlet om. Deler av disse forestillingene endres i en stadig forhandlingsprosess gjennom samtale og sosiale relasjoner innad i gruppen (Furseth og Repstad 2003:149).

Forestilte fellesskap

Benedict Anderson tar i bruk et begrep han kaller forestilte fellesskap. I slike fellesskap er det en følelse av samhörighet mellom mennesker som ikke nødvendigvis har møtt hverandre (Anderson 1996:19):

Faktisk er det slik alle samfunn som er større enn den opprinnelige landsbyens ansikt-til-ansiktfellesskap (og kanskje til og med disse), er forestilte (Anderson 1996:20).

Anderson fokuserer først og fremst på tanken om nasjonen som slike fellesskap, men den samme tanken kan også overføres til religiøse fellesskap der medlemmene aldri har møtt hverandre, men likevel føler en slags samhörighet. Man kan også si at *Vårt Land* og *Dagen* danner slike forestilte fellesskap med sine dominante lesergrupper (sin målgruppe). De er ikke konkrete grupper, men danner likevel fellesskap gjennom delt virkelighetsforståelse og meningssystem. *Vårt Land* og *Dagen* kan dermed bidra til å øke sannsynlighetsstrukturen for sine lesergrupper.

Religiøs legitimering

For å opprettholde slike meningssystemer og verdensbilder må de legitimeres. Berger definerer denne legitimeringen slik:

Med legitimering mener vi sosialt objektiveret ”viden”, der tjener til at forklare og retfærdiggjøre den sociale orden. Annerledes uttrykt er legitimeringer de svar man giver, hvergang der spørres ”hvorfor” angående de institutionelle arrangementer (Berger 1993:25).

I følge Berger er religionen historisk sett den mest utbredte og effektive legitimering. Religionen kan sette menneskelige fenomener som egentlig er skjøre og ustabile inn i en kosmisk referanseramme, og dermed gjøre at fenomenene oppfattes som stabile. Fenomenene blir sett på som manifestasjoner av "universets grunnleggende strukturer", og regnes derfor som "gyldige" (Berger 1993:28ff). Jo fastere sannsynlighetsstruktur, jo fastere vil verdensbildet være, og jo mindre fast sannsynlighetsstrukturen er, jo mer nødvendig blir det med "verdens-vedligeholdende legitimeringer" (Berger 1993:40).

Pål Repstad skriver også om slik religiøs legitimering. Han mener at ved at verdier og virkelighetsoppfatninger får en religiøs begrunnelse, vil religionen være med på å styrke disse virkelighetsoppfatningene:

Å stå opp mot det som hevdes å være Guds vilje, er atskillig mer skremmende enn å være uenig med en jevnbyrdig. Når standpunkter sakraliseres, og gjøres til elementer i en hellig overbevisning, er det ikke en lettvinnt og pragmatisk sak å endre dem. Framstår noe som hellig, oppfattes det også som mer tidløst (Repstad 2002:28).

I følge Repstad kan religion også legitimere maktforhold, ved at disse settes inn i en større, transcendent sammenheng: "(...)Å være et redskap for en høyere makt kan til tider også gi en form for etisk dispensasjon for bestemte grupper eller standpunkter" (Repstad 2002:31).

Ivar Frønes beskriver religiøse forestillinger som "ikke bare forestillinger om det hellige" men også "hellige forestillinger" (Frønes 2001:126). Han beskriver religion som "den siste forklaring", som ikke trenger noen ytterligere begrunnelse. Gjennom de religiøse fortellinger og myter, kan handlinger legitimeres som ellers ikke ville latt seg forsvare (Frønes 2001:126).

Det er nyttig å se etter slik religiøs legitimering når jeg skal analysere *Vårt Land* og *Dagen*. De har begge det religiøse (først og fremst den kristne tro) som et slags bakteppe for sin fortolkning av konflikten, og bruker religionen for å legitimere handlinger utført av partene i konflikten. Dette gjelder først og fremst *Dagen* (mer om dette i kapittel 6: Religion og politikk).

Konkurrerende verdensbilder

De historiske religionene var ofte sammenhengende meningssystemer som kunne gi svar på og forklare de fleste erfaringer og spørsmål i menneskers liv. I moderne samfunn derimot forholder folk seg sjelden til et slikt sammenhengende meningssystem som Berger beskriver, men tillegger heller deler av livene sine religiøs mening (Mcguire 1997:27). Dessuten kan man i det moderne samfunn ofte møte konkurrerende meningssystemer, og det blir opp til individet å bestemme hvilken mening man skal akseptere. Dette kan for eksempel føre til at enkelte velger et meningssystem som tilhører en subgruppe i samfunnet og ikke

storsamfunnet som helhet (Mcguire 1997:30). Det er lettere å opprettholde de religiøse meningssystemene i samfunn der religionen har monopol enn i moderne, mer pluraliserte samfunn:

(...)det hender at de sosiale erfaringene blir nye og annerledes, og det kan føre nedarvede virkelighetsbilder, både religiøse og andre, inn i troverdighetskriser (Furseth og Repstad 2003:149).

Religiøse retninger reagerer ulikt på sin tilværelse i et delvis sekularisert samfunn. Religionen lar seg ikke påvirke passivt av samfunnsutviklingen. Der religionen er sterk, kan den prege utviklingen aktivt. Dessuten skjer ikke en justering til den generelle opinion på en mekanisk måte. Når religiøst godtatte standpunkt endres skjer dette gjennom en aktiv og reflekterende prosess (Repstad 2002:32). Dette skjer ofte gjennom strid og debatt der enkelte vil ønske om å bevare og forsvare det bestående og dermed gå i opposisjon til nye strømninger i opinionen. Andre vil gå mer i dialog med nye tanker, og tilpasse dem til sitt eget virkelighetsbilde. Religionens sentrale rolle som legitimerer var også tydeligere i tidligere historiske epoker, der religionens offentlige rolle sto sterkere enn den er i moderne og mer sekulariserte samfunn. Man vil finne grupperinger også i moderne samfunn der religionen er den ”siste forklaring”, men dette vil på ingen måte gjelde alle religiøse grupperinger. For å forklare noe i et delvis sekularisert samfunn vil de religiøse og sekulære fortolkningene alltid måtte kjempe om plassen (Repstad 2002:30). Det er dermed ikke alltid nok med religionen som legitimering i seg selv. Den må dermed støtte seg på andre maktformer, for eksempel de politiske. Hvor sterk religionen er som legitimerer, avhenger av hvor stor makt religionen har på folk (Repstad 2002:32). Slik beskriver Repstad situasjonen i det moderne Norge:

Oppsummerende kan vi si at religionen i det moderne Norge preges stadig mer av estetisering, velferdsbegrunnelser, toleranse og harmonitenkning, mindre av streng dualisme og av konflikttenkning mellom det kristne og samfunnet omkring (Repstad 2002:64).

Sitatet over stemmer i forhold til store deler av det religiøse landskap i Norge, men det vil også fortsatt være grupperinger som ønsker å holde på ”konflikttenkning og dualisme”. Når en religiøs gruppe har et verdensbilde som ikke stemmer overens med storsamfunnet, må det danne sine egne sannsynlighetsstrukturer (Mcguire 1997:37). En gruppe med tette bånd kan danne det Berger beskriver som en kognitiv minoritet. Det vil si en gruppe mennesker med verdensbilder som avviker fra de som dominerer i samfunnet generelt (Berger i Mcguire 1997:173) Slike primære grupperelasjoner danner en struktur som gjør den troendes verdensbilde troverdig, selv om dette verdensbildet ikke får støtte utenfor gruppen. Gruppen

kan bidra til å forsikre den troende om at den er på “den rette vei”, til tross for en fiendtlig og ikke-troende ”verden”. På denne måten kan religiøse fundamentalistiske bevegelser og også etablerte religiøse grupper, ta til seg sekteriske trekk for å kunne beskytte sin tro, sine verdier og praksiser mot et samfunn som ikke støtter dem. Det er nødvendig for en slik gruppe å opparbeide seg sin egen sosiale støtte for sin tro og sine måter å leve på. De blir en kognitiv minoritet og strukturerer interaksjonen med hverandre og “de utenfor” for å kunne beskytte sitt verdensbilde (Berger i McGuire 1997:173). Denne endringen mot sekterisme er en reaksjon på at samfunnet endrer seg. For en del slike sekteriske grupperinger kan opposisjon og motstand være nyttig. Ved at deres verdier og mål angripes utenfra, kan gruppen føle større samhold innad (McGuire 1997:173).

Avisene *Vårt Land* og *Dagen* kan sies å være kristne verdibærere i et moderne pluralistisk samfunn. Utfordringene fra alternative forståelsesmåter håndterer de på ulikt vis.

Når et fellesskap danner skillelinjer til omverdenen

Inngruppe - utgruppe

Inngrupper og utgrupper er begreper som er mye brukt i sosiologiske teorier om grupper. Den første som introduserte begrepene var William Graham Sumner i verket *Folkways* (1906). Disse begrepene beskriver grupper som har et motsetningsfylt forhold til hverandre. Det oppstår et skille mellom oss selv – inngruppen, og alle andre, utgruppene:

I stedet for å oppfatte ens egen gruppe som en undergruppe av en undergruppe av menneskeheten som helhet, er det ikke bare mulig, men også vanligst å være integrert i grupper, som enten selv bestemmer seg negativt ovenfor andre grupper, eller selv blir bestemt negativt av disse (Østerberg 1994:27).

Innad i inngruppen er det klare oppfatninger om hva som skal til for å tilhøre gruppen. De kan ha tydelige ytre kjennetegn som for eksempel klesdrakt, utseende eller væremåte, men tilhørighet kan også ofte komme av ikke-synlige felles kjennetegn, som for eksempel trosspørsmål. Utgruppen er de som ekskluderes av inngruppen, eller som tilhører andre grupper. Inngruppen bestemmer hvem de regner som innenfor og hvem som er utenfor, og hva det er som skal til for å bli en del av inngruppen (Korsnes m.fl. 2001:129). Er det sterk konflikt mellom inngruppen og utgruppen (-e), kan dette føre til sterkt samhold innad i inngruppen (Østerberg 1994:26). *Vårt Land* og *Dagen* danner ikke inngrupper i seg selv, men kan sies å danne forstilte inngrupper med sine lesere. Gjennom sine ulike holdninger til Palestina/Israelkonflikten bidrar de til å danne ulike inngrupper med de som representerer like syn på konflikten som avisene.

Sosialt konstruert moralsk grensesetting

Delt mening bidrar ikke bare til å skape felles identitet innad i en gruppe, men kan også ses på som markører eller grenser overfor andre som ikke tilhører det samme meningssystem.

Michel Lamont bruker begrepet symbolsk grensesetting. Grenser mellom hvem vi ser på som ”oss” og hvem som er ”de andre”, konstrueres sosialt, mener hun. Ofte er disse grensene ubevisste og tas for gitt av aktørene. Ved å delta i ulike grupper produserer vi kontinuerlig slike grenser. Dette skjer både ved at vi stempler andre som utenfor disse grensene, eller ved å delta i fellesskap som med delte verdier og en felles forståelse av seg selv som en enhet:

The excluded by our boundaries are those with whom we refuse to associate and those toward whom rejection and aggression are showed, and distance openly marked (Lamont 1992:9).

Moral og ulik forståelse av religiøs tro kan være slike symbolske markører som viser hvem som er innenfor og hvem som er utenfor, for eksempel hvem som ses på som en god kristen: Hvem som kan regnes som kristne som oss (Lamont 1992:54). Grensesettingen er en naturlig del av identitetsdannelsen både for individer og i grupper. Ved å si noe om hvem vi ligner og hvem vi ikke vil identifiseres med, signaliserer vi noe om hvem vi er (Frønes 2001:50). Slike symbolske grenser utad, kan skape en følelse av samhörighet innad i en gruppe. Det kan skapes bånd mellom medlemmene gjennom delte følelser, like forestillinger av for eksempel det hellige og det profane og like reaksjoner mot de som bryter med disse symbolske kodene (Lamont 1992:9ff).

Gjennom sine fortellinger og fortolkninger av konflikten danner *Vårt Land* og *Dagen* ulike former og grader av slik moralsk grensesetting, ved at de danner skiller mellom de som avisene regner som kristne som dem og hvem som har en fortolkning av konflikten som dem selv.

Avslutning: Språk, medier og religion i forståelsen av Palestina/Israel-konflikten

Mening er altså ikke noe som er objektivt gitt eller iboende den enkelte ting eller hendelse. Derimot konstrueres mening sosialt gjennom språket vårt og hvordan vi kategoriserer virkeligheten. I språket vårt dannes mening ved at hendelser eller ting blir tillagt mening gjennom tegn og symboler. Det er med andre ord en arbitrær, tilfeldig, sammenheng mellom tegnet og det objektet det skal beskrive. Hvilken mening man så tillegger et tegn avgrenses av konteksten tegnet befinner seg i. Den samme gjenstand eller hendelse kan bli gitt ulik mening avhengig av hvilken kontekst det tolkes inn i. Diskursene fastsetter mening og avgrenser

hvilken betydning disse tegnene og symbolene kan ha. Innenfor den enkelte diskurs kan det være en kamp om hvordan begreper og situasjoner skal defineres – altså hvilken mening de skal tillegges. For å strukturere virkeligheten og gi mening til våre erfaringer, tar mennesker ofte i bruk narrative strukturer og fortellinger som ”virkeligheten” fortelles inn i. Noen av disse fortellingene ligger som en del av kulturen vår som grunnleggende nøkkelfortellinger eller mindre fortellinger, for eksempel om hvordan det forventes at man skal oppføre seg. Hvilken fortelling vi forteller hendelsene inn i avgjør hvilken mening vi gir hendelsene. Også innen medieteorori er mening et sentralt begrep. Meningsdannelsen oppstår i møtet mellom innholdet i mediene og publikum. Meningen dannes i et dialektisk forhold mellom disse to, der mediene setter rammer for hvilke fortolkninger publikum kan velge. Likevel vil mediene aldri ha full kontroll over hvordan mottakeren fortolker det de mottar. Religion kan bidra til å konstruere våre virkelighetsbilder. I religionen kan mening oppfattes som samlende og identitetskapende fordi delt forståelse av mening kan skape felles identitet i et religiøst kollektiv/gruppe. Disse gruppene kan ha felles meningssystemer, altså felles forståelse av hvordan verden skal fortolkes. Delt forståelse av mening kan også skape grenser mot andre grupperinger.

Vårt Land og *Dagen* danner gjennom sine beskrivelser ulike fortellinger om konflikten. De presenterer en viss versjon av konflikten for sine lesere. Dette skjer blant annet gjennom hvilke ord de velger, for å beskrive hendelsene og partene i konflikten, og hvilke roller og posisjoner avisene plasserer dem inn i. Avisene er også leverandører av informasjon og har mulighet til å velge ut hvilke aspekter av konflikten de ser på som mest viktige. Avisene har derfor en viss form for makt fordi de har mulighet til å styre fortolkningen i en viss retning. Leserne er likevel ikke passive mottakere av avisenes fortolkninger, og hvor stor makt avisene har til å forme publikums forståelse av konflikten avhenger av publikums forhold til disse avisene. Gjennom sin beskrivelse av konflikten danner avisene en form for forestilte fellesskap med de av sine lesere med lik forståelse av konflikten som dem selv. Avisene er dermed med på å underbygge og rettferdiggjøre det syn på konflikten som deres lesere med en dominant innstilling til konflikten har, men kan også fungere som en provokasjon mot lesere med en opposisjonell innstilling til konflikten. *Vårt Land* og *Dagen* er også med på å forme skillelinjer i forhold til dette forestilte fellesskapet og andre grupperinger rundt.

Lederartiklene reflekterer avisenes holdninger til konflikten. Deres beskrivelser av konflikten er små fortellinger, der hendelsene i konflikten blir satt i system som en serie årsakskjeder med en bestemt dramaturgi. Samtidig spiller avisenes ledere på fortellinger som

ligger i kulturen vår. Hvordan hendelsene forstås, avhenger av hvilken fortelling avisene forteller hendelsene inn i. Frønes beskriver de faktiske hendelsene ute i samfunnet som et "forløp" (Frønes 2001:91). Dette forløpet kan fortolkes ulikt avhengig av hvilken fortelling det tolkes inn i. I denne oppgaven er "forløpet" hendelsene i konflikten. De fortolker forløpet, og hvilken fortelling de beveger seg innenfor kan være avgjørende for hvilken mening som tillegges hendelsene. Det vil stadig være en kamp om å definere situasjonen – en kamp om å styre forløpet i en viss retning, og en kamp om å definere hvilke fortellinger, genre, roller og innhold som skal gjelde.

Avisenes beskrivelse av konflikten kan sies å være en del av det Fairclough kaller en diskursiv orden (Fairclough i Jørgensen og Phillips 1999:80). Denne ordenen består av de ulike diskurser som kjemper om å fastlegge sin forståelse av konflikten som den riktige. Det foregår konstante kamper om å definere situasjonen og fastlåse betydning av begreper. *Vårt Land* og *Dagen* kan sies å representere ulike diskurser i den samme diskursorden. Ved å beskrive hendelsene i konflikten og bruke bestemte begreper for å beskrive det som skjer, gjør de et diskursivt arbeid for å fastlegge sin definisjon av det som skjer.

I analysen som følger bruker jeg disse teoriene som et rammeverk for å få tak på avisenes fortelling om konflikten.

4. Konflikten – en historisk gjennomgang

Før jeg fremstiller analysen i kapittel 5, ser jeg det som nødvendig å gi en kort gjennomgang av konfliktens historie som et bakteppe for å forstå funnene i analysen. Det jeg presenterer av tiden fra 1967 til i dag har hovedfokus på de tidspunktene og hendelsene jeg tar for meg i analysen. For å forstå det som foregår i konflikten til disse tidspunktene, er det nødvendig å også ta for seg noe av forhistorien. Jeg går også kort inn på Norges og norske kristnes relasjon til partene i konflikten og hvilke ulike holdninger som finnes.

Konflikten mellom Israel og palestinerne har vært en langvarig og mye omdiskutert konflikt. Den er svært kompleks, og det er stor uenighet mellom de ulike partene om hva som er dens opprinnelse, årsaker og konsekvenser. Derfor finnes det også ulike versjoner av historien til konflikten, av hva som vektlegges, hvem som blir tillagt skyld for hva, og så videre. En historisk gjennomgang av konflikten vil derfor alltid kunne være ideologisk farget (Pappè 2002:6).

Staten Israel ble opprettet av FN i 1948. Helt siden den tid har dette området vært gjenstand for store spenninger, uro og gjentatte militære konflikter mellom Israel og Palestinerne og Israel og de arabiske statene. Dette har ført til store tap på begge sider. Konflikten i Midt-Østen dreier seg ikke først og fremst om religion, selv om dette er med på å skjerpe konflikten, og også brukes for å legitimere handlinger utført av de ulike partene. Mye av konflikten dreier seg derimot om retten til land, og tilgang og rettigheter til knappe ressurser som vann og godt jordbruksland (Burge 1993:42). For å forstå bakgrunnen til konflikten er det nødvendig å gå lenger tilbake i tid enn 1948. I tusener av år har dette området vært erobret og okkupert av ulike makter og imperier: Det området vi i dag kaller Israel har vært under egyptisk, persisk, gresk, romersk, bysantinsk, islamsk og ottomansk herredømme (Burge 1993:36). Dette har satt sitt preg på området, og også ført til at deler av befolkningen til ulike tider har blitt tvunget til å flykte, og etterkommerne deres bor i de fleste deler av verden

På slutten av 1800-tallet levde jøder som minoriteter i samfunn spredt over hele verden. I mange av områdene der jødene levde, ble de utsatt for forfølgelse, antisemittisme eller ble ikke tilstrekkelig integrert i de samfunnene de befant seg i (Cohn-Sherbok 2002: 198). Lengselen etter å få vende tilbake til sitt hjemland Israel og å kunne samles som et folk holdt seg derfor levende. Denne tankegangen fikk sitt politiske uttrykk i sionistbevegelsen. På slutten av 1800-tallet begynte ulike teoretikere og vitenskapsmenn å leke med tanken om å opprette en egen stat for det jødiske folk (Herzog 1984:11). Det verserte ulike teorier om hvor

denne staten burde ligge. Etter hvert mente flere og flere sionister at det jødiske nasjonale hjem skulle opprettes i det området som nå kalles Israel. Samtidig begynte sentrale jødiske skikkelser å forhandle med statsledere i ulike land i et forsøk på påvirke dem til støtte ideen om et eget land for jødene (Cohn-Sherbok 2002:25 ff). I denne perioden begynte også jøder fra ulike steder i verden å innvandre til Palestina (Cohn-Sherbok 2002:32).

Det var ikke et tomt land jødene kom til. Palestinerne hadde bodd i området i århundrer. Araberne har hatt kontrollen i området i 1200 av de siste 2000 år (Burge 1993:42). I perioden fra 137 e. Kr og frem til midten av 1900-tallet har det ikke vært noe jødisk flertall i området (El-Alami 2002:206). Palestinernes moderne historie begynner på 1800-tallet på slutten av det ottomanske riket (Cohn-Sherbok og El-Alami 2002:109). Dette riket hadde herredømme i området i de siste fire hundre årene før første verdenskrig. Fordi tyrkerne hadde støttet Tyskland under krigen, ble det ottomanske imperiet delt mellom seierherrene. Storbritannia og England delte da Midt-Østen mellom seg, og britene fikk ansvaret for Palestina. Derfor var det britene som sto for forhandlingene med sionistene om mulighetene for å etablere et jødisk nasjonalt hjem i Palestina: ”Etter den britiske regjeringens syn hadde jødene rett til å leve i det hellige land – de var ikke der på nåde. Ikke desto mindre ville britene unngå å undertrykke den palestinske befolkningen” (Cohn-Sherbok 2002:199). Palestina og Jordan ble kontrollert av britene fram til andre verdenskrig. Etter krigen ønsket ikke britene lenger å kontrollere området. Dette kom blant annet av at den jødiske innvandringen fra Europa økte, og det oppsto gjentatte konflikter med den palestinske befolkningen. I tillegg hadde britene brukt mye krefter under krigen (Burge 1993:38). Britene bestemte seg derfor for å overlate mandatet til verdenssamfunnet og FN (Herzog 1984:13).

Andre verdenskrig og Hitlers holocaust skapte i Europa og USA en bølge av sympati og dårlig samvittighet ovenfor jødene. Samtidig fortsatte sionistene sine forhandlinger og forsøk på innflytelse, og innvandringen til Palestina fortsatte. Den økende jødiske befolkningen følte som en trussel for araberne både i og utenfor Palestina. I 1947 foreslo FN en delingsplan der Palestina skulle deles mellom en palestinsk og en jødisk stat (Burge 1993:38). 14. mai 1948 ble opprettelsen av staten Israel proklamert med støtte fra USA og Sovjet. De arabiske statene nektet å godta den nye staten (Herzog 1984:11). De mente at det ikke var rett å gi arabisk jord til et innvandrerfolk, skape en fremmed stat i araberverdenen og flytte befolkningen som bodde der fra før (El-Alami 2002:153). Dessuten var de svært misfornøyd med å bli tildelt en så liten bit i forhold til hvor stor andel av befolkningen som var arabere. Palestinerne forsøkte å gjøre motstand mot planen, og fikk støtte av de arabiske landene. De rykket inn i de områdene som var tiltenkt Palestina i følge delingsplanen.

Israelske og arabiske styrker sloss om å forandre på grensene (Burge 1993:39). Det var stor ulikhet i nivå mellom de jødiske og arabiske styrkene (El-Alami 2002:154). Dette førte til at Israel vant og tok en tredjedel mer land enn de opprinnelig var tildelt (El-Alami 2002:160). I følge El-Alami ble det også foretatt massakrer i flere av de palestinske landsbyene og hundretusener ble sendt på flukt fra sine hjem. 29. mai 1948 bestemte FN at det skulle være våpenhvile, og 12. mai 1949 skrev araberstatene under. Israel ble samtidig tatt opp i FN. Det var da 1 millioner flyktninger i nabolandene (El-Alami 2002:156). Disse ble boende i flyktningeleire, noe mange av dem fortsatt gjør. I tiden som fulgte, økte den jødiske innvandringen til den nye staten. Israel var etablert for å skape et jødisk samfunn, og ønsket var å inkludere jøder fra hele verden (Rouhana og Ghanem 2002:225).

I 1958 ble Fatah (det palestinske frigjøringsparti) stiftet av blant andre Yasser Arafat. Samme år arrangeres et toppmøte i Kairo med de arabiske lederne. Der gir Nasser (daværende president i Egypt) klarsignal til å opprette et representativt organ for alle palestinere. Det var dette som senere skulle bli PLO (stiftet i 1964).

Seksdagerskrigen

I årene som fulgte var det stadige grensekonflikter mellom Israel og Syria, Jordan og Egypt. I løpet av 1966 begynte disse landene å ruste seg til krig. I begynnelsen av 1967 begynte både Egypt og Israel å beskyldte hverandre for å plassere tropper ved grensen (El-Alami 2002:163). Juni 1967 startet Israel det hele ved at de angrep det egyptiske flyforsvaret mens det sto på bakken (Burge 1993:40). Egypt gjorde motangrep og Jordan ble med fordi halvparten av befolkningen var palestinere. Israel hadde halvparten så store styrker som Araberlandene, men klarte likevel å vinne krigen i løpet av seks dager. 10. juni klarte FN å gjennomføre en våpenhvile. Etter krigen var Israel den mest dominerende makten i Midt-Østen. De kontrollerte hele Palestina, medregnet Vestbredden og Jerusalem, i tillegg til Sinai-halvøya og store deler av Golanhøydene. På Vestbredden og i Gaza-stripen levde det en million palestinere, som nå kom under israelsk herredømme. Dessuten var en million palestinere blitt flyktninger (El-Alami 2002:166). Ved å ta disse landområdene fra Syria, Jordan og Egypt, fordoblet Israel sin størrelse. Disse kalles i dag "de okkuperte områdene" (Burge 1993:40). Okkupasjonen har blitt sterkt fordømt av FN, blant annet i Resolusjon 242 som krever at Israel tilbakefører områdene, noe Israel har nektet å gjøre (Burge 1993:42). Sinai ble senere gitt tilbake til Egypt, men Israel har fortsatt kontroll over Golan-høydene (annektet i 1981), Gaza og Vestbredden (Burge 1993:47).

Invasjon i Libanon

På begynnelsen av 1980-tallet hadde PLO sitt hovedkvarter i sørlige del av Libanon. 6. juni 1982 invaderer Israel Libanon i et forsøk på å ødelegge de palestinske styrkene (Burge 1993: 40). Formålet med angrepet var å drive palestinerne ut av Libanon. De israelske styrkene kom så langt som til Beirut. De palestinske frihetsforkjemperne fikk forlate byen og måtte gå i eksil ulike steder i araberverden. Etter hvert var det ingen bevæpnede palestinere igjen i Libanon. Falangistene² rykket inn i to av flyktingeleirene (Sabra og Shatila), sluppet inn av det israelske militæret (Said 2002: xv). Mellom 700 og 1000 flyktninger ble massakrert (El-Alami 2002: 181).

De okkuperte områdene og den 1. intifada

I hver av de store krigene økte Israel strategisk sin størrelse på bekostning av Libanon, Egypt, Syria og Jordan (Burge 1993:46). De fleste av disse store militærkonfliktene førte også med seg mange palestinske flyktninger som ble tvunget til å flykte fra sine hjem. Flyktingeleire finnes nå på Vestbredden, i Gaza, Libanon, Jordan og Syria (Burge 1993:41). Flere millioner Palestiner bodde nå i områdene Israel hadde okkupert og var dermed under israelsk kontroll. Slik beskriver El-Alami situasjonen for disse palestinerne:

En hel generasjon hadde nå vokst opp under Israelsk okkupasjon – et liv styrt av piggråd og en væpnet okkupasjonsstyrke, militære ordrer, innskrenket bevegelsesfrihet, demolering av hus, konfiskasjon av jord, fengsling, deportasjon og andre metoder til systematisk nedverdiggelse og demoralisering som hadde som formål å utslette palestinerne identiteter og rettigheter. Nye bosettinger ble bygd på Vestbredden og i Gaza, og jødiske innvandrere strømmet inn i landet fra alle verdenshjørner (...) Den israelske regjeringen krenket ofte menneskerettigheter, men dette ble langt på vei ignorert av resten av verden (El-Alami 2002: 182).

På grunn av den vanskelige situasjonen palestinerne i de okkuperte områdene levde under, bygget det seg opp stor frustrasjon og misnøye blant folk i disse områdene utover 80-tallet. I 1987 kunne ikke raseriet holdes nede lenger, og en folkelig motstand mot okkupasjonen, den såkalte første intifada, startet. Unge palestinere kjempet med steiner og enkle bensinbomber mot Israels høyt utviklede hær. Hendelsene fikk store oppslag i mediene verden over:

(...) plutselig var en sak som nesten var død tilbake i avisoverskriftene (...). Da filmer med unge gutter foran væpnede soldater begynte å bli viste på TV-skjermer over hele verden, tok Israels venner til å tvile på om Israels handlinger var berettiget. Israel begynte å miste noe av det moralske overtaket i geriljakrigen (El-Alami 2002:183).

Et annet resultat av intifadaen var at to ytterliggående islamistiske bevegelser oppsto i de okkuperte områdene, Hamas og Islamsk Jihad, noe som skapte problemer for PLO (El-Alami 2002:187).

På vei mot en fredsprosess

I 1988 godtar PLO FNs resolusjoner nummer 241 og 338 og anerkjenner dermed Israel som en stat. PLO lover å avstå fra terrorisme, og USA går inn i forhandlingene (El-Alami 2002:185). Oslo-prosessen starter offisielt 29. september 1993: Arafat bekrefter i et brev til Rabin at PLO anerkjenner staten Israel, at de vil unngå terrorhandlinger og fortsette fredsprosessen. Rabin på sin side svarer med å anerkjenne PLO som palestinerne representant, og uttrykker et ønske om forhandlinger.

Forhandlingene foregikk i Oslo, med norske politikere og diplomater som formidlere mellom de to partene (Waage 2004). Prosessen førte til en tilnærming og større tillit mellom partene, men i følge Edward Said førte likevel ikke fredsprosessen til en forbedring av palestinerne situasjon. De fikk aldri offisielt nasjonal suverenitet. Israelerne kontrollerer fortsatt Gaza og Vestbredden og store deler av palestinsk økonomi, vann- og jordressurser. Dessuten blir stadig nye bosettinger bygd i de palestinske områdene. Oslo-prosessen har heller ikke klart å stoppe radikaliserings og volden utført av den palestinske befolkningen. Deler av skylden for at Oslo-prosessen feilet blir også lagt på Arafats lederskap, blant annet at han stilte for få krav på vegne av folket sitt, spesielt i forhold til tilgang til jord (Said 2002).

Den andre intifada

Sju år etter Oslo-prosessen, 29. september 2000, brøt den andre intifada ut - et nytt palestinsk opprør. Fortsatt er, i følge Aftenposten: "(...) palestinerne og israelerne ikke en gang enige om hvordan det hele startet. Palestinerne finner den utløsende årsak i Ariel Sharons bevisst provoserende besøk på tempelhøyden, mens Israelerne hevder besøket bare brukes som en unnskyldning for volden" (Aftenposten 28. september 2003). Tusener av mennesker er drept (flestepalestinere), palestinske selvmordsbombere dreper uskyldige ofre og skaper frykt i de israelske områdene. Disse aksjonene gjengjeldes av militære hevnaksjoner fra israelsk side. I tillegg innfører Israel strengere kontroll av palestinerne i de okkuperte områdene og større hindringer for deres bevegelsesfrihet. Mange palestinske hus er blitt jevnet med jorden av israelske bulldozere, israelske myndigheter setter i gang portforbud i ulike områder, og mange har blitt fengslet uten lov og dom (Said 2002:xiv, xv).

Israel har fortsatt et stort sikkerhetsproblem. På alle kanter er de omgitt av fiendtlige styrker fordi de okkuperer land nabolandene mener de har krav på (Burge 1993:46). Israel er et veldig lite land, og derfor lett å angripe fra nabolandene. Dette kan forklare noe av grunnen til at hele området er så opptatt av sikkerhet (Burge 1993:42). Selv om det er palestinerne som

blir utsatt for den mest systematiske undertrykkelsen, og mange vil hevde at styrkeforholdet er svært skjevt mellom de to partene (Said 2002:xv), har også israelerne lidd mye på grunn av denne konflikten:

(...)det har vært betydelig lidelse på den israelske side også. Det er ikke bare palestinerne som har måttet tåle mye under denne konflikten; også jøder har ofret sine kjære i denne kampen om det de mener er deres hellige hjemland (Cohn-Sherbok 2002:204).

I 2001 ble Ariel Sharon valgt til statsminister i Israel (Aftenposten 28. september 2003). Israelerne hadde da blitt mer høyrevridd og palestinerne ble stadig mer radikalisert. USA initierte i 2003 det såkalte "Veikart for fred" i et forsøk på å forsone de to partene. Det ser foreløpig ikke ut til å ha særlig stor virkning. Samtidig som forhandlingene pågår er det blitt bygd stadig flere israelske bosettinger i de okkuperte områdene. Israel bygger også i disse dager en mur som de kaller "sikkerhetsgjerdet" som de mener skal beskytte dem mot palestinsk terrorisme. Den palestinske befolkningen fortviler, for muren bygges tvers gjennom de palestinske områdene. Landsbyer deles i to, eller omringes helt av muren. Folk mister tilgang på vann og god jordbruksjord. Stadig flere palestinske ungdommer står igjen med små muligheter til å forme sin egen framtid, og et sinne som vokser på grunn av daglig undertrykkelse og ydmykelser. Antallet selvmordsaksjoner øker, selv om de aller fleste lever rolige liv. I takt med dette øker frykten blant israelerne, som igjen fører til strengere restriksjoner på den palestinske befolkningen fra israelske myndigheter og soldater. Dette igjen fører til tiltagende frustrasjon i de okkuperte områdene. Konflikten er inne i en ond spiral som ser ut til å være vanskelig å komme ut av.

Norske kristne og konflikten

For å forstå *Vårt Lands* og *Dagens* vinkling av konflikten er det nødvendig å vite litt om konteksten de skriver innenfor. Derfor gir jeg under et lite innblikk i kristnes relasjon til Palestina/Israel og deretter om Norges relasjon til dette området.

Norske kristnes syn på denne konflikten er ikke et entydig bilde. Ulike kristne grupperinger har ulike (og til dels sterkt motstridende) syn på konflikten, og holdningene har endret seg over tid. Kristne i Norge var lenge påvirket av den tradisjonelle kristne antijudaismen som i århundrer preget den vestlige kirken. Denne retningen fordømte jødene som folk, fordi de ikke godtok Jesus som Messias. Jødene ble også tillagt skylden for å ha drept Jesus (Fyllingsnes 1999:3). Riktignok var ikke denne tankegangen spesielt utbredt i Norge og spesielt etter andre verdenskrig var dette holdninger som ikke kunne aksepteres i den kristne kirke (Skarsaune 2004).

Den formen for *israelvennskap* som har vært synlig i enkelte kristne retninger opp mot vår tid var inspirert av Luthersk pietisme i Tyskland på 1600-tallet. Denne teologien har sin bakgrunn i en kristen sionisme som sto for en tanke om et Tusenårsrike, et rike i Israel for det jødiske folk. I følge denne tankegangen har jødene en sentral rolle i endetiden. De skal omvende seg til kristendommen etter Jesu gjenkomst og skal være et misjonsfolk som skal omvende de andre folkeslagene på jorden før dommedag. I Norge er det først og fremst i frikirkelige miljøer at en slik tankegang har vært fremtredende (Skarsaune 2004). På 1900-tallet har disse miljøene spesielt vært inspirert av en retning innenfor denne teologien som kalles dispensjonalisme. Denne retningen mente at Gud har to folk – jødene og den kristne kirke. Han skal frelse begge folkene, men på ulik måte. Løftene til jødene var jordiske og gjelder tilgang på landet Israel. De gammeltestamentlige profetiene gjelder i følge denne tankegangen bare jødene. Da jødene ikke tok imot Jesus som Messias, satte Gud løftet til jødene på pause og valgte seg et nytt folk – den kristne kirke. Guds løfter til kirken var av mer åndelig art og gjaldt evig liv i himmelen. Denne teologiske retningen har fått stor innflytelse i kristne retninger som pinsemenigheten, Misjonsforbundet, Indremisjonsforbundet (tidligere vestlandske indremisjon), Karmelinstituttet og deler av grasrota i Israelsmisjonen (Skarsaune 2004).

Denne teologiske forståelsen av Israelfolket kan også sies å tilhøre kristensionismen. I følge teologen Rosemary Radford Ruther finnes det tre ulike retninger innen kristen sionisme. En kategori er de som mener at Gud gav Israel/ Palestina, det lovede land, til jødene og at de derfor har en evig rett til landet. Andre kristensionister mener at for at de siste tider skal inntreffe, må alle jøder vende tilbake til Israel, gjenerobre landet og gjenoppbygge templet i Jerusalem. Den siste kategorien mener at opprettelsen av staten Israel er oppfyllelsen av profetiene i det gamle testamentet. Denne hendelsen vil i følge disse fremskynde de siste tider (Ruther i Bjørkelid 2002). Ulike kombinasjoner av disse tre kategoriene finnes også blant norske kristensionister.

Fra andre deler av kristen-Norge ble en slike tanker sterkt kritisert. Blant annet teologer på menighetsfakultet som Sverre Aalen mente at landløftene ikke har noen betydning etter Jesus og det nye testamentet. Kirken, det åndelige Israel, har tatt over Israels rolle som Guds utvalgte folk (Stave Olsen 1997:25). Derfor har heller ikke Israelfolket en betydning i frelseshistorien og må dermed bedømmes på lik linje med andre land. Denne tanken har blitt mer og mer vanlig, blant annet blant mange teologer på menighetsfakultetet (Skarsaune 2004).

Bjørne Helge Sandvei beskriver, i en artikkel i tidsskriftet Kirke og kultur i 1978, fire hovedsyn blant kristne i Norge. Den ene er de som mener at løftene i det gamle testamentet ble oppfylt gjennom Jesus eller har fått en ny betydning gjennom ham. Disse mener derfor at Jødernes tilbakevending til Israel ikke har noe å gjøre med landløftene i det gamle testamentet. Den andre retningen mener at det er Gud som står bak opprettelsen av staten Israel, for at jødene skal omvende seg til kristendommen. Kategori tre står for en kristologisk forståelse av landløftene, men mener i tillegg at landløftene til israelsfolket gjelder, og at nåtidens hendelser oppfyller disse. Den siste gruppen ser på tilbakevendingen til Israel som en direkte oppfyllelse av de gammeltestamentlige profetier og som et tydelig tegn på at endetiden nærmer seg (Sandvei 1978).

I de siste tiår har det i enkelte kristne miljøer oppstått en tydeligere reaksjon mot kristensionismen enn de vi kan skimte i Sandves kategorier. Denne retningen er blant annet inspirert av møte med palestinske kristne og palestinsk frigjøringssteologi, og tar til orde for en mer allmenntisk forståelse av konflikten, der fokus er på offerets perspektiv. Offeret er den som til enhver tid har retten på sin side. Palestinsk frigjøringssteologi fokuserer på Guds universalisme i sin tolkning av Bibelens tekster (Bjørkelid 2002:10). Støtten til Palestinerne henger for mange av disse også sammen med politisk overbevisning, for eksempel i forhold til styrkeforholdet i konflikten, og et ønske om å støtte opp om den de ser på som den svakeste part i konflikten. En slik tankegang har fra å være en minoritetsposisjon på 70-80-tallet, gradvis fått stadig større gjennomslagskraft i de etablerte kirkesamfunn/statskirkelige miljøer. Samtidig har ulike varianter av kristensionismen fortsatt å blomstre i frikirke- og lavkirkemiljøer (Skarsaune 2004). De kristensionistiske miljøene er ikke så store tallmessig (Repstad 2002:31). Mellom disse standpunktene vil vi finne mange kristne som kombinerer en allmenntisk forståelse av konflikten med en fortsatt sympati med israelsfolket. Mange vil også hevde et ønske om å være nøytrale i forhold til konflikten. Slik beskriver Pål Repstad dagens situasjon:

Et nærliggende eksempel fra norsk kristenliv er troen på at staten Israels politikk til enhver tid avspeiler Guds plan. Men en slik ukritisk tro på Israel er i dag langt fra noe fellesgods fra det aktive norske kristenfolk, og knapt nok noen ville vel selv gå til fysisk kamp mot Israels motstandere. Aktiviteten innskrenker seg, ved siden av å skrive leserinnlegg, stort sett til å gi økonomisk støtte til aksjoner som "Hjelp jødene hjem". På et mer vagt plan er nok likevel store deler av det norske kristenfolket preget av sympati med Israel, selv om bildet er langt mer sammensatt enn for 25 år siden. [Det er] (...) helst i enkelte frikirkelige miljøer vi finner interesse for å se aktuelle politiske hendelser som direkte oppfyllelser av bibelske profetier (Repstad 2002:51).

Per Erik Stave Olsen skriver betegnende om dagens situasjon: "(...) med høye røster fra flere hold og mange midt i mellom som av usikkerhet forblir tause" (Stave Olsen 1997:32).

Palestina/Israelkonflikten skaper stor debatt og sterke følelser blant mange norske kristne. Meningene er sterke og motsetningene store.

Norge og Israel

Det er ikke bare de kristne i Norge som har hatt en spesiell relasjon til Israel. I følge Hilde Henriksen Waage har Norge helt fra opprettelsen av staten i 1948 blitt regnet som en av Israels beste venner (Waage 2004). En enorm beundring av Israel fant sted blant mange nordmenn. Dette gjaldt altså ikke bare konservative kristne, men var til stede i hele spekteret av politiske retninger. Denne ensidige pro-israelske holdningen, kom som et resultat av dårlig samvittighet på grunn av behandlingen jødene fikk under andre verdenskrig, samt at det i Norge eksisterte en folkereligion med sterke røtter i en konservativ, fundamentalistisk kristendom. Spesielt i Det norske arbeiderparti, som var i regjeringsposisjon i hele etterkrigstiden, var det blant mange et nesten religiøst forhold til den israelske stat. Både kristne og arbeiderpartifolk så på Israel som det lovede land. Det som for enkelte av de kristne ble sett på som en oppfyllelse av profetiene i det gamle testamentet, ble for arbeiderpartifolk sett på som drømmen om et sosialistisk paradisi (Waage 2004). Denne holdningen sto også sterkt blant mange arbeiderpartiledere, og lite krefter ble brukt på å skaffe seg et nyansert bilde av konflikten. Seksdagerskrigen i 1967 førte til en endring i holdninger. Israels massive seier fikk mange til å se relasjonen mellom partene på en ny måte. Israel ble ikke lenger bare sett på som et offer for arabisk aggresjon, men var selv en deltagende part i konflikten. Dessuten innså mange at en løsning på konflikten ikke kunne muliggjøres uten å trekke inn palestinerne. Denne nye holdningen hadde riktignok ingen bred støtte i det norske folk. Så mange som 74% svarte i en spørreundersøkelse i 1967 at de sympatiserte med Israel (Waage 2004).

I 1970-årene var en ny generasjon politikere på vei inn i arbeiderpartiet. Disse så på konflikten med andre øyne enn sine forgjengere. De var kritisk til Israels militære overlegenhet, okkupasjonen og palestinernes vanskelige skjebne. De ønsket derfor å kjempe for palestinernes sak. Samtidig la PLO an en mer moderat linje. Norges utenriksminister³ stemte for å gi palestinerne en plass i FN. Dette var første gang Norge stemte mot Israels ønsker. Det skapte sterke reaksjoner i Norge, fra flere hold. Resultatet ble at Norge la an en politikk som ble sett på som den mest pro-israelske i hele verden. En ny endring fant sted da Norge bidro til UNIFIL-styrker i Libanon, og en nærmere kontakt med PLO ble opprettet. Dette førte med seg en mer balansert midtøstenpolitikk, men Norge var fortsatt det landet i Europa og store deler av verden med den mest restriktive politikken til PLO.

I 1981 mistet Arbeiderpartiet regjeringsmakten. I opposisjon sto de for en radikal endring i holdninger til PLO, og flere arbeiderpartiledere møtte Arafat. Når de så kom til makten igjen 1986 la de an en mye mer PLO- vennlig tilnærming. Dette var et vendepunkt i Norsk midtøstenpolitikk. Norges nære relasjon til Israel var en av grunnene til Norges rolle i Osloprosessen, som de ble oppfordret til å sette i gang av Arafat selv. Et avbrudd i disse forberedelsene skjedde da Kjell Magne Bondevik kom til makten. I Krf. var Arafat fortsatt regnet som den største fienden i midtøsten. Bondevik ønsket en mer kritisk holdning til PLO og vektla sterkt Israel rett på sikre grenser. Riktignok endret dette ikke så mye på retningen i forberedelsene til fredsforhandlinger. Da regjeringen måtte gå av året etter fortsatte forberedelsene som før. Da Osloavtalen ble underskrevet i 1993 var PLO, som tidligere ble sett på som en kriminell terrorist, blitt til en godkjent motpart i forhandlingene og Israel ble definert som den undertrykkende okkupant (Waage 2004). Selv om Oslo-prosessen klart hadde store svakheter har den ført til et annet bilde av Palestinerne i vestlige medier, slik for eksempel Aftenposten beskriver i november 2001:

”Fremfor alt ble de flestes bilde av Palestinerne forandret (...) de ble sett på som menn og kvinner som krevde sin rett til å leve i frihet og verdighet. Som et folk som hadde rettmessig krav på nasjonal uavhengighet i en egen stat og det store flertallet var klar for å tilskrive jødene samme rett” (Aftenposten dato november 2001).

Avslutning

I kapitlet over har jeg forsøkt å gi et lite innblikk i konteksten *Vårt Land* og *Dagen* skriver innenfor. *Vårt Lands* og *Dagens* vinkling av konflikten preges av de faktiske forhold i konflikten og av hvilke holdninger som er rådende i det norske samfunn generelt og innad i de kristne miljøer. Denne konteksten er derfor nyttig som bakgrunn for å forstå analysen i de følgende kapitlene.

5. Vårt Land og Dagen: skyldfordeling og beskrivelse av partene

I *Vårt Lands* og *Dagens* lederartikler om konflikten er fordeling av skyld mellom partene i konflikten et sentralt tema til alle tidspunktene jeg tar for meg. Det dreier seg ikke nødvendigvis bare om hvem som har mest skyld, eller hvem som forårsaker det som skjer. Like mye fokuseres det på hvem som har mest moralsk rett til å gjøre det de gjør. Når avisene argumenterer for hvem som har mest moralsk rett til å utføre sine handlinger, velger jeg å kalle dette legitimeringer. Disse legitimeringene skapes blant annet gjennom hvilke begreper de tar i bruk for å beskrive hendelsene og aktørene i konflikten. Slike legitimeringer kan dreie seg om hvem de beskriver som offer og hvem som er overgriper i den enkelte situasjon, hvem som tar initiativ til konflikt og hvem som handler i selvforsvar, hvem som ses på som stor og hvem som er liten. Dessuten kan ulike handlinger bli gitt ulik etisk verdi avhengig av hvem det er som utfører handlingen, når det skjer og med hvem. Legitimeringene og definisjonen av situasjonen foregår ikke bare gjennom hva de velger å skrive om, men også gjennom hvilke hendelser de fortier.

I analysekapittelet som følger tar jeg for meg hvordan de to avisene beskriver partene i konflikten og hvordan de fordeler skyld til de ulike tidspunktene. Frønes skriver om de rollene fortellingene kan bestå av (Frønes 2001). Ulike delkulturer kan ha ulike statussystemer og helteposisjoner. Man kan se på avisenes beskrivelse av partene i konflikten og aktørene i det internasjonale samfunn som tildeling av slike roller. Hvilke roller partene blir tildelt er avgjørende for hvordan hendelsene forstås og for hvordan fordelingen av skyld foregår. Jeg ønsker derfor å identifisere rollene som fremtrer i lederartiklene og hvordan denne rollefordelingen endrer seg over tid. I tillegg ønsker jeg å løfte frem de tegnene, symbolene, metaforene og metonymene som kan gi en pekepinn om hvilke fortellinger avisen forteller konfliktens forløp inn i, og hvilke diskurser de trekker på for å fortolke hendelsene i konflikten. Jeg ønsker å se på enkeltdelene, byggsteinene, for å kunne fange opp helhetsforståelsen.

1967: Seksdagerskrigen

I 1967 er det seksdagerskrigen som er den sentrale hendelsen. Konfliktlinjene går i 1967 mellom Israel og araberne (begrepet "palestinere" brukes ikke). Det kan være vanskelig å skille profilen i de to avisene fra hverandre. De to avisenes fortelling om forløpet i seksdagerskrigen er ganske like. De bruker mange av de samme begrepene og definerer

situasjonen på forholdsvis lik måte. Israel beskrives som både offer og helt, mens det er araberne som er skurkene eller overgriperne. Når avisene omtaler forholdet til Israel ser dette ut til å inneholde lite konfliktstoff. Det er også lite polemikk ovenfor andres holdninger til konflikten, bortsett fra at Dagen enkelte steder kritiserer andre for å legge skylden på Israel for at krigen startet (se under neste overskrift). Det kan virke som de på mange måter tar for gitt et nært forhold til Israel. På denne tiden er den dominerende fortelling i det norske samfunnet også generelt israelsvennlig. Det kan hende at forsvar for støtte til Israel derfor ikke er nødvendig.

I følge Hilde Henriksen Waage ble Israel før seksdagerskrigen sett på som den truede part i Midt-østen, mens araberstatene var de aggressive som ønsket å utslette staten Israel. Når Israel så massivt vant krigen, måtte mange endre sitt syn på styrkeforholdet i krigen og et mer positivt syn på palestinerne var i emning, spesielt blant en del politikere. Dette var likevel ikke en holdning som fikk bred støtte i det norske folk. Det ble det foretatt en meningsmåling i Norge like etter seksdagerskrigen der 74% sa de sympatiserte med Israel (Waage 2004:33f). Det ser ut til at Vårt Land og Dagen er på linje med det brede lag i folket på denne tiden.

Skyldfordeling

Dagen

I *Dagen* blir Egypt beskrevet som den som tar initiativet til krigen ved å framprovosere angrep fra Israel:

Og han [president Nasser] er altså atter ein gong i stand til å syta for at eit Israel "gjer åtak" på Egypt (*Dagen* 24. mai 1967).

Ordene "gjer åtak" setter avisen i hermetegn, for å vise at dette ikke er avisens egen begrepsbruk, men slik situasjonen blir beskrevet av araberne og verdensopinionen. Avisen regner med at Israel vil bli beskyldt for å starte krigen, men mener selv at dette ikke er sant:

Ogso denne gongen (som i 1956) vil krigen *formelt* vera eit Israelsk åtak. Men i røyndi vil det ogso denne gongen vera eit forsvar mot Egyptiske provokasjonar (*Dagen* 24. mai 1967).

Israel må forsvare seg og har derfor ikke noe annet valg enn å gå til krig, mener *Dagen*.

Landet beskrives som lite og tappert, men omgitt av fiender:

Israel kjemper i dag omgitt av fiender på alle kanter. Det vet hva det kan vente seg av sine fiender derfor er kampen desperat (*Dagen* 6. juni 1967).

Her skaper *Dagen* en fortelling der Israel blir gitt rollen som offeret i konflikten. Araberne blir definert som overgripere. Å definere noen som offer rettferdiggjør handlinger som ellers

ikke ville latt seg forsvare (Frønes 2001) Offerrollen gir grunnlag for sympati. Det samme skjer når *Dagen* skriver at Egypt *først* hisset til krig, og *så* gikk Israel til angrep. Det dreier seg om *gjengjeldelsesaksjoner* og *forsvar*, og Israel kan derfor ikke beskyldes for det som skjer. Israels angrep kan legitimeres fordi de er den parten som handler sist (*Dagen* 24.mai 1967). Handlingene legitimeres dermed ut fra hvilken rekkefølge de har i fortellingen. Handlinger kan bli gitt ulik etisk verdi, avhengig av når i forløpet en handling utføres, skriver Frønes (Frønes 2001:93). Frønes nevner for eksempel at å utøve vold stort sett ikke er en legitim handling, men at etter flere provokasjoner kan disse handlingene i enkelte tilfeller forstås annerledes. Det er dette som skjer i *Dagens* lederartikler – Israels militære angrep defineres som forsvar fordi de handler som en reaksjon på egypternes krigshissing.

Likevel forsvarer ikke seieren hovmod fra Israels side i forhandlingene etterpå, mener *Dagen*. Avisen vektlegger at for å skape fred må ”seierherren vise moderasjon” (*Dagen* 10.juni 1967). En slik tanke om moderasjon fra Israels side er ikke til stede i *Dagens* lederartikler til de andre tidspunktene. Dette kan komme av at *Dagen* i 1967 ikke føler samme behov for å forsvare Israel, fordi den ytre kritikk mot deres forståelse av situasjonen ikke er like tilstedeværende som på de andre tidspunktene (mer om dette senere). En annen årsak til dette kan være at Israel ikke bare blir sett på som et offer, men også som et demokratisk ideal og derfor må oppføre seg behersket.

Vårt Land

Vårt Land mener også at det er Egypt som starter krigen, og at araberstatene har utsatt Israel for gjentatte ”militære krenkelsler” og ”sjikanerier” (*Vårt Land* 7. juni 1967). Avisen vektlegger likevel at *både* Egypt og Israel har satt tropper ved grensen, og at opphisselsen til krig skjer i *begge* land:

Grensekrenkelsene har vært mange i det senere året, og Israel på sin side har svart med represalier som har vært harde (*Vårt Land* 19. mai 1967).

Avisen mener dessuten at det er vanskelig å avgjøre hvem som skjøt det første skudd. Rollen som overgriper er ikke bare arabernes, slik det er hos *Dagen*. Likevel ser *Vårt Land* på araberstatene som mest skyldige, fordi disse ønsker å utslette Israel:

Men det er nesten fortvilende å se på hvordan araberverdenen med økende hysteri har svoret sin hevn med død og undergang for det lille Israel. Dag for dag har den trukket snøret sammen om halsen på Israel ved å blokkere livslinjen gjennom Akabastredet⁴ (*Vårt Land* 6. juni 1967).

Her bruker *Dagen* metaforer som ”trukket snøret om halsen” og ”livlinjen” som fremhever araberne som en trussel og at Israel er i en utsatt posisjon. Israel er den som har mest å tape på krigen, fordi statens eksistens står i fare. *Vårt Land* gir dermed Israel en slags offerrolle. For å ikke bli ”rendt overende” må Israel treffe ”forholdsregler i god tid” (*Vårt Land* 19. mai 1967). Araberne er den aggressive part, mens Israels handlinger bare er nødvendige skritt for at staten skal sikre sin eksistens. Å handle i forsvar er legitimt. *Vårt Land* er opptatt av at staten Israels eksistens må sikres for å skape fred i området. *Vårt Land* forstår Israels ønske om de okkuperte områdene, og mener at Israel har rett på en egen stat.

Det er også plass for sympati med de palestinske araberne i *Vårt Lands* lederartikler både i forhold til flyktningespørsmålet og det faktum at de bodde i området da staten Israel ble opprettet. Avisen mener Israel må gi Vestbredden og Gaza tilbake til Jordan og Egypt. Det kan virke som araberne dermed også får del i offerrollen. Når det er snakk om å sende nødhjelp til området understreker avisen dessuten at alle har like rett til å motta hjelpen, uavhengig av politisk tilhørighet og folkeslag (*Vårt Land* 8. juni 1967). Dette er første tegn på en universalistisk⁵ etisk forståelse hos *Vårt Land* som blir mer fremtredende ved de senere tidspunktene.

Beskrivelse av partene

Vårt Land og *Dagens* beskrivelse av partene i seksdagerskrigen er forholdsvis lik. De bruker mange av de samme begrepene, kategoriene og beskrivelsene. Derfor er det mest hensiktsmessig å koble de to avisene sammen i denne delen (til de senere tidspunktene avviker de to avisenes beskrivelse fra hverandre, og jeg beskriver dem dermed hver for seg)

Dagen og Vårt Land

Partene i seksdagerskrigen er Israel og araberne. Palestinerne som gruppe nevnes ikke eksplisitt. Begge avisene beskriver Israel og jødefolket som ”lite” (*Vårt Land* 19. mai, 6. juni og 15. juni 1967, *Dagen* 7. juni og 10. juni 1967). Å beskrive landet som lite, legitimerer at det må forsvare seg, og fremhever tanken om Israel som uskyldig og forsvarsløst. Israels eksistens, frykten for at staten skal utslettes og landets behov for sikkerhet, omtales ofte. Både *Vårt Land* og *Dagen* fokuserer på at Israels eksistens er truet (*Vårt Land* 5. juni, 7. juni, 9. juni, *Dagen* 25. mai 1967). Begge avisene skriver at Israel blir utsatt for stadige grensekrenkninger og at grensene, som Israel hadde før krigen, er utrygge (*Vårt Land* 19. mai 1967, *Dagen* 15. juni 1967). *Dagen* skriver at Israel er omgitt av fiender og ”står i en kamp på liv og død” (*Dagen* 7. juni 1967). *Vårt Land* på sin side skriver at Israel er inne i en

”skjebnetime” og beskriver Israel som ”det dødstruede folk” (*Vårt Land* 7. juni 1967). Disse beskrivelsene viderefører tanken om Israel som offer, som nevnt over. De underbygger en tanke om at Israel er forsvarsløst og derfor trenger beskyttelse. Israels motangrep på egypterne ses dermed på som en legitim handling. Disse beskrivelsene blir ledd i en argumentasjonsrekke som fokuserer på målet om Israels behov for sikkerhet. Ofte fungerer fortellingene som levendegjøring av moralske prinsipper, skriver Frønes (Frønes 2001:91f). I lederartiklene i disse to avisene dukker det opp ulike slike fortellinger, som legger grunnlaget for ulike moralske prinsipper. Avisene formulerer hva de ser på som de viktigste målene for hendelsene i konflikten. Handlingene legitimeres ut fra hva som er fordelaktig for å nå målet. Eller for å bruke et vanlig norsk uttrykk: Målet helliger midlet. I dette tilfellet er det viktigste målet for begge avisene at Israels eksistens må sikres. Handlinger som beskytter Israels sikkerhet ses dermed på som legitime. Dermed forsvares Israels angrep på Egypt.

Selv om de beskriver landet som lite, vil ikke det si at de ser på landet som fullstendig forsvarsløst. *Vårt Land* skriver at Israel har gjengjeldt grensekrenkningene med harde represalier (*Vårt Land* 19. mai 1967). Dessuten beskrives folket også av begge avisene som tappert. *Dagen* beskriver Israels hær som den ”lille tapre hæren” (*Dagen* 15. juni 1967). *Vårt Land* på sin side beskriver landet som ”godt rustet” (*Vårt Land* 7. juni 1967), og sammenligner Israel med den lille tapre David fra det gamle testamentet, som bekjemper filisterkjempen Goliat (*Vårt Land* 6. juni 1967). Avisen mener dessuten at Israel, til tross for motstand, har klart å bygge opp et samfunn som er på et høyere nivå enn araberne på de fleste områder:

Siden Israel ble selvstendig stat for bortimot 20 år siden, har den trass i alle vanskeligheter – og de har vært mange og usedvanlig store – maktet å bygge opp noe som nærmer seg et mønstersamfunn i materiell og åndelig henseende. Israel ligger høyt over araberstatene i kulturell henseende på nesten alle områder, og dette trass i at Israel har vært utsatt for press fra fiendtlige stater rundt omkring det. I løpet av disse årene har det vært utallige militære krenkelser av landets grenser, politisk og økonomiske sjikanerier har det måttet tåle så å si dagstøtt fra araberstatene som aldri har klart å nå opp til Israels nivå (*Vårt Land* 7. juni 1967).

Israel fremheves også som forbilde i forhold til demokrati og rettssikkerhet (ibid). Her antyder begge avisene en forståelse av Israel som et slags idealsamfunn – et mønster til etterligning. Israel er helten i fortellingen, og som den lille smarte Askeladden trosser landet farene og kommer seg opp og fram, mot alle odds. Denne forestillingen avviker lite fra Hilde Henriksen Waages beskrivelse av de rådende holdningene til Israel i Norge i perioden etter opprettelsen av staten Israel:

”Det utviklet seg etter hvert en enorm beundring for dette lille landet. (...) Landområdet som araberne hadde vanskjøttet gjennom generasjoner, ble bygd opp så det fløt av ”melk og honning”. Og ikke nok med det: Alt var bygd på demokratiske, sosialistiske holdninger” (Waage 1996:10).

Det ser ut til at både *Vårt Land* og *Dagen* fortsatt, i 1967, har en slik holdning til Israel.

Araberne beskrives av *Vårt Land* som ”fiendtlig innstilt” og at de har ”en hatefull ånd”. (*Vårt Land* 21. juni 1967). *Dagen* skriver at araberne har en ”aggressiv holdning” og beskriver deres ”lettsindige lek med krigsmateriell” (*Dagen* 15. juni 1967). Dessuten omtales egypterne og syrerne av *Dagen* som ”overmotige” og ”stortalande” og det er derfor i følge *Dagen* bare en ”lærepenge” at araberne taper krigen (*Dagen* 10. juni 1967). Ved å bruke slike negativt ladede begreper om araberne, underbygger avisene en tanke om araberne som skurkene i fortellingen. De er uberegnelige og fiendtlige, noe som igjen er med på å bygge opp under at Israel har rett til å forsvare seg.

1982: Invasjon i Libanon

I 1982 beveger de to avisenes fortellinger om konflikten seg i to ulike retninger. De to avisene kjemper om å definere begreper og hendelser og fastsette sin tolkning av konflikten som den riktige. I 1982 har rollefordelingen endret seg i forhold til avisenes fortellinger i 1967. Ivar Frønes skriver at ”En helteposisjon for noen er en bandittposisjon for andre” (Frønes 2001:87). I avisenes fortellinger endres helteposisjonene og de to avisene har ulik rollefordeling. *Dagen* vektlegger sterkere Israel som både helt og offer og PLO som skurk/overgriper. *Vårt Land* på sin side plasserer både Israel og PLO i rollen som overgriper. For *Vårt Land* er det de sivile som er de virkelige ofrene uavhengig av hvilken part i konflikten de tilhører. Her spiller *Vårt Land* tydeligere på en universalisk etikk.

Forståelse av invasjonen i Libanon

Dagen

Dagen ser på Israels invasjon av Libanon som en forsvarshandling fra Israels side. Invasjonen beskrives som ”selvforsvar mot en dødstrussel” (*Dagen* 23. juni 1982). PLOs hovedkvarter i Libanon ses på som en trussel for Israel. *Dagen* rettferdiggjør dermed Israels angrep på flyktningeleirene. Som i 1967 er hovedargumentet for hva som regnes som legitime handlinger, hva det er som skal til for å sikre Israels eksistens. Denne tankegangen er først og fremst gjeldende i *Dagen*, men er også å tilstede i *Vårt Land*, spesielt til de tidligste tidspunktene. *Dagen* mener i tillegg at Israel gjennom invasjonen har ”frigjort Libanon” fra PLO (*Dagen* 22. juli 1982) og beskriver invasjonen som en velgjerning (*Dagen* 1. juni 1982)

fra Israels side. Ved å bruke slike beskrivelser fremstilles Israel som helten eller den gode hjelper i fortellingen om invasjonen. Israel gjorde alt de kunne for å unngå drap av sivile, mener *Dagen*. De skal også ha advart de sivile om invasjonen, og burde derfor ha sitt på det tørre. PLO er en trussel som Israel må forsvare seg mot. Som i 1967 gjør *Dagen* dermed Israel til både offeret og helten i sin fortelling. Denne kombinasjonen av roller gjør Israel nesten immun mot kritikk. Hendelsene er nye – men fortellingen de fortelles inn i er forholdsvis lik både i 1967 og i 1982. Dermed blir også fordelingen av skyld forholdsvis lik.

Dagen benekter konsekvent at Israel har gjort seg skyldig i folkemord, og legger skylden på PLO, som i følge avisen bevisst plasserer sine militære grupperinger blant de sivile. PLO bruker de sivile som skjold, mener *Dagen*, og gjør seg derfor skyldig i folkemordet. Disse handlingene fra PLO er mer ”moralsk belastende” enn Israels invasjon, mener *Dagen* (*Dagen* 23. juni 1982). Her ser vi hvordan skyld graderes ut fra hvem som er *mest* skyldige i det som skjer, og hvem som har mest moralsk rett til å gjøre det de gjør. PLO er den store skurken i fortellingen. Israel har moralen på sin side, mens skylden blir lagt på PLO.

Vårt Land

Vårt Land på sin side kritiserer både Israel og PLO i sine lederartikler. Avisen forstår at Israel har behov for å sikre grensen sin til Libanon, og beskriver (i likhet med *Dagen*) invasjonen som en selvforsvarsaksjon (*Vårt Land* 10. juni 1982). *Vårt Land* er også på linje med *Dagen* i at Israel må ”sikres rett til å eksistere” og derfor må ”PLO skyves vekk fra artillerirekkevidde” (*Vårt Land* 18. juni 1982). Som hos *Dagen* brukes Israels behov for sikkerhet som et argument for å forsvare Israels handlinger, men dette argumentet har ikke like stor tyngde som hos *Dagen*. *Vårt Land* mener at Israel går for langt ved å invadere Libanon (*Vårt Land* 3. juli 1982) og skriver at omfanget har blitt for stort (*Vårt Land* 3. juli 1982). Israels rolle som offer er dermed ikke like fremtredende i *Vårt Lands* fortelling som det er hos *Dagen*. Israel er også delvis en overgriper. I motsetning til i *Dagen*, bruker ikke *Vårt Land* Israels offerstatus for å legitimere deres handlinger ovenfor den palestinske befolkningen i Libanon. Derimot får også de palestinske sivile del i offerrollen. Samtidig er avisen tydelig på at Israel ikke har all skyld i denne saken, og peker også på at PLO og andre palestinske organisasjoner bevisst plasserte militære styrker inne blant sivile, og derfor også har skyld i drapene (*Vårt Land* 14. juli 1982). Avisen er også svært kritisk til PLOs rolle i konflikten generelt, og legger deler av skylden for ufreden på dem. Denne kombinasjonen av

bekymring for Israels behandling av de sivile, samtidig som de fordeler deler av skylden på PLO, går igjen flere steder. Et eksempel er sitatet under:

Vi forstår at mange er bekymret over omfanget av Israels gjengjeldelsesaksjon, og vi føler oss på ingen måte sikker på at dette er veien å gå for på sikt å få trygge grenser for Israel og fred i området. Men slike betraktninger i trygg avstand fra den blodige og terrorfylte hverdag må ikke føre til at man stiller seg uforstående til Israels behov for å få ryddet bort PLOs utskytningsramper. De fleste synes nå å være opptatt av å legge press på Israel, men det viktigste bidrag til fred i området må være at PLO avvæpnes og at denne organisasjonen og palestinerne for øvrig underlegger seg lov og rett (*Vårt Land* 10. juni 1982).

I sitatet over bruker *Vårt Land* en drøftende argumentasjonsform. De fremmer ulike syn for så å komme med sine egne konklusjoner. De viser også en slags forståelse for begge sider av konflikten og kritiserer begge. Israel og PLO deler her på skurkerollen. En slik skrivemåte kan komme av at *Vårt Land* har lesergrupper med ulike standpunkter, og derfor ikke går ut med bastante syn i frykt for å støte fra seg enkelte lesergrupper. Det kan også være et uttrykk for et ønske om å uttrykke et balansert syn på konflikten og vise nyansene i konflikten. En slik drøftende skrivemåte kan også reflektere et vanlig kjennetegn ved lederartikler i mange aviser (mer om dette i kapittel 6: Religion og politikk).

Vårt Land går dessuten lenger enn *Dagen* i å kritisere Israel for invasjonen. Avisen mener at hendelsen ikke vil bidra til å skape fred i området:

Vi vil ikke med dette unnskyldte omfanget av Israels aksjon i Libanon. Vi skjønner bakgrunnen og nødvendigheten av straffereaksjoner. Men vi kan ikke forsvare og rettferdiggjøre det som nå skjer og den pasifisering av PLO-områder som eventuelt måtte bli resultatet, skaper ikke fred i dypere mening. Krig og vold etterlater bitterhet og uforsonlighet hos de beseirede og gir ingen varig løsning (*Vårt Land* 18. juni 1982).

Vårt Land er kritisk til invasjonen, men vil, på linje med *Dagen*, ikke betegne det som folkemord (*Vårt Land* 18.juni 1982). De mener også at tallene på tap av sivile kan ha vært overdrevet. Dessuten virker det formildende for *Vårt Land* at invasjonen ble sett på som et ”nødvendig onde” og en ”befrielse” av mange av Libanons innbyggere. Her ligner *Vårt Land* på *Dagen*. (*Vårt Land* 18.juni 1982). I *Vårt Lands* fortelling om Libanon-invasjonen er derfor både PLO og Israel overgriperne, og deler skylden for det som skjer. Ofrene er de uskyldige sivile. *Vårt Land* viser her tegn på en mer universalistisk etisk forståelse av konflikten, der fokus er mindre på en nasjons særegenhet enn på alle menneskers verdi uavhengig av nasjonalitet.

Beskrivelse av partene

Dagen

Begge avisene er opptatt av at Israel er et demokrati. *Dagen* skriver:

Israel er eit demokratisk land som har ein mykje høg politisk, etisk og juridisk standard (*Dagen* 20. april 1982).

Dagen oppgir det som en grunn til at beskyldningen om at Israel skal ha utført folkemord i Libanon er "usannsynlig" og "utrolig inntil det latterlige" (*Dagen* 9. juni 1982). *Dagen* beskriver flere steder Israel som lite og forsvarsløst. Landet beskrives som "ministaten" (*Dagen* 8. januar og 3. juli 1982). Israel blir beskrevet som offeret i konflikten, omgitt av fiendtlige arabere på alle kanter. Så langt korresponderer beskrivelsene med de vi finner i 1967. I sitatet under framstår araberne som overgriperne og Israel som den som bare forsvare seg:

(...) det som arabarane segjer er resultat av hat, lygn, trugsmål og press, medan det som Israel segjer, er diktert av motviljen mot å lata den vesle jødestaten døy (*Dagen* 5. mai 1982).

I sitatet brukes språk bevisst for å skape ulike bilder av de to partene. Arabernes uttalelser beskrives med negativt ladede ord, mens Israel beskrives som den som bare ønsker å forsvare seg.

Mer enn i 1967 fokuserer *Dagen* på jødehat og tidligere overgrep mot jødene. Dette er med på å forsterke fortellingen om jødene som offeret i konflikten. Frønes skriver at fortellingenes dramaturgi kan være med på å legitimere handlinger. For eksempel uttrykker han at "fortellingen om uretten legitimerer hevnen" (Frønes 2001:93). Det er også en form for historisk intertekstualitet *Dagen* tar i bruk der tekstenes betydning spiller på tidligere historiske fenomener. Ved å skrive om urett mot jødene tidligere i historien, legitimerer *Dagen* dermed Israels handlinger i Libanon. En vinkling av Israel som offer fører dessuten til en argumentasjon om at handlinger gjort av den israelske regjering kan unnskyldes fordi det var nødvendig for å beskytte Israels sikkerhet. *Dagen* spiller her på en kombinasjon mellom en offerfortelling og en sikkerhetsfortelling. Israel er den svake i konflikten og har dermed rett til å utøve militær makt. En slik forståelse av Israel som offer kaller dessuten på kristen pliktfølelse for å stille opp og forsvare dem.

Spørsmålet om en palestinsk stat ble ikke nevnt i lederartiklene i 1967. I 1982 dukker dette opp som et tema, og *Dagen* og *Vårt Land* skiller seg fra hverandre i sitt syn på dette spørsmålet. *Dagen* uttrykker at en palestinsk stat vil være et overgrep mot det israelske folk. Avisen mener det er uhørt at det "vesle Israel" må gi fra seg land til araberne som allerede har et stort landområde (*Dagen* 27. juli 1982). Igjen er Israel beskrevet som den lille, og har dermed retten på sin side. *Dagen* mener også at det ikke er nødvendig å danne en egen palestinsk stat, fordi de allerede er en del av den arabiske nasjon. Dessuten mener *Dagen* at en

slik stat er ”et drygt krav” da det allerede er en arabisk stat i Palestina, nemlig Jordan (*Dagen* 27. juli 1982). *Dagen* kaller palestinerne konsekvent for ”palestina-arabere” (for eksempel 27. juli 1982). Ved å bruke en slik betegnelse anerkjenner de ikke palestinerne som et eget selvstendig folk, men kun som en undergruppe av araberne. Et annet interessant trekk er *Dagens* forståelse av ordet ”palestiner”. *Dagen* mener begrepet ”palestinere” skal gjelde alle som bor innenfor det området som tidligere het Palestina. Det vil si at de også regner jødene som bor i dette området for palestinere. Slik omtaler *Dagen* måten for eksempel massemedier og politikere bruker begrepet:

Dei kallar det ikkje for ein palestina-arabisk stat, men for ein ”palestinsk” stat for det ”palestinske” folket. Europeiske politikarar og massemedier har vore flinke til å læra det nye ordet og tykkjest og ha ete det heilt, endå det er eit statskannibalistisk ord. For det gjer so segja alle jødar i Israel til ikkje-palestinarar, og gjer Israel til ein ikkje-stat. Dette støttar kravet om å få Israel sletta av kartet (*Dagen* 27. juli 1982).

Dagen trekker opp skarper grenser mot andre aktørers holdninger og forståelse av situasjonen. Det er tydelig at det har dukket opp alternative fortellinger som truer *Dagens* forståelse av konflikten. I motsetning til i 1967 der en pro-Israelsk holdning tas for gitt og derfor ikke må argumenteres for, må *Dagen* forsvare sin egen begrepsbruk og gå til angrep på andres begreper. Dette minner om Repstads tanke om at når noen utfordrer den etablerte forståelse, må den som ønsker å beholde det gamle argumentere aktivt og finne grunner for sitt syn (Repstad 2002:38). En bruk av begreper som *Dagen* her bruker er et slags diskursivt arbeid for å definere sin forståelse som den rette. Dessuten skaper de gradvis mer lukkede drama. Israels fiende beskrives i kraftigere ordelag i 1982 enn de gjør i 1967. Det finner sted en mer tydelig fortelling om det onde mot det gode.

Når *Dagen* skal bedømme partene, har avisene i utgangspunktet en ulik forståelse av de to partene. Hendelsene fortelles inn i et ferdig laget plott. Skyldfordeling og fortolkning av hendelser er på mange måter gitt på forhånd. Ved å beskrive araberne som de som hater og lyver og Israel som demokratisk og så videre, fremstår Israel som den som i utgangspunktet har moralen på sin side. Araberne er overgriperne – lille Israel forsvarer seg. En slik virkelighetsforståelse som utgangspunkt usynliggjør Israels inntog i Libanon, og legitimerer dette som en riktig moralsk handling. Hvis handlingene i det hele tatt kritiseres, graderes Israels handlinger som mindre umoralsk enn motpartens handlinger.

Vårt Land

Vårt Land er også opptatt av Israel som det eneste demokratiet i Midt-Østen og et ”demokratisk forbilde” (*Vårt Land* 3. juli 1982). Dette fører ikke til, som hos *Dagen*, at Israels

invasjon legitimeres som en gjennomtenkt moralsk handling. For *Vårt Land* fører tanken om Israel som et demokratisk ideal til at avisen er *skuffet* over Israels og Sharons⁶ behandling av palestinerne: Man skulle forventet mer av et land som Israel. Avisen reagerer med ”sorg og uro” over at Israel kan gå til slike drastiske skritt overfor sivile:

Det er vanskelig å føle annet enn sorg og uro ved synet av israelske stridskrefter, som gjennomfører angrep der tapene først og fremst må bæres av sivile. Man må være helt uten sans for de historiske dimensjoner for ikke å bli grepet av helt spesielle følelser når kvinner og barn myrdes av israelske bomber – spesialkonstruert for å tilintetgjøre mennesker (*Vårt Land* 14. juli 1982).

Her fokuserer *Vårt Land* på sivile som ofre, og det spilles igjen på en universalistisk forståelse av konflikten. At kvinner og barn drepes er ikke legitimt uansett hvilken nasjonalitet de skulle tilhøre.

I sitatet over nevnes dessuten ”de historiske dimensjoner”. Det er jødernes historie det her pekes på, der jødene selv var i Libanon-ofrenes situasjon. Det kan virke som om denne parallellen gjør hendelsen enda vanskeligere å godta for *Vårt Land*. Dette står i kontrast til *Dagens* bruk av henvisning til jødernes historie, som brukes for å skape *sympati* med Israel. For *Vårt Land* legitimerer ikke jødernes vanskelige forhistorie det som skjer. Det at Israel har hatt det vanskelig gjør derimot at *Vårt Land* blir ekstra skuffet når de behandler et annet folk dårlig. Israel er for *Vårt Land* overgriperen, men avisen fremstiller likevel Israels okkupasjon som ”mild”, sammenlignet med andre okkupasjoner i verdenshistorien (*Vårt Land* 3. juli 1982).

Vårt Land forstår behovet for en palestinsk stat, men forstår samtidig de som er skeptisk til en slik statsdannelse. Derfor er avisen opptatt av at en slik stat kun kan opprettes hvis Israels sikkerhet også sikres:

Det kan neppe være noen som helst slags tvil om at en slik stat må komme for at det skal bli en varig løsning av konflikten mellom jøder og arabere. Også i Israel er det mange som gjennom årenes løp har uttalt seg for en slik ordning. (...) Når formannen i Stortingets utenrikskomitè [Kåre Kristiansen] sier at en slik stat vil føre til økt spenning og krigsfare, så er vi ikke enige. Så mange kriger og så mye våpenbruk som det har vært i Midt-Østen, er det vanskelig å tro at det ville bli så mye verre om palestinerne fikk sin egen stat. (...) Et Palestina på Vestbredden må settes inn i en ramme som forhindrer at den blir et springbrett for militære eventyr mot Israel – eller mot Jordan” (*Vårt Land* 27. juli 1982)

Det har i *Vårt Land* skjedd en endring i fortellingen om konflikten fra 1967 til 1982. Rollene er endret. Israel blir ikke lenger sett på som lite og forsvarsløst, men er selv den handlende – overgriperen. Palestinerne har fått en mer fremtredende rolle, de er ikke bare en underdel av araberne. Palestinerne beskrives dessuten mer nyansert. PLO er fortsatt skurken, samtidig som at de palestinske sivile ses på som ofre.

1987/1988 - Begynnelsen av den 1. intifada

I slutten av 1987 begynner den første intifada. De to avisene har en svært ulik fortelling om hva som er årsaken til de palestinske ungdommenes opprør, og hvordan de ser på måten Israel slår ned på opprøret. *Dagen* legger skylden for opprøret på PLO, som de mener bruker uroen som strategi for å ta Israel. *Vårt Land* på sin side kritiserer Israels behandling av de palestinske ungdommene, og fremhever den vanskelige situasjon for palestinerne i de okkuperte områdene. *Dagen* viderefører sitt plott, mens *Vårt Land* viderefører sin endring av rollefordelingen i enda tydeligere grad.

Skyldfordeling

Dagen

Dagen mener at PLO bruker indre uro som en strategi for å presse Israel og gjøre landet upopulært (*Dagen* 30. januar 1988). Det er dermed PLO som presser fram intifadaen, for å få Israel til å gå inn i forhandlinger om å gi fra seg de okkuperte områdene. Avisen mener PLO og palestina-araberne (de bruker fortsatt dette ordet på palestinerne) vil bruke Vestbredden til springbrett for å ta Israel. Israel har derfor ikke noe annet valg enn å slå ned på opprøret. Vestbredden og Gaza regnes ikke som okkuperte områder, men som ”administrerte” eller ”befrikk” av Israel. Ved å velge slike begreper for å beskrive situasjonen definerer de det som legitimt at Israel styrer områdene. Avisen definerer okkupasjonen som en ikke-hendelse. Israel er den som har retten på sin side og er nærmest en helt og befrier. Dessuten er det Israel som har rett til disse områdene, fordi de tilhørte dem fra gammelt av.

Rammene i *Dagens* fortelling om den siste intifada minner om fortellingen deres om invasjonen i Libanon, selv om forløpet, og hendelsene i konflikten er annerledes. Israel beskrives også her som lite og forsvarsløst, og landet trues av utslettelse fra araberne. På grunn av at Israel lever under fare om utslettelse har de krav på sympati. Dessuten mener *Dagen* at jødene ikke alltid kan innta den svakes rolle og passivt la seg angripe. Som i 1982 er det Israel som er offeret og må forsvare seg mot fienden som truer med å utslutte staten. At Israel handler i forsvar legitimerer dermed Israels handlinger mot de palestinske opprørerne (30. januar 1988). *Dagen* beskriver det som at Israel: ”(...) som siste nødutvei – finner det nødvendig å forsvare land og innbyggere med makt(...)” (*Dagen* 16. februar 1988). Igjen kombinerer *Dagen* argumentet om at Israel er offeret i konflikten med et fokus på Israels behov for sikkerhet, som igjen bidrar til å legitimere det som skjer.

Ved å skrive at Israel har ”befrikk” Vestbredden, fremstår Israel også denne gangen som helten i historien. Også i den første intifada er det PLO som er den klare skurken. *Dagen*

opprettholder en enkel fortelling med et klart fiendebilde. En slik enkel fortelling med et enkelt og tydelig plott, er en fortellingsform som i følge Frønes har en enorm styrke som årsaksforståelse (Frønes 2001:96). Ved at rollene i utgangspunktet allerede er gitt, kan dette føre til at alle nye situasjoner tolkes inn i denne fortellingen, og forståelsen av skyldfordelingen vil ikke endre seg så mye, selv om situasjonen i konflikten endres.

Vårt Land

Vårt Land er kritisk til at Israel slår så hardt ned på de palestinske ungdommene. Bildene i media av store tanks som slår ned på små ungdommer som kaster stein, gir både israelere og Israels venner ”alvorlige kvaler” skriver *Vårt Land* (*Vårt Land* 17. desember 1987). Dette antyder at hendelsene i intifadaen rokker ved tidligere forestillinger. *Vårt Land* er kritisk til okkupasjonen, og mener at urolighetene kommer av at ”folk ikke liker å være okkupert” (*Vårt Land* 23. desember og 9. januar 1987). En lignende holdning vises i sitatet under:

Kritikk mot Israel kan være berettiget, og det som skjer i de okkuperte områdene er både sjokkerende og trist. Demonstrasjonene er et nytt bevis på at verken palestinere eller andre aksepterer å være okkupert, og den israelske reaksjonen viser at så vel militærstyret på Vestbredden og engasjementet i Libanon har ført til økt tilbøyelighet til å benytte brutale metoder (*Vårt Land* 18. februar 1988).

I *Vårt Lands* fortelling om intifadaen er rollene nesten snudd på hodet i forhold til *Dagens* versjon. Israel er overgriperen, mens de palestinske ungdommene er ofrene. Palestinere generelt gis også en slags offerstatus.

Vårt Land er tydelig kritisk til okkupasjonen. Det vil ikke gå bra hvis Israel ønsker å beholde Vestbredden, mener *Vårt Land*. Avisen mener at økt militært nærvær *ikke* er en løsning på konflikten (*Vårt Land* 17. desember 1987), men tar heller til orde for fredsforhandlinger med palestinsk selvstyre som mål. Her introduserer *Vårt Land* en slags fredsfortelling der det som kan føre til fred, for begge parter, definerer hva som regnes som riktige handlinger. De befinner seg likevel fortsatt i sikkerhetsfortellingen, og skriver at en slik prosess vil være til det beste for å sikre både ”Israels eksistens” og ”frustrerte palestineres fremtid” (*Vårt Land* 17. desember 1987). Man kan ikke lukke øynene og vente på at opprøret går over. Samtidig mener *Vårt Land* at boikott av Israel heller ikke er en løsning: Israel trenger handlefrihet for å kunne fjerne årsakene til at palestinske ungdommer kaster stein (*Vårt Land* 23. januar 1988). *Vårt Land* fokuserer på at intifadaen ikke kan løses militært, men politisk (*Vårt Land* 17. desember 1987). *Vårt Land* vektlegger at for å finne en løsning på konflikten, er det nødvendig med forhandlinger som kan finne en ordening så ”palestinerne

kan bli herrer i eget hus” (*Vårt Land* 9. januar 1988) og få større ”medbestemmelsesrett over egen fremtid” (*Vårt Land* 23. januar 1988):

Dette er til beste både for palestinere og for et Israel som vil måtte hanskas med et voksende sikkerhetsproblem. Historien viser at militære aksjoner må etterfølges av politiske løsninger for å kunne vinne fotfeste hos de befolkningsgrupper som er involvert (*Vårt Land* 23. januar 1988).

Som i 1982 drøfter *Vårt Land* seg fram til sin holdning til hendelsene. Avisen uttrykker en kritikk av Israel, sympatiserer med palestinerne og tar til orde for en palestinsk stat. Samtidig støtter avisen opp om staten Israel. I *Vårt Land* kombineres tre fokus: fred, sikkerhet og selvstendighet. Avisen vektlegger først og fremst behovet for fred – denne freden gjelder for begge partene i konflikten. For at freden skal oppnås må begge parter behov tilfredsstilles: Israels eksistens sikres samtidig som palestinerne blir gitt selvstendighet. Også her kan *Vårt Land* plasseres som kritiske israelf venner.

Beskrivelse av partene

Dagen

Som i 1982 vektlegger *Dagen* i 1987/88 at Israel er ”det einaste demokratiet i Midt-østen” (*Dagen* 23. desember 1987). I følge *Dagen* er jødene verken ”stridbare eller krigerske” (*Dagen* 16. februar 1988) men er ”reide til fred” (*Dagen* 30. januar 1988). I følge *Dagen* er Israel den parten i konflikten som oppfordrer til fred, mens palestinerne motarbeider freden:

Det er typisk for Israel. Dei strekkjer handa ut til fred, men får eit rapp på fingrene attende. Dei dreg ikkje fredshanda attende før den er slegen til blods. Då har dei ikkje lenger noko val. Slik er stoda for Israel no. (...) Israel har i mange år sidan landet tok over administrasjonen av Judea og Samaria og Gaza, prøvd å oppmuntre og ha god kontakt med dei moderate kreftene og leiarane blant palestina-arabarane som bur der. Det har i liten grad lukkast (*Dagen* 30. januar 1988).

Her er fortellingen om fred annerledes enn hos *Vårt Land*. Når *Dagen* fremmer et ønske om fred i konflikten, gjelder dette først og fremst et ønske om fred for Israel. Israel beskrives med metaforer som fremhever Israel som den fredsommelige part, mens ”palestina-araberne” er de som har skyld i at denne freden ennå ikke har kommet.

Pål Repstad skriver om makten i å være den som legger rammene for hvordan begreper skal defineres (Repstad 2002). Blakar skriver også om hvordan valg av ord og uttrykk kan si noe om en språkbrukers holdninger. Hvilke begreper som velges kan være et virkemiddel en språkbruker kan ta i bruk for å styre forståelsen i en viss retning og kan også brukes som et maktmiddel for å strukturere en debatt (Blakar 1996:50). *Dagen* er svært bevisst på hvilke begreper de bruker for å betegne elementer i konflikten. Hvis avisen for

eksempel bruker ordet "Vestbredden" eller "palestiner" i lederartiklene sine, står ordene alltid i anførselstegn (for eksempel 23. januar 1988). Dette kan selvfølgelig komme av at de bare ønsker å poengtere at dette er andres begrepsbruk og ikke deres egen, men det kan virke som de i tillegg ønsker å fremheve at dette er språkbruk de selv er kritisk til. Vestbredden bør i følge *Dagen* heller kalles "Judea og Samaria" som avisen mener er deres "rette navn" (*Dagen* 23. desember 1987). Judea og Samaria er de bibelske betegnelsene på dette området. Ved å bruke disse begrepene sier de indirekte at dette var det landet Gud gav israelsfolket og at de dermed har rett på landet. Som de også skrev i 1982, er disse områdene, i tillegg til Gaza, i følge *Dagen* ikke okkupert men administrert av Israel:

I årevis har det vorte sagt at dei er okkuperte. Israel vil seie at dei er administrerte. Nokre vil seia at dei endeleg er befridde (*Dagen* 23. desember 1987).

Ved å bruke begrepet administrert understreker *Dagen* at de mener at Israel rettmessig kontrollerer områdene. Å hevde noe annet er i følge *Dagen* historieforfalskning" (*Dagen* 26. mars 1988). *Dagen* mener at områdene var okkupert av Jordan etter krigen i 1948, og at Israel tok over etter seksdagerskrigen, og administrerer områdene i påvente av at araberne skal sette seg ved forhandlingsbordet, noe de foreløpig ikke har gjort. Det er derfor arabernes egen skyld at de ikke får tilbake områdene. Derfor beholder Israel administrasjonen, men, som *Dagen* skriver

(...) har Israel lojalt nok latt være å formelt innlemme Judea/Samaria og Gaza i sitt land (*Dagen* 26. mars 1988).

I stedet for å være overgriperen i intifadaen, konstruerer *Dagen* fortellingen slik at Israels handlinger legitimeres og Israel fremstår som helten. *Dagen* mener at "Judea og Samaria" er "landområde som høyrer Israel til" (*Dagen* 30. januar 1988). Ved å gi fra seg disse områdene vil det være "som å kutte av si eiga hovudpulsåre. Israel ville ha vorte umogleg å forsvare militært sett" (*Dagen* 30. januar 1988). Ved å bruke hovedpulsåre som metafor signaliserer avisen en tanke om at Israel ikke kan overleve uten de okkuperte områdene. Dette legitimerer igjen at Israel slår hardt ned på opprøret. Ellers er det fare for at staten utslettes. Avisen mener at PLO ville brukt dette området som "springbrett til å frata jødene sin stat" (*Dagen* 23. januar 1988). PLO defineres som en trussel som bruker Vestbredden som middel til å ta hele Israel. Igjen spiller *Dagen* på fortellingen om Israels behov for sikkerhet, en fortelling som gjør Israel til offeret som må beskyttes og PLO til den potensielle trussel som må hindres i å nå sine mål.

Vårt Land

Vårt Land trekker fram helt andre sider ved partene enn det Dagen gjør. Avisen kritiserer måten Israel slår ned på opprøret på, og mener at det ikke kan løses ved økt militært nærvær (*Vårt Land* 17. desember 1987). Avisen beskriver opprøret som en "tidsinnstilt bombe", og skriver at det "er grenser for hvor lenge man kan sitte på et lokk der trykket stiger" (*Vårt Land* 17. desember 1987). Disse metaforene kan uttrykke et syn på forholdene i de palestinske områdene som ute av kontroll. Samtidig kan de også gi uttrykk for en sympati med palestinerne i tillegg til en kritikk av Israel som den som "sitter på lokket". I sin beskrivelse av hendelsene tar avisene i bruk begreper som fremhever palestinernes vanskelige situasjon. Avisen skriver at palestinerne "opplever at de er okkupert av fremmede" (*Vårt Land* 17. desember 1987), og skriver om frustrasjon og utålmodighet blant palestinerne i de okkuperte områdene (*Vårt Land* 17. desember 1987). Derfor vil ikke opprøret falle til ro. Palestinerne opplever at de er en "annenklasses befolkning". I tillegg er det et problem at de ikke har en klar internasjonal status (*Vårt Land* 17. desember 1987). Avisen nevner også at mennesker i Gaza lever for tett og under "lite menneskeverdige forhold" (*Vårt Land* 23. januar 1988). Dette kan utløse "ukontrollerbare krefter", mener avisen (*Vårt Land* 23. januar 1988). Palestinerne i de okkuperte områdene beskrives her som ofrene i konflikten. Dette kan for *Vårt Land* forklare årsaken bak opprøret, og kan dermed også være med på å legitimere det som skjer. Når en talsmann for den israelske hæren uttrykker at Israels tilbakeholdenhet har blitt "misoppfattet som svakhet" skriver *Vårt Land*:

Dette er med respekt å melde det rene tøv. Når 20 demonstranter blir drept, så kan man ikke påstå at de er møtt med tilbakeholdenhet (*Vårt Land* 23. desember 1987).

Avisen er likevel positivt innstilt til Israels motiver bak måten det slår ned på opprøret. *Vårt Land* håper Israels hardere linje overfor demonstrantene er en "taktisk holdning" (*Vårt Land* 23. desember 1987) for å forsøke å stanse opprøret. Dessuten har israelerne hatt en mer "human stil" enn andre, mener *Vårt Land* (13. februar 1988). Dessuten kan det i *Vårt Lands* vektlegging av det ukontrollerbare i situasjonen også ligge en underliggende sympati med Israel og deres behov for sikkerhet. Samtidig nevnes jødernes vanskelige historie. Israel blir derfor ikke tildelt en entydig skurkerolle i intifadaen. *Vårt Lands* vennskap til Israel står ved lag, selv om avisen er kritisk til deler av statens politikk. Igjen viser *Vårt Land* tegn på å være det jeg vil kalle kritiske israelsvenner.

Selv om en tydelig sympati med palestinerne kommer til uttrykk i disse lederartiklene og folket blir tildelt en slags offerstatus, er avisen kritisk til en del av PLOs uttalelser. De beskrives som "hat-propaganda" og at "uhyrligheten" i denne propagandaen "faller på sin

egen urimelighet” (*Vårt Land* 23. januar 1988). PLOs uttalelser underbygger motsetninger mellom partene, pisker opp stemninga, og kan nøre opp under destruktive krefter (*Vårt Land* 23. januar 1988) mener *Vårt Land*. I *Vårt Lands* fortelling er altså PLO fortsatt skurken selv om palestinerne generelt tildeles offerrollen.

1993: Begynnelsen av Oslo-prosessen

I 1993 begynner Oslo-prosessen, og det finner sted en tilnærming mellom Israel og PLO. Dette tidspunktet skiller seg ut i forhold til de andre tidspunktene, fordi det ikke dreier seg så mye om skyldfordeling men mer om en prosess av tilnærming. Derfor legger jeg ikke like stor vekt på skyldspørsmålet her som jeg gjør til de andre tidspunktene, men fokuserer heller på deres forståelse av fredsprosessen. *Dagen* beholder sitt fiendebilde og syn på partene, selv om partene selv nærmer seg hverandre. Hos *Vårt Land*, derimot, endres rollefordelingen mellom partene og plottet i fortellingen, spesielt endres deres holdning til PLO.

Forståelse av fredsprosessen

Dagen

Dagen er grunnleggende kritisk til fredsprosessen. Avisen beskriver den som ”den såkalte fredsprosessen” (*Dagen* 27. desember 1993) og mener den *ikke* vil løse konflikten men heller bli en ”snarvei til ufred” (*Dagen* 21. september 1993). Avisen uttrykker derfor sin ”dype uro og bekymring” og mener Israel tar en ”skremmende stor sjanse” ved å forhandle med PLO. Avisen skriver dessuten at Rabin var uklok som tok Arafat i hånden (*Dagen* 2. desember 1993), og mener det var feil av ham å skrive under på fredsavtalen (*Dagen* 9. desember 1993). Fredsoptimismen fra andre kommentatorer er ”håpløst urealistisk” mener *Dagen* (*Dagen* 2. august 1993), og at ”hele verden narrer seg selv” ved å tro på dette (*Dagen* 3. desember 1993). *Dagens* holdning til fredsprosessen kan oppsummeres i sitatet under:

Feilen med Rabins fredsprosess ligger naturligvis ikke i målsettingen. For Israel trenger sårt å få fred med naboene sine. Men feilen ligger i fredsfilosofien: 1) at Israel skal betale hele prisen for en fredsavtale ved hjelp av innrømmelser som reduserer landets evne til å forsvare seg, og 2) at freden skal baseres på noe så bunn upålitelig som fredsløfter fra PLOs leder, Jassir Arafat (*Dagen* 27. desember 1993).

Dagen fokuserer her på målet om fred, men fortellingen om fred er fortsatt på Israels premisser: Det er *Israel* som trenger fred. Avisens fortolkning av Israels og PLOs roller i konflikten står uendret. Israel er den fromme helten, PLO er fortsatt den klare skurken. *Dagen* mener at avtalen brukes av PLO som et ”springbrett” eller ”det første skrittet” (*Dagen* 14. september 1993) før de tar hele Israel. Den ”representerer farlege steg inn på ein veg der

endestasjonen representerer ei oppfylld av den arabiske vona om at Israel må døye” skriver *Dagen* (*Dagen* 20. oktober 1993). Ved å bruke slike metaforer fremhever *Dagen* en tankegang som kan minne om en kjedefortelling. En slik fortelling er i følge Frønes bygd opp slik at hvis hendelse A skjer vil automatisk hendelse B skje, og så vidare (Frønes 2001:101). Hvis Israel går med på Oslo-avtalen (Hendelse A) vil det være det samme som å gi PLO ”lillefingeren” (B) (*Dagen* 21. september, 25. september, 22. desember 1993) og at de deretter vil kreve ”hele hånden” (C) (*Dagen* 21. september 1993). PLO handler i følge tankegangen ”mye vil ha mer” mener *Dagen*:

Arafat og PLO vil ikke nøye seg med Gaza og Jeriko. Og de vil naturligvis heller ikke nøye seg med et moderat kommunalt selvstyre pluss en politistyrke. Men de vil ha en egen stat. Og den staten vil naturligvis bli en farlig trussel mot Israel (*Dagen* 14. september 1993).

Igjen spiller *Dagen* på fortellingen om Israels behov for sikkerhet. Det er Israels sikkerhet og eksistens som må ha førsteprioritet. For *Dagen* går dette også foran mulighetene for en framtidig fred. *Dagen* skriver at Israel har ”en dyp lengsel” og et ”desperat ønske” om fred (*Dagen* 9. desember 1993). Avisen respekterer dette ønsket, men mener Israel har tøydd seg for langt i fredsprosessen og dermed setter seg selv i en utsatt posisjon. Dessuten går Israel med på mye mer enn PLO i avtalen. PLO er dermed den som vinner mest ved å gå med på en slik avtale. Israel er den som har ”ofret”, mens araberne har fått ”gevinsten” (*Dagen* 25. september 1993). Det samme ser vi i sitatet under:

Derfor er fredsavtalen for Midtøsten i virkeligheten nok et eksempel på at det er Israel som må betale det meste av omkostningene, mens motpartens rolle først og fremst er å forsyne seg av ytelsene (*Dagen* 21. september 1993).

Igjen er det Israel som blir tildelt helterollen. Israel ofrer mest og ønsker fred, mens PLO bare ønsker å bruke fredsprosessen som et middel for å oppnå sitt mål om å utslette staten Israel.

Vårt Land

Vårt Land nedtoner fokus på skyldfordeling. De fokuserer mer på mulighetene for fred, Avisen har en moderat optimisme til løsning av konflikten. De ser på Oslo-avtalen som en skjør prosess som ”hviler på sandgrunn” (*Vårt Land* 24. desember 1993). Fredsprosessen kan føre til endringer, men mange hindringer må forseres først (*Vårt Land* 21. august, 1. september 1993). De skriver at ”(...) veien fram til en fredsløsning er lang og kronglete. Derfor skal vi vente med den store jubelen” (*Vårt Land* 10. september 1993). *Vårt Land* mener at man ikke skal ”gi seg hen til ren naivitet” (*Vårt Land* 14. september 1993) i forhold til fredsprosessen. Den kommer ikke til å bli en ”dans på roser” (*Vårt Land* 1. september

1993). Likevel beskriver avisen det som gledelig at partene nå snakker sammen (*Vårt Land* 10. september 1993). *Vårt Land* mener at for å få til en løsning på konflikten, må Israel samarbeide med PLO:

(...) vi kan ikke se at det er noe alternativ til den vegen Israel og PLO har lagt ut på. Noen må begynne veien mot fred. Selv om veien er usikker er alternativet verre (*Vårt Land* 10. september 1993).

Vårt Land viderefører her en fredsfortelling, som de også spilte på i 1987/88, en fortelling der fred i konflikten blir sett på som det høyeste gode for *begge parter*. Dette skiller *Vårt Lands* fortelling om fredsprosessen fra *Dagens* vinkling. Når fred for *Vårt Land* vektlegges sterkere enn Israels sikkerhet, blir dermed også en fredsprosess noe man støtter opp om, til tross for at de tidligere har vært skeptisk til den ene parten i konflikten. De mener at en slik prosess ikke er en garanti for fred, men at tålmodig fredsbyggende arbeid forhindrer ”destruktivt hat” (*Vårt Land* 24. desember 1993). Når *Vårt Lands* fokus er mulighet for fred, er det hat og mangel på tillit (fra begge sider) som er den store trusselen. Likevel holder *Vårt Land* på sin støtte til Israel og den israelske stat, men mener, i motsetning til *Dagen*, at fredsprosessen kan være et viktig ledd for å sikre dette: De skriver at det er ”(...) tent et berettiget håp om at Israels arabiske naboer skal anerkjenne at jødene har rett til et hjemland. Bare det gir grunn til glede” (*Vårt Land* 14. september 1993).

Avisen har en ”begrunnet forventning om at det kan bli en vending i en fastlåst konflikt” (*Vårt Land* 2. august 1993). For at en slik prosess skal lykkes, er det viktig at gjenreisningen skjer effektivt og at befolkningen ser resultater av prosessen. Dessuten må det bygges opp lokale politiske strukturer i de palestinske områdene. Avisen uttrykker en bekymring for at ekstremister på begge sider kan true fredsprosessen og karakteriserer Iran og Hisbollah⁷ som en ”stående trussel mot Israel” (*Vårt Land* 2. august 1993). Det er disse som nå har den store skurkerollen i *Vårt Lands* fortelling. PLO kan få problemer med å opprettholde kontroll, og kan trenge hjelp til dette:

PLOs dilemma er å bevise for israelerne at sameksistens er trygt – og samtidig gi sine egne håp om at prosessen for dem bare er startet. Palestinerne trenger all mulig hjelp for å klare denne kompliserte oppgaven (*Vårt Land* 11. oktober 1993).

Det haster å komme i gang med forhandlingene og de vil foregå i et ”kappløp med radikaliseringsen av befolkningen” i de okkuperte områdene (*Vårt Land* 2. august 1993). Radikalisering betyr i dette tilfellet økt støtte blant den jevne palestiner til ekstreme palestinske organisasjoner som Hamas⁸ og Islamsk Jihad⁹, noe som igjen kan føre til mer støtte til bruk av ekstreme virkemidler i kampen mot okkupasjonen. En kort oppsummering

av *Vårt Lands* forståelse av fredsprosessen er altså at fred det viktigste målet og at avisen mener at dette kun kan oppnås gjennom forhandlinger.

Beskrivelse av partene

Dagen

Også i 1993 vektlegger *Dagen* Israel som ”den eneste demokratiske stat i Midt-Østen” (*Dagen* 22. desember 1993). Israel omtales som ”en oase av demokrati” (*Dagen* 2. august 1993) og ”kjempende demokrati i et hav av diktatur” (*Dagen* 25. august 1993). Ved å definere Israel som demokrati i motsetning til nabolandene, gir *Dagen* Israel et moralsk fortrinn. Avisen skriver også om at Israel ”under umulige forhold” har ”holdt toleransen og forståelsen for andre mennesker og grupper oppe” (*Dagen* 11. september 1993). Avisen skriver også at Israel har strukket seg langt for å oppnå fred (*Dagen* 9. desember 1993). Israel har fortsatt en klar heltestatus. Israel beskrives kun med positivt ladete ord og forskjønnes i *Dagens* beskrivelser.

Israel omtales også som ”jødenes eneste trygge hjemland i denne verden” (*Dagen* 2. august 1993) der jødene ”fant ly” (*Dagen* 11. september 1993) etter Holocaust. Avisen tar til orde for at jødene må få vende ”hjem” til Israel (*Dagen* 28. september 1993). Ved å bruke slike beskrivelser, understreker de jødernes rolle som evige ofre, som alltid vil bli forfulgt andre steder enn i Israel. Dette blir igjen et argument for å sikre statens eksistens så jødene skal ha et trygt sted å være. Ordet ”hjem” brukes her antagelig som en metafor for å underbygge at de mener Israel tilhører jødene. Dette landet kan derfor ikke overlates til andre, selv ikke gjennom en fredsavtale. Denne tanken understrekes videre ved at avisene mener at man må ”beskytte bosetningene”¹⁰ (*Dagen* 23. oktober 1993).

Dagen kaller også i 1993 palestinerne konsekvent for ”palestina-arabere” (*Dagen* 2. september 1993). Vestbredden kalles også her ”Judea og Samaria” og ses fortsatt på som ”administrert” (*Dagen* 28. desember 1993) og ikke okkupert:

Israel okkuperer ikke noe område og om de nå allikevel gjorde det, så kan du ikke se bort fra Guds løfter og plan i bibelen (*Dagen* 28. desember 1993).

I sitatet over avfeier *Dagen* alle motargumenter mot deres standpunkt ved å henvise til Guds løfter og plan om at dette området skal tilhøre Israels-folket. Her brukes religion som en siste forklaring, som ikke trenger noen ytterligere forklaring.

Dagen er også kritisk til PLO som motpart i prosessen. Arafat er ikke i stand til å holde løfter, mener *Dagen*. PLO er i følge *Dagen* fortsatt en terroristorganisasjon, og i et forsøk på å skape fred vil man i tillegg gi PLO mer makt, og dermed bygge opp under

terrorisme. *Dagen* skildrer PLO som et "rovdyr" som må "temmes" (*Dagen* 11. september 1993). Avisen beskriver dessuten Oslo-avtalen som en "ny München" (*Dagen* 14. september 1993). Dette uttrykket henspiller til avtalen mellom Hitler og Chamberlain i München før 2. verdenskrig, der Hitler skrev under på en fredsavtale og så gikk til krig like etterpå. Det samme vil Arafat gjøre, tror *Dagen*. I sitatet under brukes dessuten metaforene "Hitler" og en "klapperslange" for å beskrive Arafat:

Avtaler med Arafat er som avtaler med Hitler. Man kan aldri stole på at en klapperslange holder ord. Det er en farlig og slø fiende som har fått Israels rett til å overleve (*Dagen* 21. september 1993).

Når *Dagen* bruker slike metaforer for å beskrive partene danner avisen en fortelling med klare skiller mellom det gode og det onde. Israel tildeles helterollen, som den gode som ønsker fred, mens PLO fortsatt er i en klar skurkerolle. Skurkerollen er her enda tydeligere enn ved de tidligere tidspunktene. Metaforene har svært negative konnotasjoner og likestiller PLO med ondskap. Et slikt bilde av PLO brukes som et argument for at PLO ikke kan være skikket som part i en fredsprosess. At fiendebildene er skarpere enn tidligere kan komme av at *Dagen* føler at deres standpunkter, og dermed også Israels eksistens, er ytterligere truet. Dermed trenger avisen skarpere argumenter for å forsvare sitt syn. *Dagen* bruker her en språkbruk med høy intensitet. Rollene og skillelinjene er på mange måter fastsatt i forkant av situasjonen og det er liten åpenhet for nye tolkningsmuligheter. Dramaet er på mange måter låst. Avisen beskriver tydelige skiller mellom det gode og det onde, og bærer preg av å ha et dualistisk verdensbilde. Enkelte religiøse retninger, spesielt innenfor jødedom, islam og kristendom, har en slik dualistisk forståelse av virkeligheten. I et slikt verdensbilde er verden sammensatt av to motsatte prinsipper - det gode mot det onde (Mcguire 1997:38). Denne forståelsen kan skape orden i en moderne virkelighet som for enkelte kan virke truende og uoversiktlig. Kilder til problemer, og løsninger på dem, har et transcendent utgangspunkt. Dualisme er en lukket form for legitimering. Den troende står på Guds side mot de onde kreftene. Ved å ta Guds side er man sikret. Dualisme kan også føre til religiøs nasjonalisme: Vi er Guds folk, de andre tilhører det onde (Mcguire 1997:39).

Gjennom Oslo-avtalen hjelper Israel PLO til å overleve, mener *Dagen*. PLO omtales som sterkt svekket, og Oslo-avtalen beskrives som at Israel gir PLO "kunstig åndedrett" og et "reddende halmstrå" (*Dagen* 21. desember 1993). Dessuten uttrykker *Dagen* at Rabin har "pusset støvet av Arafats glansbilde" (*Dagen* 30. november 1993) og at han dermed har bidratt til at Arafat har fått gjenopprettet respekt i det internasjonale samfunn. Israel beskrives som før som den fromme og offervillige part, men *Dagen* mener denne offerviljen går altfor

langt. *Dagen* mener dessuten at det er Hamas og Hisbollah som virkelig har kontrollen i Araber-verdenen. Avisen mistenker Rabin for å gå inn i en avtale med PLO, for å bruke organisasjonen som en ”leskjerm” mot disse mer ekstremistiske organisasjonene. *Dagen* advarer mot dette og mener at de negative konsekvensene av en fredsavtale likevel vil være større enn fordelene ved denne beskyttelsen:

Likevel frykter vi at de livsfarlige omkostningene som denne avtalen kan påføre Israel mer og mer vil vise seg å være langt større enn den *leskjermeffekten* mot Hamas og Hisbollah som Rabin åpenbart har vært ute etter å skaffe seg (*Dagen* 21. september 1993).

PLO deler altså skurkerollen med disse organisasjonene. Det er dessuten disse tre som i Dagens presentasjon representerer palestinerne. Den vanlige palestiner er lite nevnt.

Vårt Land

Vårt Land har tidligere vært skeptisk til PLO, men vil i forbindelse med Oslo-avtalen gi Arafat en ny sjanse. De skriver at PLO har deltatt i en ”en rekke terrorhandlinger”, og har vært ”svært nølende til å ta avstand fra brutaliteten” (*Vårt Land* 10. september 1993).

Dessuten skriver de:

Vi hører ikke til dem som har vært rause i vår omtale av Yasser Arafat (*Vårt Land* 1. september 1993).

Likevel mener avisen at Arafat ”risikerer livet” ved å gå inn i en fredsprosess og at han dessuten er på ”vei mot å godta en fredelig ordning” (*Vårt Land* 1. september 1993):

De siste årene har det likevel vært en utvikling. PLO har gitt forsiktige signaler om anerkjennelse av Israels rett til å eksistere (*Vårt Land* 10. september 1993).

Vårt Land støtter derfor at Israel samarbeider med PLO. Avisen skriver at det har skjedd en endring i holdninger til PLO blant folk, også blant kristne ledere. De formulerer denne endringen som at ”fiendebilder skakes” (*Vårt Land* 10. september 1993) og skriver videre:

De som holder fast ved sin bastante avsky mot PLO, kan ikke lenger bruke den israelske regjering som sannhetsvitne. De som derimot mener at Israel ikke kunne komme utenom å snakke med PLO gleder seg over at den israelske regjering våget spranget (*Vårt Land* 10. september 1993).

Vårt Land foretar her en endring av PLOs rolle i fortellingen. Fra å være den overgripende og truende, omdefineres PLOs status til en mulig helt i *Vårt Lands* historie om en potensiell fred. En slik endring vil i følge Frønes begrepsapparat betegnes som en endring av plottet i fortellingen (Frønes 2001:96). På grunn av ny informasjon omtolkes årsakskjedene. Ved at plottet endres blir handlingene gitt en ny mening. Igjen beveger *Vårt Land* seg innenfor en fredsfortelling. Muligheten for en fremtidig fred blir gitt større vekt enn tidligere feiltrinn. De

fremhever riktignok at Arafat og PLO er ”svekket” (1. september og 20. november 1993) og ikke har all ære for at en slik fredsprosess kommer i gang, men i motsetning til *Dagen*, som mener at det er palestinerne som tjener mest på avtalen, mener *Vårt Land* at palestinerne bare må ta til takke med smuler i en slik avtale:

Arafat må i dag ta til takke med det som han for noen år siden ville betraktet som smuler fra den rike manns bord. Men det kreves større mot til å ta i mot smulene enn til å stå på det gamle krav om at staten Israel skal bort (*Vårt Land* 20. november 1993).

Israel kan ikke kontrollere palestinerne med hærmakt, mener avisen. Den håper at palestinerne skal få selvstyre på Vestbredden og uttrykker at ”selvstyre og fred er goder i seg selv” (*Vårt Land* 1. september 1993). Samtidig krever avisen at PLO må endre sitt charter om å utslette staten Israel. I *Vårt Lands* fortelling om fredsprosessen formulerer de en underfortelling der målet er fred. For at dette skal oppnås må palestinerne oppnå selvstendighet og Israel garanteres sikkerhet. Igjen kombinerer *Vårt Land* argumentene om fred, sikkerhet og selvstendighet. Fred rangeres høyest og de andre to er nødvendige middel for å oppnå denne freden.

2000: begynnelsen av den siste intifada

Også i begynnelsen av den siste intifada, fremstår vinklingen i de to avisene som to ulike fortellinger. De to avisene har ulikt syn på hvem de ser på som utløsende årsak til konflikten. *Dagen* mener at Arafat har skylden for opptøyene. *Vårt Land* legger skylden på både Sharon og Arafat og mener at deler av årsaken kommer av mangel på tillit mellom partene.

Skyldfordeling

Dagen

Dagen kritiserer andre medier som mener at opptøyene startet ved at Sharon gikk inn på tempelplassen. Avisen mener palestinerne overreagerer hvis de setter i gang et opprør på grunn av dette, og mener dessuten at reaksjonen kan være et tegn på jødehat:

Den påstanden burde i virkeligheten være pinlig for Arafat og PLO selv. For det man da i virkeligheten sier, er jo at palestina-arabere flest er så fulle av jødehat at de begynner å kaste stein og brannbomber bare fordi en jøde besøker et hellig sted (*Dagen* 3. oktober 2000).

Dessuten mener avisen at opptøyene begynte før Sharon gikk inn på plassen, ved at Al Fatah¹¹ oppfordret til opptøyene og at Arafat ikke roet opptøyene. *Dagen* mener at ”den egentlig skyldige er Jassir Arafat” (*Dagen* 3. oktober 2000). Avisen skriver at Arafat med ”velberådd hu” satte i gang opptøyene:

Alt som finnes av militær etterretningsekspertise i Israel er nå enig om at det var Jassir Arafat som planla, bestilte, iverksatte og nektet å avlyse opptøyene og krigshandlingene mot Israel i helgen. Den som sier noe annet, baserer seg følgelig på slett informasjonsgrunnlag (*Dagen* 4. oktober 2000).

Dagen mener Arafat satte i gang opptøyene for å ”myke opp verdensopinionen, USA og Barak-regjeringen”(Dagen 3. oktober 2000). De mener dessuten at han ved hjelp av opptøyene skaffer seg ”forhandlingskort” til nye forhandlingsrunder (*Dagen* 3. oktober 2000). Opptøyene beskrives som ”Arafats fortsatte opptøyer”(Dagen 28. oktober 2000) og bombene kalles ”Arafats bomber”. Det er altså Arafat som står bak opprøret og tenåringene som utfører det:

Opptøyene består i at horder av arabiske tenåringsgutter, væpnet med steiner, slynger og molotow-cocktails, går til hodeløse angrep på væpnede israelske soldater. Bak tenåringsguttene (og utenfor TV-kameraenes synsfelter) står Arafats væpnede politisoldater klare til å blande seg inn straks de israelske soldatene forsvarer seg mot tenåringenes angrep (*Dagen* 17. oktober 2000).

I begrepsbruken i sitatet over fremgår det dessuten en tydelig forståelse hos *Dagen* av at det er de arabiske tenåringene som *angriper* mens soldatene bare går i *forsvar*. *Dagen* beskriver det som ”blank løgn” når andre medier skriver at palestinerne ”bare kaster stein” mens Israel skyter tilbake med gummikuler (*Dagen* 18. november 2000). *Dagen* skriver at enkelte av de palestinske tenåringene skyter med skarpt og at soldatene bare skyter når israelere er i livsfare (*Dagen* 1. november 2000). *Dagen* mener Arafat har full kontroll på opptøyene og også holder dem i live. Her er Arafat fortsatt den klare skurken. Samtidig beskrives opptøyene som ”idiotisk dumdristige” (*Dagen* 28. oktober 2000). Israel kan når som helst slå Arafats styrker, mener *Dagen*. Likevel oppfører Arafat seg som om det er han som har overtaket. Arafat oppfører seg slik fordi han har en slags ”atombombe” skriver *Dagen*, nemlig ”medievåpenet” (*Dagen* 28. oktober 2000): PLO vet at vestlige medier vil reagere hvis Israel tar til motmæle:

Den arabiske strategien bak opptøyene er imidlertid å isolere Israel fra den vestlige verden. Verden skal bringes til å reagere med *avsky* mot et land som ”skyter mot uskyldige barn” (*Dagen* 17. oktober 2000).

Herunder ligger en kritikk av andre medier for å ta PLOs side i konflikten. En slik argumentasjonen mot andre medier er gjennomgående i Dagens lederartikler til de fleste tidspunktene jeg har tatt for meg, og kritikken har gradvis blitt mer og mer aggressiv. I 2000 mener *Dagen* det er ”skammelig utbredt” blant andre medier å sammenblande ”etisk svart med etisk hvitt” i sin dekning av konflikten (*Dagen* 24. november 2000). *Dagen* er derfor kritisk til at media sidestiller hendelser som de mener det er et ”moralsk hav av forskjell”

mellom (*Dagen* 25. november 2000). Man kan ikke likestille drap av terrorister og drap av uskyldige skolebarn, eller barn som ønsker å gå i krig og barn som fredelig sitter på en buss:

For det burde ikke gå an å etisk sidestille barn som selv med vitende og vilje oppsøker militære sammenstøt med barn som uskyldig rammes av hatefull terror mens de sitter fredelig i en skolebuss" (*Dagen* 24. november 2000).

Når palestinerne sender barna sine i strid, må de "bære det moralske ansvaret" når de drepes, mener *Dagen* (6. november 2000). Her graderer *Dagen* hendelser etter som de er moralsk gode eller dårlige. Når Israel slår ned på opprøret, forsvarer de bare sin rett til å overleve mener *Dagen*. Handlingene legitimeres derfor. Palestinerne beskrives som "angripere" (*Dagen* 7. desember 2000). "Angrepene" deres beskrives i detalj, mens israelernes gjengjeldelser beskrives som "tiltak" og beskrives kort (*Dagen* 18. november 2000). Denne måten å beskrive de to partene på plasserer Israels motangrep i et positivt lys, og rettferdiggjør soldatenes handlinger som selvforsvar.

Vårt Land

Vårt Land mener at Sharon visste hva han gjorde da han gikk inn på tempelhøyden, og dessuten gjorde det "med velberådd hu". Avisen skriver at: "Et stort ansvar hviler på hans skuldre" (*Vårt Land* 4. oktober 2000). Samtidig tror avisen, i likhet med *Dagen*, at Arafat velsignet opptøyene. De tror likevel ikke han har full kontroll over dem. Avisen skriver at opptøyene også er "spontane uttrykk for palestinerne sine følelser" (*Vårt Land* 4. oktober 2000). Arafat havner derfor ikke i en like entydig skurkerrolle som hos *Dagen*.

Likevel mener avisen at å ensidig fordømme Israel ikke vil føre til slutt på volden. Derimot vil det føre til at palestinske ledere vil tro at "voldelige opptøyer" fører til "forståelse og støtte", mens israelerne vil føle at "alle er mot dem" (*Vårt Land* 9. oktober 2000). Dessuten mener *Vårt Land* på linje med *Dagen* at de palestinske ungdommene denne gangen (i motsetning til under den 1.intifada) ikke bare er utstyrt med steiner: Det er "palestinske styrker som skyter med skarpt" det nå er snakk om (*Vårt Land* 9. oktober 2000). De palestinske ungdommene i denne intifadaen blir dermed mer skurker og mindre offer enn ungdommene som blir beskrevet i den første intifada. *Vårt Land* forstår derfor at Israel har behov for å forsvare seg, men mener likevel at det er:

(...) uforståelig at Israel møter angrep fra sivile uten våpen eller med primitive våpen med en hær av vernepliktige utrustet og trent for regulær krig (*Vårt Land* 9. oktober 2000)

Israel må finne andre metoder, mener avisen, og oppfordrer Israel til å holde konflikten på et lavt nivå (*Vårt Land* 13. oktober 2000). Dessuten er det ikke riktig å gjøre alle palestinere

kollektivt ansvarlig for opptøyene. Avisen er også kritisk til at mange i Israel mener at ”ettergivenesshet” og ”svakhet” er årsaken til opptøyene, og at man derfor må bevise at man ikke er svak. ”I lengden fører dette rett ut i katastrofen”, skriver *Vårt Land* (22. november 2000). Igjen spiller *Vårt Land* på en fortelling der målet er fred, og handlinger som hindrer fred kan ikke godtas.

Barna beskrives av *Vårt Land* som ofrene i den siste intifada: ”Soldater som skyter på barn vekker avsky hos alle”. Videre skriver de at når Israel som ”en stat som ønsker å tilhøre familien av vestlige demokratier” skyter barn er det ”utålelig” (*Vårt Land* 22. november 2000). På samme måte som i 1982 fører Israels status som demokrati til at *Vårt Land* mener det bør stilles sterkere krav til landet. Samtidig vektlegger avisen, i likhet med *Dagen*, at de som bruker barn i kamp også har et ansvar, og legger dermed deler av skylden på palestinerne som sender barna sine i kamp. Samtidig beskrives en sprengning av en skolebuss med israelske barn også med at det vekker ”avsky” (*Vårt Land* 22. november 2000). Dette fokus på barn som ofre kan igjen tyde på et universalistisk fokus. Barn er ofre uavhengig av nasjonalitet, og drap av barn er ikke legitimt uansett hvilken part i konflikten barna tilhører.

Beskrivelse av partene

Dagen:

Når Israel slår ned på opprøret bruker *Dagen* ord som: ”gjengjeldelses-aksjoner” og ”tiltak” (*Dagen* 22. november 2000). Israels intensjon bak beskrives som ”utilslørt, klar og akseptabel”. Intensjonen er ”å gjenopprette fred og ro i områdene” (*Dagen* 25. oktober 2000).

Videre skriver *Dagen*:

Og Israels vilje til proporsjonalitet i maktmidlene er jo likefrem imponerende velavveiet. Dessuten fins det ikke en stat i hele verden som står sterkere med henblikk på folkerettslig og naturrettslig eksistensberettigelse som egen stat enn Israel (*Dagen* 25. oktober 2000).

Israel fremstår udelt positivt i *Dagens* beskrivelser.

Dagen har beholdt et fokus på antisemittisme. Avisen mener at jødehatet ”ligger latent” og på mange måter er ”uforklarlig”. De trekker fram ”jødenes blodige historie” (*Dagen* 7. oktober 2000), og advarer mot å nøre opp under antisemittismen:

(...) jødane har ei spesiell historie. Det er ikkje berre ei historie om eit folk og eit land, men også om eit grunnlaust og irrasjonelt hat mot dette folket. Jødane har vorte gjort til syndebukkar for det meste. (...) ein må ikkje opptre slik at ein nørar opp under antisemittismen og skapar utrygge forhold for jødane rundt omkring i verda (*Dagen* 10. november 2000).

Dette er igjen med på å underbygge Israels offerstatus. Et annet interessant eksempel kommer i en kommentar som omhandler at noen palestinske ungdommer har ødelagt det hellige stedet

”Josefs grav”¹². *Dagen* beskriver hendelsen som et ”hogg mot det jødiske hjertet” (*Dagen* 7. oktober 2000). ”Hjertet” brukes her som et metonym. Denne kroppsdelen brukes som symbol på hele det jødiske ”legeme” – den jødiske nasjon. Et hjerte kan også symbolisere kjernen av noe, samt noe sårbart. Dette understreker igjen jødene som sårbare.

Dagen bruker heller ikke i 2000 begrepet palestiner men bruker også her ord som ”palestinsk-arabiske” eller ”palestiner-araber” (*Dagen* 7. oktober 2000). Avisen mener fortsatt ikke at disse ”palestiner-araberne” har krav på en egen stat, og skriver:

[Det] fins ingen regel i folkeretten som sier at alle folkegrupper som finns i verden, har krav på egne stater (*Dagen* 25. oktober 2000).

De palestinske ungdommene omtales som de ”morderiske, voldelige og drapshungrige tenåringsbandene til Arafat” (*Dagen* 19. oktober 2000) og arabernes skyting beskrives som ”tøylesløs” (*Dagen* 4. november 2000). Ved å bruke slike ord om de palestinske ungdommene underbygges et sterkt fiendebilde. Ungdommene dehumaniseres gjennom *Dagens* beskrivelser. De er ikke vanlige ungdommer, men onde og farlige. Dette legitimerer at Israel forsvarer seg. Arafat beskrives dessuten som ”notorisk upålitelig”:

Hele livet har han brutt de avtaler han har skrevet under på. Opptøyene nå er for eksempel i strid med Oslo-avtalen som bærer Arafats signatur. Arafat er og blir en kynisk og hensynsløs terroristleder som utøver et redselsregime overfor sine egne og begår svik mot alle han har avtaler med. (...) Arafat er og blir det motsatte av en fredsdue (*Dagen* 4. november 2000).

Begrepet fredsdue henviser til betegnelser som er vanlig i Israelsk politikk. De som ønsker å jobbe for fred betegnes som fredsduer, de som ikke gjør det kalles hauker. Arafat faller altså i følge *Dagen* innunder den siste kategorien.

Vårt Land

Vårt Land beskriver som nevnt over både Israel og PLO som medskyldig i det som skjer. De mangler tillit til hverandre, og har havnet i en voldsspiral som er selvforsterkende. Hatet som kommer til syne er ”skremmende” mener *Vårt Land* (*Vårt Land* 4. oktober 2000).

Palestinernes hat skapes av at de er fattige og lever under ”okkupasjon og ydmykelse” (*Vårt Land* 4. oktober 2000). I tillegg finnes det blant palestinerne et ”religiøst motivert hat” som prekes i moskeene. Israelerne hater på grunn av ”terror og drap” fra palestinerne side (*Vårt Land* 4. oktober 2000). Israelerne og palestinerne deler på offerrollen i *Vårt Lands* fortelling fordi begge parters situasjon forverres av den andres hat og voldsbruk og de er fanget i denne situasjonen. Dette forklarer hendelsene som skjer, selv om det for *Vårt Land* ikke rettfærdiggjør hendelsene. Avisen skriver at de to folk ”er dømt til å leve sammen” og derfor

”dømt til å finne en løsning” (*Vårt Land* 16. november 2000) og at tillit på grunnplanet er nødvendig for å finne en løsning (*Vårt Land* 14. oktober 2003). Avisen skriver dessuten at ”hat avles først og fremst av urettferdighet”, og skriver at den beste måten israelsvennene kan hjelpe Israel på er å bidra til bedre liv og rettferdighet for palestinerne (*Vårt Land* 30. desember 2000). Her viderefører *Vårt Land* kombinasjonen av israelsvennskap og en tydelig sympati med det palestinske folk.

Oppsummering med rollefordeling

I dette kapitlet har fordeling av skyld stått sentralt. *Vårt Land* og *Dagens* fortellinger om konflikten fokuserer mye på hvordan skyld skal fordeles mellom de to partene - hvilke handlinger disse partene utfører som kan rettferdiggjøres og hvilke som ikke kan aksepteres. Fordeling av skyld kan være en nyttig fortolkningsnøkkel for å forstå avisenes syn på partene i konflikten og forståelse av det som skjer. Skyldfordelingen trer tydelig fram i avisenes fordeling av roller mellom aktørene i konflikten. I mitt forsøk på å kartlegge rollene i avisenes fortellinger om konflikten, ser jeg at ulike fortellinger trer frem. *Dagen* beholder samme rollefordeling og plott gjennom hele perioden. Israel er stort sett både helt og offer. Araberne, palestina-araberne og PLO er skurkene. Der det skjer endring i *Dagens* fortelling er det som en tydeliggjøring av disse rollene, og at fiendebildene blir skarpere. *Vårt Land* endrer gradvis rollefordelingen i sin fortelling. I 1967 er Israel offer og delvis skurk, mens araberne er de store skurkene. I 1982 deler Israel og PLO på skurkerollen og har begge skyld i det som skjer, mens de sivile i Libanon er ofrene. I 1987 er Israel og til dels PLO skurkene og palestinerne ofrene. I forbindelse med starten av Osloprosessen i 1993 endres PLOs rolle fra skurk til mulig helt ved at blir sett på som en nødvendig part i fredsprosessen. I 2000 er både Israel og PLO/palestinerne skurker, og de som setter i gang og opprettholder voldshandlingene. Dessuten deler Israel og palestinerne på offerrollen.

Dagen holder på en fortelling der hovedfokus er Israels sikkerhet. Målet er å bevare Israels eksistens og ulike hendelser plasseres i et plott og gis mening ut fra hva som skal til for å sikre Israels eksistens. *Vårt Land* går fra en slik sikkerhetsfortelling til å argumentere mer og mer ut fra et mål om en fremtidig fred. Denne freden gjelder for begge parter. Avisen legger aldri helt fra seg sikkerhetsfortellingen, og tar gjennom hele perioden til orde for at Israels eksistens må sikres. Endringen går mer på hvor stor vekt det blir lagt på Israels sikkerhet. Gradvis må målet om Israels sikkerhet dele plass med andre mål som for *Vårt Land* står sterkere – for eksempel fred. Dessuten fokuserer *Vårt Land* også stadig mer på

palestinernes behov for selvstendighet. *Dagen* legger hele veien vekt på Israels særstilling. *Vårt Land* legger gradvis vekt på en mer universalistisk forståelse av konflikten. De fokuserer på at sivile og barn er ofre, uavhengig av nasjonalitet.

6. Religion og politikk

Det området Palestina/Israel-konflikten utspiller seg i, er også kristenhetens vugge. De fleste hendelsene i både det gamle og det nye testamentet foregår i dette området. Over hele verden spiller derfor dette geografiske området og det som skjer der, en rolle i mange kristnes religiøse liv. I en artikkel om norske kristnes forhold til krisen i Midt-Østen skriver Oskar Skarsaune at norske kristne forholder seg til konflikten ”*som kristne*” (Skarsaune 2004). Denne nære koblingen mellom religiøs tilhørighet og holdninger til en politisk konflikt gjør Palestina/Israel-konflikten interessant, fordi man kan se på hvordan det religiøse spiller inn på hvilken forståelse man har av konflikten. *Vårt Land* og *Dagen* skiller seg fra andre dagsaviser ved å ha et definert kristent verdigrunnlag, og ved at de henvender seg til en kristen adressat. Når lederne i disse to avisene kommenterer Palestina/Israel-konflikten, ligger derfor ofte det religiøse aspektet som et bakteppe for hvordan de vinkler konflikten. Den kristne og bibelske dimensjonen er derfor et viktig aspekt for å kunne forstå disse to avisenes vinkling. Å lese og skrive disse avisene er en måte å utøve sin religion på. I møtet mellom avisenes budskap, leserne og samfunnet rundt, dannes og opprettholdes et felles virkelighetsbilde. Selv om det hovedsakelig er politiske diskusjoner lederne tar for seg, tar spesielt *Dagen* ofte i bruk teologiske og bibelske begreper i sin argumentasjon. Lederartiklene beveger seg i et spenningsfelt mellom den religiøse og den politiske sfære, der disse to trekker veksler på hverandre. Det religiøse (Bibelen og kristen tradisjon) og politiske (allmenne vurderinger, folkerett, menneskerettigheter) kan ses på som to ulike kilder å hente argumentasjon fra for å ta stilling til hendelsene i konflikten. Sagt på en annen måte, de trekker på både en politisk og en religiøs diskurs i sin fortolkning av konflikten, og de to ulike diskursene konkurrerer om å definere situasjonen.

Ut fra et forholdsvis likt utgangspunkt i 1967 endrer de to avisenes vinkling seg i hver sin retning, både når det gjelder hvor stor vekt de legger på de to ulike argumentasjonsgrunnlagene og på hvilken måte de tar dem i bruk. Denne ulike vektleggingen kan bunne i ulikt ståsted i forhold til tolkning av Bibelen, og ulik forståelse av relasjonen mellom tro og politikk (utdyping av dette under). *Dagen* ser på politiske standpunkt og teologisk ståsted som tett sammenvevd, samtidig som de kritiserer andre når disse blander religion og politikk sammen. *Vårt Land* skiller tydeligere mellom hva som er tolkning av konflikten ut fra bibelsk ståsted og ut fra politiske forhold.

I dette kapitlet tar jeg for meg koblingen mellom den religiøse og den politiske dimensjonen i *Vårt Lands* og *Dagens* fortolkninger av hendelsene i konflikten. Jeg ser på hva

deres ulike bibelsyn har å si for deres forståelse av konflikten, samt på hvilken måte de kobler den bibelske forståelsen av konflikten opp mot konflikten politiske aspekter. Jeg ser også på hvordan avisene plasserer seg i kirkelandskapet og ovenfor andre religioner. Jeg ser på hvilke kristne grupperinger og religioner de to avisene identifiserer seg med og støtter opp om og hvem de kritiserer. Jeg går til slutt nærmere inn på fenomenet antisemittisme og på hvilken måte *Vårt Land* og *Dagen* på ulikt vis forholder seg til og beskriver dette fenomenet. Dette er et sentralt tema for å forstå *Vårt Land* og *Dagens* spesielle relasjon til jødene og det israelske folk.

Bibelsyn og forhold mellom religion og politikk

Bibelen tolkes på ulike måter av ulike kristne retninger. Derfor kan også Bibelen legges grunnlaget for helt ulike fortellinger om konflikten avhengig av hvilke tekster man ser på som mest sentrale, og på hvilken måte man mener Bibelen skal brukes for å fortolke hendelser i nåtiden. De ulike måtene å fortolke Bibelen på kalles bibelsyn. *Vårt Land* og *Dagen* representerer to ulike bibelsyn og disse påvirker hvordan avisene fortolker konflikten. Bibelsynet påvirker også i dette tilfellet hvilket syn de har på koblingen mellom det religiøse og det politiske aspektet i konflikten.

Dagen

For *Dagen* skal Bibelen tolkes bokstavelig (*Dagen* 10. august 1982), og den kan gi en konkret forklaring på hvordan man skal forholde seg i politiske spørsmål. I Bibelen, spesielt i Det gamle testamentet, er det mange henvisninger til israelsfolket. Det beskrives som Guds folk som har en særstilling blant folkeslagene, og som skal beskyttes av Gud mot sine fiender:

De enkelte landløftene til Israel i Det gamle testamentet bør naturligvis tolkes i tråd med det de faktisk sier. Og den som av hjertet tror at Herren nettopp tenker slik som landløftene sier om landet sitt (husk at det er Guds land!) vil dermed blant annet ha en god porsjon motgift mot den lettberte propagandaen som sier at landet i "uminnelige tider" har tilhørt "palestinerne" (*Dagen* 13. oktober 1993).

Når disse tekstene tolkes bokstavelig, slik *Dagen* gjør, får de også gyldighet for hvordan man forstår *Dagens* Israel. Dessuten blir det å støtte israelsfolket og kjempe for staten Israels eksistens, et sentralt trekk ved det å være en god kristen, i følge *Dagens* syn. *Dagen* beskriver dette som en "hellig plikt" og en "bibelsk oppgave" (*Dagen* 11. desember 2000). Ivar Frønes skriver om at religion kan fungere som en "siste forklaring, som ikke trenger ytterligere forklaring" (Frønes 2001:126). *Dagen* bruker religion som en slik "siste forklaring" på det som skjer i konflikten. Står noe beskrevet i Bibelen, er det sånn det skal være. Står det for

eksempel i profetiene at Gud har lovet noe, og det skjer, er det for det første et bevis på at profetiene går i oppfyllelse. I tillegg er det et tegn på at det som skjer er riktig. *Dagens* forståelse av Israel ser ut til først og fremst å bygge på en kristen sionistisk forståelse av det gamle testamentet. Spesielt refererer de ofte til profetiene i Det gamle testamentet, som beskriver hvilke planer Gud har for israelsfolket. Profetiene skal tolkes som de står, og enkelthendelser i konflikten tolkes som bevis på at profetiene går i oppfyllelse. I 1993 beskrives for eksempel det at jødene har fått vende hjem til Israel (*Dagen* 13. oktober 1993) og at noen av dem har bosatt seg i Jerusalem (*Dagen* 22. desember 1993) som slike ”profetioppfyllelser”. At noe beskrives som profetioppfyllelse, legitimerer at det som er skjedd er riktig eller at det ikke kan endres. Tanken om at israelsfolket er Guds utvalgte folk og har fått et løfte om landet fra Gud, er gjennomgående for alle tidspunktene jeg har tatt for meg. Denne tankegangen er grunnleggende for hvordan *Dagen* forstår de ulike hendelsene i konflikten. At folket har fått landet av Gud betyr for *Dagen* at de har større rett på dette området enn andre folkeslag, og gjør det dessuten viktig for kristne å kjempe for at folket skal få beholde landet. Dette legitimerer igjen handlinger utført av den israelske regjering som har som formål å opprettholde staten Israels eksistens. Her er et eksempel fra 1987:

Frå gamal tid er dette landområde som høyrer Israel til. (...) Om Israel skulle gje slepp på Judea og Samaria, ville PLO og palestina-arabarene nytta området som springbrett til øydelegging av Israel. (...) Det er ikkje Israel som har skulda, men dei som spelar på indre uro for å nå sine mål retta mot jøde-statens eksistens (*Dagen* 23. desember 1987).

Pål Repstad nevner også hvordan det konservative kristenfolks forståelse av Israel kan føre til etisk legitimering av Israels handlinger:

I deler av det konservative norske kristenfolket, i dag særlig i pinsebevegelsen, har staten Israel nærmest en form for etisk carte blanche i konfliktene i Midtøsten, fordi en ser det som skjer som et ledd i Guds frelsesplan, som det ofte uttrykkes. Det må imidlertid tilføyes at de subkulturer som hevder en slik etisk dispensasjon, ikke er så store tallmessig (Repstad 2002:31).

Enkelte steder bruker *Dagen* også direkte bibelhenvisninger for å finne svar på konkrete spørsmål i konflikten (for eksempel *Dagen* 30. juni 1982, 2. september og 28. oktober 2000). I 2000 er direkte bibelhenvisninger hyppigere brukt enn ved de tidligere tidspunktene. De er flere steder ikke skrevet ut i ord, det er kun henvist til bibelstedet: For eksempel ”Sak 12:3-9” (se under). Disse bibeltekstene skal forstås som en direkte oppskrift for gjøre seg opp en mening om ulike spørsmål. Eksemplet under er fra en debatt i 2000 angående om det bør sendes FN-styrker til Israel. *Dagen* stiller seg sterkt kritisk til dette, fordi de frykter at

styrkene kan komme til å bli vendt mot Israel selv. Dette standpunktet underbygger de med en bibeltekst fra Sakarja i Det gamle testamentet:

Jødiske og kristne bibellesere har ellers tunge grunner i tekster som Sak 12:3-9 til å se med stor engstelse og skepsis på alle planer om å sende FN-styrker til Israel (*Dagen* 8. november 2000).

I teksten i Sakarja, står det:

Den *Dagen* skal det skje at jeg gjør Jerusalem til en løftestein for alle folkeslag. Hver den som prøver å løfte den, skal bare rive seg opp. Men alle jordens folkeslag skal vende seg mot byen (Sakarja 12.3).

Teksten brukes som en spådom/profeti om hva som skal skje: Folkeslagene vil vende seg mot Jerusalem. Dette ser *Dagen* på som et forvarsel om at FN-styrkene kommer til å angripe Jerusalem. Men folket i byen skal være beskyttet av Gud. Det vil derfor straffe seg å gå til angrep på Israel.

Dagen støtter hele veien opp om en bokstavtro forståelse av Bibelen og ser positivt på de som leser skriftene ”som de står” (*Dagen* 10. august 1982).

”Fundamentalistene” har forstått denne profetien slik at den i hvert fall innledningsvis ble oppfylt da Israel gjenerobret Øst-Jerusalem i 1967. For slik er det naturlig å tenke når man forholder seg til den bokstavelige forståelsen” (*Dagen* 10. august 1982).

Det er litt uklart om de når de forsvarer en ”fundamentalistisk” forståelse ville brukt dette begrepet om seg selv eller om de bare referer andres benevnelse av en slik forståelse. Å bruke begreper som bokstavtro” kan ses på som en form for diskursivt arbeid. Ved å beskrive seg selv slik, fremstiller de seg selv som de som leser Bibelen som den står, mens alle andre fortolker. Som tidligere nevnt, kan man ikke uten videre hevde at en tekst har en iboende mening som alle vil kunne stille seg bak. Å tolke alle tekster bokstavelig, vil også være en form for tolkning. Dessuten vil også *Dagen* velge ut noen tekster som de vektlegger sterkere enn andre. Avisen tolker de ulike delene av Bibelen ut fra sin helhetsforståelse av virkeligheten. De samme tekstene tolket opp mot en annen kontekstuell virkelighetsforståelse ville gitt andre meninger til tekstene. Ved å beskrive seg selv som de som tolker Bibelen bokstavelig, legitimerer de sin versjon som ”den rette lære” i motsetning til de ikke-bokstavtro. *Dagen* er dermed med på å lukke fortellingen, og stenger for alternative tolkninger. Som en konsekvens av sitt bokstavtro bibelsyn ser de også på seg selv som bokstavtro israelsvenner – de som tolker profetiene om Israel ”som de står” (*Dagen* 10. august 1982).

Ved å bruke Bibelen som bakgrunn for å fortolke konflikten beveger *Dagen* seg i skjæringsfeltet mellom den religiøse og den politiske sfære. *Dagen* har et noe tvetydig syn på hvordan en skal koble religion og politikk i sin forståelse av konflikten. I *Dagens* lederartikler er det mange eksempler på at de setter det religiøse og det politiske argumentasjonsgrunnlag i nær sammenheng med hverandre. Eksempler på dette er når de beskriver konkrete hendelser i konflikten som oppfyllelser av profetier, eller når de oppfordrer kristne til å be for Israel. Begge disse eksemplene vitner om en forståelse av at det religiøse kan påvirke konkrete politiske hendelser. Det er også interessant å se i hvilken grad de religiøse og de nasjonale symboler kobles sammen i *Dagens* lederartikler. Dette vises der *Dagen* bruker profetiene om Guds løfte til israelsfolket som et argument for at jødene har rett på landet. Denne tankegangen plasserer opprettelsen av staten Israel inn i en fortellingen om Guds plan for menneskeheten. Dette igjen fører til at sionismen, som i utgangspunktet er en sekulær ide, får en religiøs legitimering. Et annet eksempel på at *Dagen* kobler religion og politikk tett sammen, finner vi i sitatet under. Her drøfter *Dagen* forståelsen av den kristne læren om ”rettferdig krig”¹³. I følge *Dagen* er det legitimt at en stat går til rettferdig krig, mens et opprør derimot ikke kan falle inn under denne betegnelsen:

Styresmaktene bærer ikke sverdet for ingenting, men er en Guds tjener som skal straffe dem som gjør det onde, skriver herrens apostel i Rom 13:1-7. Ut fra dette – og de andre skriftordene om styresmaktene og militær maktbruk – har de historiske kirkesamfunnene utformet læren om rettferdig krig. Styresmakter (og enkeltsoldater) som fører rettferdige kriger, krenker ikke Guds vilje. Men læren om rettferdig krig går ikke ut på at man kan få krigens rett på sin side ved å bruke store ord, ved å skyve barn og tenåringer foran seg eller ved å skaffe seg sympati i mediene. Den bibelske læren om styresmaktene og sverdet er først og fremst et ja til idealet om rettsstater. (...) I tråd med dette skal det svært mye til for at opprør, revolusjon og borgerkrig kan godkjennes som rettferdig krig. For bibeltekstene synes å gjøre det klart at det normalt bare er rette styresmakter som har fullmakt til å gå til krig (*Dagen* 25. oktober 2000).

I sitatet over bruker *Dagen* Bibelen og kristen tradisjon som argumentasjon for å kategorisere hvilken av partene i konflikten som kan rettferdiggjøre sine handlinger. Når de skriver at styresmakter kan gå til rettferdig krig, er det tydelig at det er Israel de har i tankene. Den israelske stat kan gjøre dette med Guds velsignelse – fordi landet er en ”guds tjener som skal straffe dem som gjør det onde”. På samme måte bruker de denne rettferdig krig-tanken til å plassere palestinerne opprør som en illegitim handling. Dette er spesielt tydelig når de skriver at man ikke får retten på sin side ved ” å bruke store ord, skyve barn og tenåringer foran seg eller ved å skaffe seg sympati i mediene”. Dette viser indirekte til handlinger gjort av palestinerne. Ved å bruke bibelsk belegg for sin kritikk får kritikken mer tyngde.

Sitatene over står i sterk kontrast til flere eksempler på at avisen kritiserer andre for å blande de to sfærene sammen. Et eksempel er når *Dagen* kritiserer muslimske imamer for å blande religion og politikk sammen når de oppfordrer til hellig krig. I kristendommen ville, i følge *Dagen*, en slik sammenblanding vekket ”pinlig oppsikt” (*Dagen* 7. oktober 2000). Avisen fremhever at dette kommer av at muslimene ikke har ”to-regimentslæren”¹⁴ (*Dagen* 7. oktober 2000), en tanke fra Martin Luther, som mener at kirke og politikk skal være to adskilte sfærer. Et annet eksempel finner vi i en lederartikkel som kommenterer en juletale holdt av biskop Bue (daværende biskop i Stavanger):

I sin julehilsen til menighetene i Rogaland (...) ser vi at biskop Bue skriver varmt om julefred. Det er fint. Det skal en biskop gjøre. Bue skriver også om Betlehem og snakker varmt om palestinerne som ikke har noe hjemland, men som bor i et land som er ”okkupert” av Israel. Det er ikke fint. Det skal en biskop ikke gjøre. Her blander en politisk dom inn i evangeliet (*Dagen* 28. desember 1993).

Det er interessant å se at *Dagen* beskriver det som å blande politisk dom og evangeliet når man bruker Bibelen til å gi støtte til palestinerne, samtidig som det kan virke som det er det samme de selv gjør når de bruker Bibelen til å kritisere PLO og palestinerne.

Vårt Land

Vårt Lands bibelsyn er ikke like lett å få tak på som *Dagens* forståelse (Dette gjelder spesielt tidspunktene etter 1967). Avisen har en drøftende stil og uttrykker ikke like eksplisitt hva de står for, og det er heller ikke like lett å plassere avisen i en entydig kristen retning. Kanskje har dette noe å gjøre med de symbolske grensene Michel Lamont skriver om (Lamont 1999). *Vårt Land* danner løsere grenser mot samfunnet enn det *Dagen* gjør. Dette vises for eksempel i deres drøftende måte å presentere sine holdninger, der de åpner for ulike syn. Avisen ønsker å favne bredt i det kristne landskapet. Derfor ønsker de antagelig ikke å ha altfor klare grenser for hvem som er innenfor og utenfor deres målgruppe. Dette kan også få konsekvenser for hvordan avisen presenterer sitt verdisyn. Ved å forsøke å ikke støte noen bort, kan de også stå i fare for å bli mindre tydelige i sitt budskap. Det kan virke som *Vårt Land* er mer preget enn *Dagen* av en hermeneutisk bevissthet med fokus på at alt skal fortolkes. Repstad skriver at det er tyngre å få gjennomslag for sakralisering av holdninger når det fokuseres mye på at det finnes mange ulike fortolkninger (Repstad 2002:29). Religiøs legitimering vil derfor kunne være vanskeligere å gjennomføre med *Vårt Lands* måte å skrive på. På den annen side kan man si at *Vårt Land* har gått over til en annen form for tydelighet. De vektlegger (som nevnt over) gradvis en mer universalistisk etisk forståelse som for eksempel fokuserer på menneskers verdi uavhengig av nasjonalitet. Dette er en forståelse av konflikter generelt som

ofte fokuserer på konsekvensene for sivile. Denne endringen til en universalistisk forståelse av konflikter er ikke en endring som *Vårt Land* er alene om men som vi også ser spor av ellers i samfunnsdebatten.

Vårt Land har, fra et forholdsvis likt utgangspunkt med *Dagen* i 1967, beveget seg mot en bibelforståelse med en mer historisk-kritisk tilnærming til Bibelens tekster. Denne teologiske tradisjonen ser på tekstene i Bibelen som skrevet i sin samtid, og at de også må forstås ut fra sin samtid. Tekstene i Bibelen kan dermed ikke overføres direkte til nåværende politiske forhold. *Vårt Land* har altså ikke en bokstavtro forståelse av Bibelen, slik *Dagen* har. Dette får konsekvenser for hvordan de bruker Bibelen som argumentasjonsgrunnlag i konflikten. I 1967 har *Vårt Land* en forståelse av Bibelen og konflikten som ikke avviker så mye fra *Dagens* forståelse. *Vårt Land* legger på linje med *Dagen* stor vekt på Israel som Guds utvalgte folk. Israel betegnes som "selve eksistensen av Bibelens folk" (*Vårt Land* 6. juni 1967). De ser også i Bibelen etter svar på hendelser i konflikten, som i dette sitatet:

Med intens interesse og engstelse følger ikke minst vårt kristenfolk begivenhetene i Israel og hele Midt-Østen. Det er selve eksistensen av Bibelens folk, det nye Israel, det dreier seg om. Dette utvalgte og så ofte stridbare og gjenstridige folk, som Gud gav sine løfter og sin åpenbaring for alle jordens slekter. Det er ikke underlig at mange i den nåværende situasjon leter i Bibelens krøniker og profetier for å finne en ledetråd (*Vårt Land* 6. juni 1967).

Her kobles Bibelens Israel og samtidens Israel mye tettere sammen enn ved de senere tidspunkt. Bibelske allegorier er i 1967 med på å understreke avisens holdning til partene i konflikten. De henviser blant annet til historien om David og Goliat fra det gamle testamentet der den lille David beseirer kjempen Goliat. Denne historien brukes som en slags nøkkelfortelling som hendelsene tolkes inn i. David og Goliat brukes som metaforer på Israel og araberstatene:

Situasjonen minner i én henseende om den to-tre tusen år gamle historien om David og Goliat. Det lille jødefolket i Davids skikkelse overfor den fiendtlige filisterverdens kjempe – Goliat. Det var som ved et Herrens under at Goliat ble nedlagt og Israels folk ble reddet fra trelldommen. Det kan synes som det trenges et liknende under om det i dag skal gå Israel godt (*Vårt Land* 6. juni 1967).

Ved å plassere hendelsene inn i denne (nøkkel)fortellingen gir avisen et bilde av Israel som den lille, smarte og tapre, mens araberstatene er store og fiendtlige, men ikke fullt så smarte. Dette sitatet er hentet fra tiden like før seksdagerskrigen, så denne situasjonen beskrives mer som en ønskesituasjon. Et under som må skje for at Israel skal kunne reddes ut av situasjonen (*Vårt Land* 6. juni 1967).

Vårt Land bruker nesten ikke bibelsk argumentasjon i forhold til Libanon-invasjonen i 1982, selv om det nok ligger som et bakteppe for holdningene de har til konflikten. I

1987/1988 dukker bibelhenviisningene igjen opp i *Vårt Land*. Det er da tydelig å se at *Vårt Land* og *Dagen*, på dette tidspunktet, har en ulik forståelse av Bibelen. *Vårt Land* mener riktignok at Gud fremdeles har spesielle løfter til jødene som folk, noe som gir grunnlag for at kristne skal ha solidaritet med jødene. Men dette betyr ikke, i følge *Vårt Land*, at man ikke kan kritisere Israel. *Vårt Land* erklærer seg tydelig som israelsvenn, men fra 1982 og utover beskriver de seg selv som kritiske israelsvenner. De er venner av Israel og det jødiske folk, men mener at det er lov til å kritisere sine venner når de utfører handlinger man ikke kan stå for.

Fordeling av skyld må i følge *Vårt Land* skje på et moralsk og folkerettslig grunnlag. Her beveger *Vårt Land* seg både innenfor en religiøs og en politisk diskurs, men det er den politiske diskursen som sterkest definerer situasjonen når det kommer til fordeling av skyld. Selv om *Vårt Land* mener man kan kritisere Israel, holder de likevel på tanken om at kristne skal kjempe for Israels eksistens. I følge *Vårt Land* sammenfaller sionismen med sentrale trekk i det kristne budskapet. Det er likevel et viktig skille mellom *Vårt Lands* og *Dagens* forståelse på dette punktet. *Vårt Land* mener ikke at Bibelen kan gi konkret oppskrift på hvordan sionismen skal gjennomføres (*Vårt Land* 8. februar 1988). Der *Dagen* ser på Bibelen som en konkret oppskrift i politiske spørsmål, vektlegger *Vårt Land* at det er en kontrast mellom Bibelen og virkeligheten:

For jeg skaper Jerusalem om til en jublende by, og de som bor der, vil jeg gjøre til et lykkelig folk”, står det i en av ukens bibeltekster. Kontrasten kan knapt bli større til det vi ser i nyhetsbildet (...). Pilegrimene må bevege seg til de hellige steder med forsiktighet. Soldater med maskingevær patruljerer under juletrær. Hatet er kommet sterkere til uttrykk enn forsoning og fred. Jubelen preger slett ikke gatebildet (*Vårt Land* 24. desember 1987).

Videre i samme artikkel skriver de hvordan dette bibelsitatet (fra Jesaja) ikke stemmer med virkelighetens Jerusalem:

Jerusalem har sjelden i historien vært en jublende by (...). Få steder på kloden får man en klarere erkjennelse av at Guds rike rommer et ”nå, men ennå ikke”. På tross av krisene er byen på Sions fjell velsignet med løfter som vil sprengte alle kriser og disse løftene er knyttet til en som vandret i de trange smug, en som sto utenfor bymuren og gråt over Jerusalems barn (*Vårt Land* 24. desember 1987).

Avisen fokuserer her på en forståelse av Guds rike som noe som kom delvis til jorden ved Jesu død og oppstandelse, men ikke vil komme fullt og helt før dommedag. Fordi Guds rike ”ennå ikke” er her fullt og helt vil også ”krisene” være tilstede i vår virkelighet. For *Vårt Land* er Palestina/Israel-konflikten en av disse krisene. At det er konflikt, betyr ikke at Gud ikke er til stede. I motsetning til *Dagen*, som mener at Gud kontinuerlig griper inn i konkrete hendelser i konflikten, mener *Vårt Land* at Guds tilstedeværelse bringer med seg et fremtidig

håp mer enn en inngripen der og da. På grunn av Jesus ("en som vandret i de trange smug"), bringer *Vårt Land* inn en håpsdimensjon i konflikten – løfter som vil sprengte krisene. Videre i samme artikkel fokuserer *Vårt Land* på julebudskapet som noe som bringer med seg budskap om en fremtidig fred:

Budskapet rommer realiteter som er langt sikrere enn de resultatene politikerne kan få i stand med væpnet makt og diplomati. Ordene om fred på jorden kan virke hule og meningsløse dersom vi lytter til dem i et kort Dagsrevyen-perspektiv. Men det er disse som skaper håp fordi de ikke er knyttet til skjørt menneskeverk. De er bundet til Guds egen vilje om at en dag skal freden komme for fullt. Da skal ikke jøde og araber stå imot hverandre lenger. Da skal Gud overvinne all ondskapens krefter som i dag truer freden både i Jerusalem og helt til jordens ender. Da skal seieren bli total. Jerusalem skal bli en jublende by. (...) Dette budskapet er ikke bare fremtidig. Det rommer en drivkraft til å sikre freden også i *Dagens Jerusalem*, en fred basert på at alle mennesker er skapt av Gud (*Vårt Land* 24. desember 1987).

Som teksten om julebudskapet i 1987, beskriver lederartikkelen på julaften i 1993 også "underet i Betlehem" som noe som er overordnet den politiske virkelighet:

I Betlehem skjedde det et under som ikke kan sammenlignes med det utrolige håndtrykk statsminister Yitzak Rabin ga PLO-leder Yasser Arafat utenfor Det hvite hus i Washington. I Betlehem ble Gud født som et sårbart menneskebarn. Det var et høydepunkt i en langvarig redningsaksjon for en forlatt menneskehet. Fødselen skapte grunnlaget for den store forsoningen. (...) Underet i Betlehem ga ikke oppskriften på noen politisk prosess. Det er et håndfast tilbud om å ta imot Guds redning, enten det gjelder palestinske ungdommer som kaster stein, israelske soldater som bruker tåregass, forhandlere som sliter med løsningsforslag eller alle vi som bare bivåner prosessen. Det hjelper lite med et "under" i Oslo dersom det ikke har forbindelse med underet i Betlehem (*Vårt Land* 24. desember 1993).

I sitatet over har *Vårt Land* en svært forsonende tone. Begge parter blir beskrevet som aggressive og aktive i konflikten. Religion brukes ikke her til å legitimere politiske holdninger eller som oppskrift for forstå konflikten, men for å vise at Gud er større enn den politiske virkelighet. Den "store forsoningen" (*Vårt Land* 24. desember 1993) gir håp for alle i menneskeheten, uavhengig av om de vet det eller ikke. Gud velger ikke side i konflikten. *Vårt Land* ser på Guds tilstedeværelse som tegn på håp om fred for begge parter - i motsetning til *Dagen* som mener at Gud først og fremst støtter den ene part. Igjen legger avisen an en mer universalistisk fortolkning av konflikten.

I disse juletekstene, i motsetning til de fleste lederartiklene i de senere tidspunktene i *Vårt Land*, er den religiøse diskursen overordnet den politiske. "Menneskeverk" er skjørt, Gud er overordnet denne virkeligheten. Jesu fødsel gir håp om en varig fred, mellom Gud og mennesker og mellom mennesker. Denne freden er et slags fremtidshåp, til en tid da Gud skal vinne over ondskapen og skape endelig fred. Derfor er det også håp for en løsning i Palestina/Israel-konflikten, og derfor nytter det å jobbe for fred allerede nå. Freden er ikke for

Vårt Land bare forbeholdt israelsfolket, men gjelder *begge* partene i konflikten og alle mennesker, fordi de er skapt av Gud. Her fremhever *Vårt Land* en tydelig universalistisk forståelse. I motsetning til *Dagen* som lager tydelige skiller mellom ulike grupperinger og mellom partene i konflikten, vektlegger *Vårt Land* i stedet at de ulike partene har lik verdi. Som et svar på en moderne pluralistisk verden, velger altså *Vårt Land* en annen løsning enn *Dagen*. Pål Repstad skriver at religionen i det moderne Norge blant annet preges av mer ”toleranse og harmonitenkning” (Repstad 2002:64). I denne lederartikkelen i 1987 gir *Vårt Land* uttrykk for en slik inkluderende og favnende form for religion.

Et annet trekk ved moderne religion som Repstad nevner, er en økende estetisering av religionen (Repstad 2002:64). Dette vises tydelig i disse julaftentekstene i både 1987 og 1993. Her ser vi et mer poetisk enn politisk språk. Kraften ligger i ordene. Bibeltekstene er ikke som hos *Dagen* en oppskrift til fortolkning av konflikten, men kilder til vakre tanker som skal gi håp. For *Vårt Land* griper ikke Gud direkte inn i det som skjer i konflikten, slik *Dagen* ofte beskriver, men gir håp og inspirasjon. Riktignok skal ikke denne poetiseringen overdrives som en generell endring av *Vårt Lands* bruk av religion. Estetiseringen i disse lederartiklene kan også komme av at teksten kommer ut på julaften, og det er derfor naturlig at det brukes et mer høytidsstemt språk.

I *Vårt Lands* beskrivelser er den religiøse og den politiske fortolkningen av konflikten mer atskilt enn hos *Dagen*. *Vårt Land* ser ikke på tro og politikk som fullstendig atskilte sfærer: Som nevnt tidligere kan Gud gripe inn i verden. Det religiøse er overordnet det politiske, og kommer til å vinne til slutt. Likevel skiller *Vårt Land* tydeligere mellom tro og politikk enn det *Dagen* gjør. Avisen vektlegger at man må skille mellom ”det som har bibelsk basis og det som hører til allmenne vurderinger i vårt vennskap med Israel” (*Vårt Land* 8. februar 1988). Israel kan derfor, som i sitatet nedenfor kritiseres:

(...) heller ikke dette folket er fullkomment. Det skaper sin politiske historie på godt og vondt. Mesteparten av denne historien er blitt til i konfrontasjon med fiendtlige omgivelser. Hvordan man skal fordele skyld og ansvar mellom partene må vurderes blant annet på et moralsk og folkerettslig grunnlag. Og da kan også Israel være gjenstand for kritikk. Det vil heller ikke israelerne stille seg avvisende til. (...) Det er viktig å skjelle mellom det som har bibelsk basis og det som hører til allmenne vurderinger i vårt vennskap med Israel. Ellers vil vi lett kunne gjøre urett mot Israel, araberne, Bibelen og retten til å foreta selvstendige vurderinger ut fra en politisk og menneskerettslig overbevisning (*Vårt Land* 8. februar 1988).

Bibelen og folkeretten legger grunnlaget for to ulike fortellinger om konflikten. Avisen mener det er viktig å skille disse to fra hverandre. I den folkerettslige fortellingen kan Israel kritiseres for sine handlinger mot palestinerne. Det er innenfor den politiske fortelling at skyldfordelingen i konflikten må foregå. Bibelen kan ikke brukes som grunnlag for å

bedømme partene for konkrete handlinger. I den bibelske fortellingen ligger grunnlaget for kristnes solidaritet med Israel - til tross for Israels handlinger. Derfor beholder *Vårt Land* sitt ønske om å sikre Israel eksistens og beholder sitt israelsvennskap. Israelsvennskap er ikke et tegn på rett-troenhet slik det er hos *Dagen*. Likevel holder de hardt på sitt israelsvennskap, selv der de er kritiske til det som skjer i konflikten. Israelsvennskap er for *Vårt Land* noe som består til tross for motstand: ”det er ikke lett” men ”vi er fortsatt venner” (*Vårt Land* 13. februar 1988). Avisen mener at Bibelen og sionismen korresponderer med hverandre:

Kristne må likevel kunne stå fast på kravet om at Israel skal kunne leve innenfor sikre grenser. Dette har ikke bare med FN-vedtak og politikk å gjøre. Her sammenfaller sionismen med sentrale nerver i det bibelske budskap om dette folket. Men den konkrete utmyntingen av sionismen ovenfor Israels naboer og den palestinske befolkning, er i hovedsak gjenstand for politiske vurderinger som Bibelen ikke gir noen konkret oppskrift på (*Vårt Land* 8. februar 1988).

Det kan her se ut som om *Vårt Land* mener at Bibelen *kan* gi svar på spørsmål i konflikten, men ikke konkret hvordan det skal skje. Også i 1993 understrekes en slik tanke ved at de skriver at Bibelen ikke har ”noen oppskrift på den politiske utformingen av løftene til Abraham” (*Vårt Land* 14. september 1993). I 2000 er det svært lite teologisk argumentasjon i *Vårt Land*, men Israel beskrives som miraklenes land. Dette henviser til undere som har skjedd i dette området og brukes av *Vårt Land* som et argument for at en løsning på konflikten er mulig.

Plassering i det religiøse landskapet

For å få tak på *Vårt Land* og *Dagens* fortolkning av konflikten er det også interessant å kartlegge hvordan de plasserer seg i det religiøse landskap. De sympatiserer med noen kristne retninger og religioner, og kritiserer andre. Hvem de identifiserer seg med og hvem de ikke ønsker å ligne kan gi en nyttig pekepinn om disse avisenes identitet i forhold til konflikten. Som hovedtrekk identifiserer *Dagen* seg med det bokstavtro kristenfolk og kristne som støtter Israel, og betegner kristne som kritiserer Israel som svikere. Avisen har en sterk solidaritet med jødene, mens den skaper tydelige skillelinjer til muslimene. *Vårt Land* derimot prøver å holde seg inne med ulike typer kristne, men uttrykker etter hvert en kritikk mot kristne som støtter Israel i ett og alt. Også *Vårt Land* sympatiserer med det jødiske folk, men dette fører ikke som hos *Dagen* til en legitimering av Israels handlinger. *Vårt Land* har også et mer tolerant forhold til Islam enn *Dagen*, og viser også her tegn på en mer universalistisk forståelse. Skillelinjene er generelt ikke like klare hos *Vårt Land* som hos *Dagen*.

Dagen

Dagen setter opp tydelige grensemarkører for hvem som tilhører inngruppen – de som er kristne på samme måte som *Dagen*. Det settes også tydelige og eksplisitt uttrykte grenser til hvem *Dagen* ikke ønsker å identifiseres med – altså utgruppen. De som støtter Israel, får støtte fra *Dagen*. Og motsatt blir de kirkelige sammenhenger som uttaler seg kritisk til Israel, sett på som svikere. I de tidligste lederartiklene er denne polariseringen ikke så fremtredende, selv om kristenfolket advares mot å svikte Israel:

Vi vil minna vårt kristenfolk om at Israel er Guds folk. Vi vil be kristenfolket om å be for fred for Israel. Israel har mange svorne fiendar. Og Israel har mange svikefulle vener. Til svikarane må kristenfolket i Noreg ikkje høyra (*Dagen* 25. mai 1967).

I 1967 er fokus i *Dagen* mer på kristne som et fellesskap av Israels hjelpere, som ber for Israelfolket. Inngruppen er kristne som helhet. Grensemarkørene settes dermed ikke så tydelig mellom kristne, men kristne fremstilles mer som en enhetlig gruppe:

(...) Men Israel skal vite at de i alle kristne land har venner som daglig ber til Gud om beskyttelse for Israels land og folk. Kanskje kan vi gjøre noe mer enn å be, men vi kan ikke gjøre noe bedre (*Dagen* 7. juni 1967).

Fra 1982 og utover er kritikken av andre kristnes holdning til konflikten mer framtrødende. Dette gjelder enkelte biskoper, Kirkenes Verdensråd¹⁵, Lutherske Verdensforbund¹⁶, Norges Kristelige Studentforbund¹⁷, *Vårt Land* med flere. Disse representerer kristne retninger med ulik grad av kritikk av Israel. Her er et eksempel fra *Dagens* beskrivelse av Kirkenes Verdensråd: ”So har Verdskyrkjerådet ogso late si røyst høyra. Og det var ei fordømningsrøyst, som ein kunne vente av dette moterette, ”evangeliske” rådet” (*Dagen* 9. juli og 22. juli 1982). *Dagen* kritiserer her Kirkenes Verdensråd for å bli påvirket av verdensopinionen i sin fordømmelse av Israel. Samme år kritiserer *Dagen* norsk teologi for å fokusere for lite på israelfolket – ”det gamle gudsfolket som vi har fått så mykje godt frå og gjort så mykje vondt mot” (*Dagen* 2. august 1982). Man er ikke regnet som en god kristen av *Dagen* hvis man ikke støtter Israel:

Kan kristne mennesker da være i tvil om sine plikter mot det folket som har gitt oss både det gamle og det nye testamentet? Dessverre er det heller lite som tyder på at hele dette kristen-folket anerkjenner denne moralske forpliktelsen ovenfor våre jødiske brødre. Tvert om er det uhyggelig mange som nesten setter sin ære i å nøytralisere seg. Verst står det nå som før, til i de katolske og de lutherske kirkene. Best er det i de fundamentalistiske pinsevennforsamlingene. Men også mange andre av de frikirkelige samfunnene i Norge har talt tydelig og klart om det kristne ansvaret for å hjelpe jødiske brødre i nød (*Dagen* 27. mai 1982)

Det er ikke bare de kristne som er kritisk til Israel som bli sett på som svikere av *Dagen*, men også de som ønsker å være nøytrale til konflikten. Sitatene over kan tyde på at det ikke bare er opinionen generelt som er endret, men at det også innad i kristne miljøer finnes grupperinger som kritiserer Israel og tar til orde for palestinerne sak. Disse grupperingene blir utsatt for skarp kritikk fra *Dagens* ledere. Også enkelte av israelsvennene begynner å stille seg kritisk til Israel, noe som ikke kan aksepteres av *Dagen* (for eksempel i *Dagen* 14. juli 1982). De såkalte kritiske israelsvennene regnes ikke som ekte israelsvenner. "Ekte kristne" kan i følge *Dagen* ikke vende seg mot staten Israel. Hvis man fordømmer staten Israel og støtter "Israels dødsfiende" er man i "strid med Bibelens moral" (*Dagen* 10. august 1982). Ved å bruke et begrep som "Bibelens moral", gjør *Dagen* et lignende diskursivt arbeid som ved begrepet "bokstavtro" (se under Bibelsyn og forhold mellom religion og politikk). De beskriver det som en enhet som er tatt for gitt. Ved å beskyldte andre for å stride med denne moral, sørger *Dagen* underforstått for å definere sin tolkning som mer rett-troende. I sitatet under forsvaret *Dagen* sin egen bibelforståelse og kritiserer de som støtter PLO, for å bruke teologien feil:

Men hvis man i tillegg til advarselen mot å fortolke profetiene bokstavelig, fordømmer Israels forsvar mot dem som vil utslette staten, og indirekte tar parti for PLO og den syriske okkupasjonsstyrken, ja, endog krever godkjenning av PLO og går inn for en PLO-dominert palestina-arabisk stat i Judea, Samaria og Gaza-området, da må det være noe i veien med både teologien og logikken (*Dagen* 10. august 1982).

Dagen er også skeptisk til de kristne som har en "åndelig" forståelse av profetiene om Guds utvalgte folk. Disse mener at Kirken har overtatt Israels rolle som Guds utvalgte folk, og av dette følger at Israel ikke lenger har en særstilling blant folkeslagene. *Dagen* mener det ikke finnes dekning i Bibelen for en slik forståelse. *Dagen* er for så vidt åpen for at en åndelig tolkning er mulig, men det betyr ikke at kristne ikke skal vise solidaritet med israelsfolket. Ved å gi kirken rollen som Guds utvalgte folk, fratrar man israelsfolket retten til landet, mener *Dagen*. I sitatet under setter *Dagen* denne "åndelige" forståelsen av Israel opp en "fundamentalistisk" og bokstavtro forståelse. De diskuterer her gjennomgående ut fra bibelske argumenter, og skillelinjene går mellom ulike måter å tolke Bibelen på i forhold til konflikten:

Mange teologer advarer kristenfolket mot å betrakte staten Israel som en oppfylld av de gammeltestamentlige profetiene om en gjenreising av riket for Israel. Og det er et teologisk spørsmål som kan drøftes. (...) Vi nevner dette bare for å vise at det ikke er helt uproblematisk å åndeliggjøre disse profetiene. (...) Derfor mener vi at man bør være varsom med å utsette de vranglære-attester mot folk som forsøker å lese Skriftene "som de står" (*Dagen* 10. august 1982).

En diskusjon som i sitatet over tyder på at det på denne tiden var ulike teologiske vinklinger av konflikten, og *Dagen* må grunnngi sine synspunkter. Her forsvaret *Dagen* en bokstavtro

forståelse av Bibelen i forhold til konflikten. Kritikken av andre kristne og kirkelige organer videreføres i lederartiklene i 1987. I sitatet under beskrives de som et ”fordømmelseskor” som ønsker å støtte de som vil utslette Israel:

Også kirkelige organer deltar i dette fordømmelseskoret. Mellomkirkelig Råd¹⁸ og Biskop Andreas Aarflots utspill ligger litt tilbake i tid. Nyere er Det Lutherske Verdensforbund og Kirkenes Verdensråds utspill til støtte for de krefter som ønsker staten Israel fjernet fra det geografiske landskap i Midt-Østen (*Dagen* 23. januar 1987).

Eksemplene over viser at *Dagen* gradvis setter grensemerkørene mellom ulike typer av kristne. Inngruppen er ikke lenger kristne som helhet, men defineres etter hvilke holdninger de ulike grupperingene har til konflikten. Innad i den kristne fortelling om Palestina/Israel-konflikten er det altså ulike underfortellinger som kjemper om å definere situasjonen. Det kan virke som det ikke lenger er en selvfølge at kristne er israelsvenner, og at ikke alle israelsvennene har likt syn på konflikten. *Dagen* mener i 1987/88 at israelsvenner skal fortsette å kjempe for at Israel skal få beholde landet sitt og sine rettigheter. Avisen siterer Asbjørn Furnes, daværende leder for Israels venner på stortinget som sier at: ”En venn er en som er der også når situasjonen blir slik at andre trekker seg tilbake”. *Dagen* svarer: ”Slik skal Israels venner tale!” (*Dagen* 16. april 1988). Dette sitatet forteller om at *Dagen* identifiserer seg som israelsvenner som blir igjen, selv om andre svikter.

Dagens holdning til Palestina/Israel-spørsmålet ser ut til å være et ledd i en generell konservativ linje også i andre spørsmål. De ser på sin rolle som en ”åndskamp” (*Dagen* 14. august 1993), der kristne på tvers av konfesjonsgrensene må samle seg for å berge nasjonen mot avkristning. Kjernesakene i denne åndskampen er - i tillegg til å ta stilling for Israel - kristendommens stilling i skolen, kamp mot abortloven, for ekteskapet og mot partnerskapsloven (*Dagen* 14. august 1993). *Dagens* støtte til Israel blir dermed også et ledd i kampen mot avkristningen av Norge. Det kan virke som om man her, i stedet for å danne seg holdninger vilkårlig i de tilsynelatende ulike spørsmål, har en pakke av holdninger som henger nøye sammen. Disse holdningene kan alle argumenteres for ut fra en bokstavnforståelse av Bibelens tekster. I det kristne landskapet identifiserer *Dagen* seg altså ikke med et enkelt kirkesamfunn, men med de som støtter opp om de ”riktige” holdningene til åndskampens kjernesaker. De støtter opp om kirkesamfunn og organisasjoner som er bærere av disse holdningene, som for eksempel den vestlandske indremisjon og pinsebevegelsen (*Dagen* 2. august 1982). Her konstruerer *Dagen* tydelige skiller mellom hvem de ser på som innenfor, inngruppen og hvem som ikke er det. Ved å ha ”riktige” standpunkt til disse sakene kan man regnes som innenfor. De som støtter Israels sak får også støtte fra *Dagen*. Israel-

saken kan dermed ses på som en av de etiske grensemarkører for hvem *Dagen* ser på som kristne som dem.

Dagens måte å tolke sin religion på, minner om formen for religion som Repstad beskriver som ”streng dualisme og konflikttenkning mellom det kristne og samfunnet rundt” (Repstad 2002:64). Avisen er bærer av en fortelling som klart skiller mellom det gode og det onde, de som er innenfor og utenfor, både i kristne sammenhenger og mellom den kristne sfære og samfunnet rundt. *Dagen* gjør et kontinuerlig diskursivt arbeid for å opprettholde sitt budskap og sine grenser. For å opprettholde denne virkelighetsforståelsen hos sine lesere, må den kontinuerlig argumenteres for og reproduseres gjennom avisenes tekster. Avisene bidrar til å gi en sannsynlighetsstruktur til det virkelighetsbildet de deler med sine lesere. At de opprettholder et statisk verdensbilde vil ikke si at de ikke er reflekterte. En sterk minoritet blir tvunget til å ha et mer gjennomarbeidet verdensbilde enn de som ikke utfordres. *Dagens* budskap har sterke og tydelige argumenter, en lukket og intens fortelling som er med på å underbygge en kognitiv minoritet sammen med sine lesere. Ved å skape sterke skiller utad, underbygger de en følelse blant sine lesere om å ”være på den rette vei”. På den måten kan *Dagen* bidra til å opprettholde et virkelighetsbilde, til tross for at det ikke får støtte utenfra. Samfunnet utenfor de ”kristne som oss”, er for *Dagen* uansett i forfall og villfarne. En avis som *Dagen* vil dermed også kunne forsterke en homogenisering blant sine dominante lesere.

Når det gjelder *Dagens* beskrivelse av andre religioner, er det relasjonen til jødene som er mest fremtredende. *Dagen* legger sterk vekt på kristnes nære relasjon til jødene. Avisen beskriver jødene som ”vår eldre bror i troen” (*Dagen* 23. desember 2000). Avisen vektlegger at kristne har en spesiell relasjon til jødene, ”et skjebnefellesskap” (*Dagen* 4. april 1982), som gjør at de har et spesielt ansvar for å ta vare på dette folket. Når jødefolket er i vanskeligheter, bør ”kristenfolkets sympatier” ”kalles fram”:

Hetsen mot Israel kallar fram kristenfolkets sympatiar og forbøner for jøden, som atter er vorten busemannen i verdi (*Dagen* 4. april 1982).

De ser det som ”en hellig plikt ” å kjempe mot jødehat og jødeforfølgelse (*Dagen* 11. desember 2000). Både i det gamle og det nye testamentet finner altså *Dagen* grunnlag for sin støtte til israelsfolket: ”Vi ser det også som ei bibelsk oppgave å minna om dei løfta Gud har gjeve til det jødiske folket, og den nytestamentlege prioriteringa om jøde først, og så grekar¹⁹,” (*Dagen* 11. desember 2000). De første som kom til tro på Jesus var jøder. Kristne står derfor i en slags takknemlighetsgjeld til jødene: ”Når me no skal feira jul, vil vi som kristne hugsa på at frelsa kom frå jødane” (*Dagen* 23. desember 1987). Som nevnt over har jødene også en

viktig rolle i frelseshistorien. I 1967 har *Dagen* et sterkt fokus på endetiden, altså tiden før dommedag, og jødernes rolle i disse siste tider. De bruker uttrykk som ”hvor langt på kveld?” og ”tiden er meget langt fremskreden”. Her er det snakk om at hendelsene og urolighetene i området rundt Israel kan være tegn på at dommedag nærmer seg. Jødene gis en rolle i frelseshistorien. Før dommedag kan komme, må også jødene frelses, bli kristne:

Hvor langt på kveld?

Israel, Guds utvalgte folk, er hjemsoekt av en ny stor trengsel. Dette er det overskyggende og forferdelige faktum som nå legger beslag på tanker og sinn. Slik føler vi det. Slik tror vi også den norske kristenhet for øvrig føler det. Det som skjer i Israel, minner oss enda en gang om at Guds klokke står ikke stille. Vi kan bare spørre hvor langt det er på kveld, og forberede oss på at tiden er meget langt fremskreden.

Derfor kjempes det en veldig bønnekamp i Norge og utover den ganske jord i dag. Det bygges en forsvarsmur på kne. Vi ber ikke Gud om å velsigne Israels våpen. Men vi ber om at intet våpen som rettes mot dette plagede og herjede folk må ha fremgang. Vi ber om at målet for dette folks lidelse må være fullt. Vi ber om fred for Israel. Og fremfor alt ber vi om omvendelse for Israels folk. For når det skjer, har Guds klokke slått sitt siste slag på denne jord (*Dagen* 7. juni 1967).

I sitatet over tar *Dagen* i bruk et poetisk språk fylt av metaforer. Disse er med på å styre betydningen i henhold til en viss fortolkning. Ved å bruke ord som ”siste slag” på ”Guds klokke”, henviser de til en forståelse av historien som styrt av Gud og som endes av Gud. Dessuten gis israelsfolket en rolle i fortellingen om de siste tider. Denne tankegangen gjenspeiler en forståelse som har vært vanlig innenfor enkelte kristne kretser. Disse kristne ser på Israel som ”lilleviseren” på endetidens urverk. Før dommedag kan inntreffe, mener de at jødene må samles i Israel (Øen 1999). *Dagen* spiller i sitatet over på et milleniaristisk verdensbilde. Milleniarister representerer i følge Mcguire en respons på en verden som kan oppleves anomisk. Disse religiøse retningene ser på kriser og kaos som tegn på at de siste tider og dommedag er nært forestående. Når verden oppleves som kaotisk og dysfunksjonell kan det tolkes som tegn på at en ny og perfekt orden og en ny verden snart skal oppstå (Mcguire 1997:38). Som Mcguire skriver: ”The ultimate religious “solution” is the end of the world” (Mcguire 1997:43). Et spørsmål man kan stille seg er dermed om solidariteten med jødene like mye dreier seg om Dagens egen kristne selvforståelse. Jødene kan dermed ses på som støttende aktører som får tildelt en plass i det kristne milleniaristiske verdensbildet.

Kristne står også i gjeld til jødene, i følge *Dagen*, på grunn av tidligere antisemittisme i kirkelige sammenhenger:

For som kristne skylder vi å møte jøden, vår eldre bror i troen på Abrahams og Isaks og Jakobs Gud, med adskillig ydmykhet. (...) Men så ettertrykkelig har de fleste kristne glemt akkurat denne historieleksen at kunnskapen om det kristne jødehatet nærmest må være et av de svarte hullene i det allmennkristne kunnskapsuniverset (*Dagen* 23. desember 2000).

Dagen skriver at kristne i århundrer har trodd at de tjente Gud når de forfulgte jødene. Dette stemmer godt overens med slik Skarsaune (2004) og Fyllingsnes (1999) beskriver at kristnes relasjon til jødene i århundrer var preget av den tradisjonelle kristne antijudaisme. Dette jødehatet må kristne gjøre opp for, mener *Dagen*. Derfor er det nødvendig at det blant kristne er sterk solidaritet med jødene. (Mer om dette under overskriften antisemittisme).

Dagen mener at kristne og jøder har en nærere relasjon seg i mellom enn de har til muslimer. Avisen vektlegger at det er et skille mellom islam og det de kaller ”judeo-kristen tradisjon”. I sitatet under er det interessant å se på hvor ulikt *Dagen* beskriver disse to ”tradisjonene”:

I moskeen skulle imamen flamme folk opp til ”jihad”, hellig krig, for Jerusalem. Deretter skulle folk storme ut til full intifada. Islam har ikke noen to-regimentslære og regner krigspropaganda, ”jihad” som en naturlig, hellig og from ting å holde flammende moskeprekener om.

Til de jødiske synagogene vandrer derimot jøder over hele verden for å be til Gud i takk og lovprisning. Rabbinen leser hver sabbats fastsatte lesestykker fra Det gamle testamentet. Og i kristne kirke er det på samme måte. Det vekker pinlig oppsikt hvis noen på utidig vis blander politikk inn i prekenen (...). Det er viktig å være oppmerksom på forskjellen mellom Islam og judeo-kristen tradisjon i spørsmålet om religion og politikk (*Dagen* 7. oktober 2000).

Språkbruken i dette sitatet bygger opp om *Dagens* ulike syn på disse religionene. Ved å bruke uttrykk som at imamen ”flammer folk opp” og har ”flammende moskeprekener” og sprer ”krigspropaganda” gir *Dagen* et bilde av denne religionen som aggressiv og krigshissende, i motsetning til jødene og de kristne som beskrives som rolige og kontemplative der de ”vandrer (...) for å be til Gud om takk og lovprisning” (*Dagen* 7. oktober 2000). *Dagen* skisserer her et tydelig fiendebilde med tydelige skiller mellom hvem de ser på som ”oss” og hvem som er ”de andre”. Jøder og kristne tilhører for *Dagen* samme inngruppe, mens muslimene plasseres klart i utgruppen. Muslimene er skurkene og fienden, de judeo-kristne har heltstatus. Et annet eksempel på *Dagens* vinkling av islam kan vi se i sitatet under:

Arafat er tilhenger av en muhammedansk læresetning som sier at det kan være etisk høyverdig å inngå midlertidige fredsavtaler med ikke-muslimer, selv om slike fredsavtaler egentlig er i strid med læren om vedvarende hellig krig mot dem. (...) Derfor kan alle vite med sikkerhet at Arafat for sin egen del ikke har tenkt å holde varig fred med Israel (*Dagen* 13. oktober 2000).

Her begrunner *Dagen* at Arafat ikke er til å stole på ved å henvise til hans tro på Koranen. Også her beskrives islam som en krigshissende religion. Dette nære forholdet til jøder og konfliktfylte forhold til Islam kan også komme av hvilken religion som bygger på hvilken. Kristendommen bygger på jødedommen og israelfolkets historie er dermed en del av

fundamentet for den kristne lære, mens Islam bygger på kristendommen men har fjernet seg på sentrale områder fra kristendommen.

Vårt Land

Vårt Land har ikke like tydelige grensemarkeringer ovenfor andre kristne grupperinger.

Toleranse- og harmonitenkningen i norsk moderne religion som Repstad skriver om, kommer til uttrykk i *Vårt Land* gjennom en åpnere holdning ovenfor andre religioner og kirkesamfunn. Selv beskriver de i sitt visjonsdokument (2003) at de ønsker å være rause og gi plass til ulike syn. Avisen er allerede i 1967 positiv til kirkelige organisasjoner som Kirkenes Verdensråd, Lutherske Verdensråd og Kirkens Nødhjelp. Avisen skryter av disse organisasjonenes innsats i forhold til nødhjelp i området og sier at de har ”førstehånds kjennskap til forholdene” (*Vårt Land* 8. juni 1967). Videre støtter de i 1993 kristne ledere som har ”supplert sin grunnfestede kjærlighet og støtte til Israel, med støtte til palestinske interesser” (*Vårt Land* 10. september 1993). De beskriver det som at fiendebilder skakes, og ”gleder seg over at Israel våget spranget” det var å inngå samtaler med PLO (*Vårt Land* 10. september 1993). *Vårt Land* støtter opp om de som gleder seg over tilnærmingene i fredsprosessen.

I motsetning til *Dagen* som er kritisk til alle kristne retninger som kritiserer Israel, går *Vårt Land* fra å se på kristne som Israels gode hjelpere i 1967, til å støtte opp om de kritiske israelvennene fra og med 1982. I 1987/88 skriver *Vårt Land* at det er vanskelig å være israelsvenn når Israel utfører handlinger de ikke kan stå for: ”Israel gjør det ikke lett for Israels venner i øyeblikket” (*Vårt Land* 13. februar 1988) og avisen mener at Israels venner får ”alvorlige kvaler” og føler seg ”trent opp i et hjørne” på grunn av Israels reaksjoner på intifadaen (*Vårt Land* 17. desember 1987):

Oppgjørene mellom israelske styrker og palestinere på Vestbredden og i Gaza er ikke lette å forsvare overfor en opinion som med stigende uro følger reportasjene i aviser og etermedia, blir det sagt (*Vårt Land* 8. februar 1988).

Avisen mener likevel at dette ikke bør ”slite på et grunnleggende vennskap med nasjonen Israel”:

For den som mener at vennskap forutsetter forsvar for alt som en venn måtte foreta seg, kan det rimeligvis røyne på. Men den som er vant med at et godt og trygt forhold også rommer friheten til å si ifra når man er uenig i avgjørelser og handlinger bør ikke være redd for at et vennskapsbånd skal slites over hvis det skulle oppstå kriser (*Vårt Land* 8. februar 1988).

Vårt Land stiller seg likevel kritisk til de som støtter Israel i ett og alt.

Men om grunntonen er aldri så klar er det vesentlig å ikke å tegne i svart-hvitt når motivet kaller på nyanser, Israels venner må også kunne gi uttrykk for bekymring og uro over visse sider ved utviklingen. Ekte vennskap innebærer ikke at man sier ja og amen til alt den til enhver tid sittende israelske regjering måtte foreta seg, men når hylekoret fra verdensopinionen blir for voldsomt skal man heller ikke vente at Israels venner uten videre melder seg til å stå først i rekkene av kritikere (*Vårt Land* 3. juli 1982).

I 1993 støtter avisen også opp om kristne ledere som har endret syn på PLO. *Vårt Land* skriver at Israels venner ikke har noen entydig holdning til avtalen. Den vekker ”glede i visse kretser, men også bekymring i mange leire” (*Vårt Land* 14. september 1993). *Vårt Land* selv mener at det er gledelig at de to partene prater sammen.

Vårt Land er som *Dagen* likevel kritisk til de som mener at kirken har overtatt Israels rolle som Guds utvalgte folk, og skriver:

Noen vil mene at begge disse løftene (til land og folk) munner ut i den kristne kirke. Disse foretar en uholdbar avkorting av det bibelske budskap. For Gud har fremdeles knyttet spesielle løfter til jødene som folk (*Vårt Land* 8. februar 1988).

I *Vårt Land* er ikke andre kristne retninger nevnt like ofte som hos *Dagen*. Kanskje kan det komme av at det ikke er like viktig for *Vårt Land* som for *Dagen* å opprettholde klare grenser og skillelinjer ovenfor omverdenen. En annen årsak til dette kan være at *Vårt Land* på grunn av sine lesere fra ulike grupperinger er mer opptatt av det som samler enn det som skiller. En annen årsak kan være at *Vårt Land* også ønsker å være relevant for sine ikke-kristne lesere og derfor toner ned fokus på kristne skillelinjer.

Vårt Land skriver heller ikke like mye som *Dagen* om sitt forhold til andre religioner. Dette kan komme av at de sterkere vektlegger det politiske argumentasjonsgrunnlaget. *Vårt Land* fokuserer for eksempel mer på Israel som folk enn på jødene som religiøs gruppe. Likevel beskriver avisen relasjonen mellom kristne og jøder som viktig. I sitatet under vektlegger avisen at kristne er forpliktet på Guds løfter til israelsfolket:

For en kristen er slektskapsforholdet til jødene grunnleggende. Vi lever i den samme åpenbaringsstradisjon²⁰. Vi deler mesteparten av frelseshistorien. Denne historien rommer løfter både om et folk og et land som kristne er forpliktet på. Noen vil mene at begge disse løftene munner ut i den kristne kirke. Disse foretar en uholdbar avkorting av det bibelske budskap. For Gud har fremdeles knyttet spesielle løfter til jødene som folk. Også i det nye testamentet klinger løftet om at folket skal ha et land å bo i. Dette gir grunn til en grunnleggende solidaritet med Israel (*Vårt Land* 8. februar 1988).

Vårt Land har dessuten et mindre tydelig skille overfor islam enn *Dagen*. Dette vises allerede i 1967 der avisen understreker at alle har lik rett til å motta nødhjelp (*Vårt Land* 8. juni 1967). Dette gjenspeiler nok den universalistiske forståelsen *Vårt Land* også har på andre områder.

Antisemittisme

Under tar jeg for meg et tema som er beslektet med denne spesielle relasjonen begge disse avisene har til jødene og dermed også Israel - fenomenet antisemittisme. Deres holdninger til dette fenomenet er på mange måter farget av deres syn på deres forhold til Israel og også deres relasjon og forståelse av jødene som folk. Dette tema er først og fremst fremtredende i *Dagen*. Derfor vil denne delen ha en overvekt av stoff fra denne avisen.

Dagen

Antisemittisme som tema er ikke fremtredende i 1967, mens i 1982 går begrepene "antisemittisme" og "antisionisme" igjen i flere av lederartiklene, spesielt i *Dagen*. De henviser stadig til overgrep som er begått overfor jødene tidligere i historien, som i eksemplet under:

(...) jødane er eit av dei folki på jordi som har vore utan eigen stat i 2000 år og utan trygg bustad og likeverd med vertsfolki i like lang tid (*Dagen* 27. juli 1982).

Avisen er bekymret for at verden ikke har lært, og at antisemittismen dermed igjen vil bre seg over Europa. Flere steder kobler de også sammen de to begrepene "antisemittisme" og "antisionisme". Ved å være i mot den sionistiske idè om at alle jøder bør samles i Israel, er man samtidig antisemittisk, sier *Dagen*. Enkelte steder går de også så langt som til å sidestille det å være kritisk til Begin, den daværende statsminister i Israel, med det å være antisemittisk:

Antisemittismen er på ny i vekst i verden. Og det spår ulykke for staten Israel og for jødedommen i verden. Antisionismen vokser enda fortere enn antisemittismen, og den er enda farligere for Israel og jødefolket. Den faren som antisemittismen og antisionismen utgjør blir forsterket av anti-beginismen i og utenfor Israel og jødedommen (*Dagen* 27. mai 1982).

Det er interessant å se på hvilke metaforer *Dagen* bruker for å beskrive antisemittisme. Her er noen eksempler (metaforene er markert i kursiv, alle er mine kursiveringer): *Dagen* driver en "kamp mot all antisemittismens frøkorn" (*Dagen* 8. januar 1982). Ved å glemme hva som tidligere har hendt med jødene kan man: "åpne dørene for en ny antisemittisme" (*Dagen* 1. juni 1982). Videre skriver *Dagen* at "antisemittismen ligger på vår dør og vil ha makt over oss" (*Dagen* 8. juli 1982). Dessuten bruker avisen beskrivelser som at antisemittismen kan "vekkes til live" og "manes frem" (*Dagen* 2. juli 1982). Det beskrives også som en slags "smitte" som man må ha "motgift" mot (*Dagen* 3. juli 1982). Jødehatet beskrives som en "forbannelse" (*Dagen* 7. juli 1982) eller "pest" (*Dagen* 14. juli 1982). Jødehatet "finner sin vei som bekken frå fjellet" (*Dagen* 8. juli 1982) og man kan tale "jødehatets språk" (*Dagen* 7.

juli 1982). Eksemplene på disse metaforene er mange. Disse metaforene uttrykker en slags besjeling av fenomenet antisemittisme. Antisemittismen beskrives som om det har en essens, nesten som et levende vesen. Den beskrives ikke som et enkeltstående fenomen som tilfeldig oppstår i ulike samfunn, men omtales som om den alltid vil eksistere i større eller mindre grad. Hvis den ikke bekjempes vil den ta makt over oss.

Kritikk mot Israel betegnes flere steder i *Dagen* som: ”lygni om jøden” (*Dagen* 26. juni 1982) eller ”jødehets” (*Dagen* 2. august 1982). Disse uttrykkene skal sannsynligvis vise til antisemittisme og tidligere tiders overgrep og myter om jøden. Avisen advarer flere steder Israels kritikere om å ta seg i vare så kritikken mot Israel ikke går over til å bli antisemittisme. *Dagen* på sin side ser det slik:

Det er trist og fårleg at ogso vestlege sokalla israelsvener gjev etter for denne antisjonistiske politikken. Han er til skam for vesten og til skade for Israel. Og det er tale om ein hykkelsk prosionisme, ein open Israel-kritikk, og ein praktisk anti-semittisme (*Dagen* 8. juni 1982).

Her ser vi indirekte en kritikk av israelsvenner a la *Vårt Land*. Også de kritiske Israelsvennene står i fare for å framdyrke antisemittisme, hevder *Dagen*. Selv om de er for jødernes rett til å bo i Israel (”prosjonisme”), fører deres kritikk av Israel til at de i praksis er antisemittiske. Ved å sette ordet ”sokalla” foran ”israelsvenner” gir *Dagen* et signal om at de ikke ser på disse israelsvennene som ekte israelsvenner. For *Dagen* er det ikke nok selv å være fri for antisemittisme, man skal også aktivt bekjempe den. Gjør vi ikke det, må vi selv være med å ta på oss skylda for den dårlige behandlingen av jødene:

Vi har sjølvsagt plikt på oss til å halda vår eigi sti fri for antisemittisme. Men vi vert ikkje skuldfrie berre med det heller. Det er vår plikt å gå til medvite kamp mot antisemittismen kvar helst vi møter han. (...) Den som ikkje driv det lenger enn til å halda si eige sjel fri for jødehat, er enno ikkje byrja å betala ned på den enorme gjeldi (*Dagen* 14. juli 1982).

Kristne står som nevnt i gjeld til jødene – og må bøte på det ved aktiv kamp mot antisemittisme. Denne kampen ser ut til å være en sentral del av *Dagens* identitet og hva de ser på som sin oppgave. *Dagen* ser på det som kristnes plikt å kjempe mot jødehatet, men mener at mange kristne grupperinger ikke tar dette ansvaret alvorlig nok:

Vi skulle ynskja at norske kyrkjer og friviljuge kristelege organisasjonar meire offisielt ville gå i skranken for statens eksistensrett og heisa kamp-signal mot all anti-semittisme, ikkje berre den gamle hitlerismen, men ogso det nye og skammeleg aktuelle jødehatet (...) Kyrkjene kan ikkje sjå rolig på dette lenger. Det er ille nok at dei har store berg av gamle antisemittiske synder å bera på, om dei ikkje skal auka byrdene ved å tegja stilt denne gongen ogso (*Dagen* 8. januar 1982).

Antisemittisme tas også opp som et tema i *Dagen* i 1993, om ikke i så stort omfang som i 1982. I 1993 går *Dagen* lenger enn å gi antisemittismen ”eksistens”. I tillegg til at ”verden

hater jøder” (*Dagen* 2. desember 1993), representerer antisemittisme at jødene også er hatet av djevelen:

”Antisemittismens handlinger er født i avgrunnen. Den dypeste årsak er satans motstand mot Gud og hans folk. Og direkte farlige er de forklaringene som legger skylden for antisemittismen på jødene selv. De er en del av den samme giften som har forgiftet vår historie” (*Dagen* 27. oktober 1993).

Her viderefører *Dagen* et tydelig skille mellom det gode og det onde. Når de som i eksemplene over definerer all kritikk av Israel som antisemittisme, blir dermed kritikken også definert som djevelens verk, noe som er en svært kraftig måte å argumentere mot sine motstandere på. Ved å definere motstandernes argumenter som preget av djevelen er det ikke nødvendig å argumentere. De tilhører det onde – ergo de tar feil. Igjen bruker *Dagen* religion som den siste forklaring.

Vårt Land

I *Vårt Land* er det først og fremst i 1982 at det fokuseres på antisemittisme. Dette kan blant annet komme av at *Dagen* og dens likesinnede fokuserer spesielt mye på dette tema i 1982, og *Vårt Land* derfor føler behov for å definere sin tolkning. Jeg vil anta at hvordan man skulle forholde seg til antisemittisme var en pågående debatt på denne tiden. Avisen tar opp jødernes spesielle og vanskelige forhistorie (*Vårt Land* 18. juni 1982). I likhet med *Dagen*, gir *Vårt Land* også uttrykk for bekymring for at antisemittismen brer seg igjen, og mener å se tegn på jødehat i fordømmelsen mot Israel. I lederartikkelen 28. juli 1982 er overskriften: ”Gammelt grums”, noe som henspiller på de gamle syndene mot jødene som de nå frykter er på vei tilbake igjen:

I det lengste har vi håpet at det ikke skjulte seg en antisemittisk gift i anti-sionismen og den generelle kritikk mot Israel. Men fordømmelsen de siste ukene tyder på at [Jan Otto] Johansen har rett når han sier at svært mange mennesker ikke vil se på Israel som en vanlig stat. Enten er man for uansett hva de israelske myndighetene gjør, eller så er man mot alt. Selvsagt kan man vri og vende på ordene, men vi kan vanskelig forstå at det dreier seg om noe annet enn jødehat når man ønsker å likvidere staten Israel. Muligens er det ubevisst, men det er ikke en unnskyldning (*Vårt Land* 28. juli 1982).

Vårt Land er altså, på linje med *Dagen*, opptatt av antisemittisme som fenomen og ønsker å advare mot dette. Avisen stiller seg likevel kritisk til å beskrive all kritikk av Israel som ”israel-hets, anti-sionisme eller svik”:

Vi kan ikke være med på å stemple enhver kritikk av konkrete handlinger utført av den til enhver tid sittende israelske regjering som israhets, anti-sionisme eller svik. Som formannen i Israels Venner²¹, Asbjørn Haugstvedt, sier: Sanne venner forsvarer ikke alt uansett hva en venn gjør (*Vårt Land* 10. juni 1982).

Dette kan nok være ment som en polemikk mot *Dagen*, som ofte plasserer Israels kritikere inn i disse kategoriene. Her uttrykker Vårt Land en advarsel mot å betegne all kritikk av Israel som antisemittisme. 3. juli kommer en lignende kommentar i *Vårt Land*. Her skriver avisen at ”man gjør Israel en bjørnetjeneste” ved å betegne all kritikk som antisemittisme (*Vårt Land* 3. juli 1982). Videre i samme sitat advarer avisen likevel mot antisemittisme og trekker fram at de mener mange har et for naivt syn på PLO.

For Vårt Land som selv mener det er lov å kritisere Israel vil det antagelig også være nødvendig å definerer sin egen kritikk av Israel som utenfor begrepet antisemittisme. Samtidig lar de ikke være å advare mot antisemittisme og stiller seg kritisk til en for unyansert kritikk av Israel. Som i andre spørsmål trekker avisen fram ulike syn. Vårt Land fremmer i dette tilfelle en tanke om den gyldne middelvei som den beste løsning – ikke for ekstremt i noen retning.

Oppsummering

I 1967 er det vanskelig å se noen særlig forskjell på bibeltolkningen i de to avisene, men kontrastene mellom dem blir mer tydelig etter hvert. *Dagen* holder konsekvent på en bokstavtro holdning til Bibelens tekster. Med dette synet, følger at konkrete tekster i Bibelen kan gi en konkret oppskrift på hvordan hendelsene i konflikten skal forstås. Gud kan gripe direkte inn i konflikten, og står på Israels, Guds utvalgte folks, side mot de onde krefter i verden. *Dagens* fortolkning av Bibelen minner om en kristensionistisk forståelse av Bibelens tekster. *Vårt Land* gir derimot inntrykk av å ha en mindre bokstavtro forståelse av Bibelen, og mener at Bibelen *ikke* kan gi en slik konkret oppskrift på forståelse av konflikten. Gud er til stede også i nåtidens virkelighet, men griper ikke like direkte inn i konkrete hendelser, slik *Dagen* ser for seg. *Vårt Land* regner også israelfolket som Guds utvalgte folk, og mener at kristne bør ha en grunnleggende solidaritet med Israel. Dette betyr likevel ikke for *Vårt Land* at Israel ikke kan kritiseres. I følge *Vårt Land* tar heller ikke Gud side i konflikten. De fremhever derimot at alle mennesker er skapt av Gud, og at det er håp om en fremtidig fred for alle. *Vårt Land* legger gradvis mer vekt på en universalistisk form for etikk, der fokus ikke er på Israels særstilling, men på menneskets ukrenkelige verdi, uavhengig av nasjonalitet.

De to ulike avisenes tolkning av konflikten ser ut til å preges av hva de ser på som det mest grunnleggende argumentasjonsgrunnlaget. For eksempel vil *Dagen* bare legitimere menneskerettighetene hvis de kan understøttes av deres fortolkning av det bibelske budskap. For *Dagen* er Bibelen den store Sannheten som alt annet måles mot. For *Dagen* får den

religiøse diskurs forrang fremfor den politiske. *Vårt Land* vil nok delvis støtte dette synet. Samtidig har avisen sannsynligvis også mange lesere som ikke vil kunne støtte opp om en tro som strider med menneskerettighetene. Det er dermed ikke nok med religionen som legitimerer i seg selv, men den må støttes opp av legitimeringer og argumentasjon i den politiske sfære. Det vil derfor være nødvendig med diskursivt arbeid i *Vårt Lands* lederartikler for å legitimere religionen. De etiske begrunnelsene for *Vårt Lands* holdninger hentes dermed hos *Vårt Land* mer fra menneskerettighetene enn fra Bibelen. Dette kan være en årsak til at *Vårt Land* har en overvekt av politisk argumentasjon i forhold til konflikten og at det religiøse grunnlaget for argumentasjonen ikke blir uttrykt like eksplisitt. *Vårt Land* med sine videre grenser og ønsker om å favne mange, vil bli nødt til å inngå kompromisser i sitt budskap for å ikke støte noen bort. Dette kan gå på bekostning av tydeligheten. Det vil også kunne gjøre det tyngre å opprettholde et sammenhengende virkelighetsbilde, som skiller seg fra samfunnet rundt. Har man ikke tydelige grenser og klare krav for rett og galt, kan det også være vanskeligere å skape en følelse for leserne av å være på den rette vei. Det vil alltid kunne være andre alternativer som kan ha grader av sannhet i seg. Leserne påvirkes fra flere hold enn de rent kristne og har derfor flere valgmuligheter når det gjelder fortolkninger av konflikten. For at *Vårt Land* skal henge med på de generelle holdningsendringene – fortutsettes det derfor en annen type religiøsitet enn i 1967. Repstad skriver om at den religiøse legitimeringen krever en begrunnelse for å være troverdig for folk i et delvis sekularisert samfunn (Repstad 2002:32). Det er det *Vårt Land* gjør når de sterkere fremhever de politiske enn de religiøse argumentene. Religion er ikke lenger den ”siste forklaring”. Verdensbilder må opprettholdes av sannsynlighetsstrukturer, og diskurser må opprettholdes kontinuerlig. *Vårt Land* blir derfor tvunget til å gå i dialog med strømninger i samfunnet rundt, og drøfte seg fram til og argumentere for sitt syn. Er Bibelen den absolutte sannhet, slik det er for *Dagen*, er ikke dialog like nødvendig.

De to avisene forholder seg også ulikt til omverdenen. *Dagen* skaper skarpe skiller overfor andre kristne retninger som de mener svikter Israel og sympatiserer med kristne grupperinger som støtter Israel. Dette gjelder først og fremst de bokstavtro israelsvennene, som dem selv. Kritiske israelsvenner og de som mener at kirken har tatt over israels rolle som Guds utvalgte folk er *Dagen* svært kritisk til. Avisen har et nært forhold til jødene og fremhever dette folkets rolle i den kristne frelseshistorien og kristnes plikt til å støtte dem. Muslimer derimot oppfattes av *Dagen* som krigerske og aggressive fiender av Israel. Ved å danne slik skarpe skiller er *Dagen* med på å opprettholde et tydelig verdensbilde for de som tilhører *Dagens* dominante lesere. *Dagen* gir leserne hjelp til å opprettholde sitt

israelvennskap til tross for at holdningene i samfunnet rundt er i endring. Samtidig gis det lite rom for alternative tolkninger av konflikten, og de med andre syn på konflikten enn *Dagen* vil derfor kunne oppfatte avisen som for ekstrem eller intolerant. *Vårt Land* danner løsere grenser ovenfor omverdenen. De drøfter seg fram til sine holdninger, og sympatiserer med og viser forståelse for syn fra ulike kristne grupperinger. Avisen representerer de såkalte kritiske israelsvennene og ønsker å beholde et tydelig vennskap med Israel samtidig som de mener at de skal kunne kritisere Israel når de utfører handlinger de ikke kan stå for. Derfor kritiserer *Vårt Land* de israelsvennene som støtter Israel i et og alt samtidig som de på linje med *Dagen* kritiserer de israelsvennene som ønsker å oppheve Israels status som Guds utvalgte folk til fordel for kirken. Ved å støtte ulike syn, kan *Vårt Land* klare å beholde en bredde i sine lesergrupper. Samtidig kan de stå i fare for å bli oppfattet som mindre klare og tydelige enn *Dagen*.

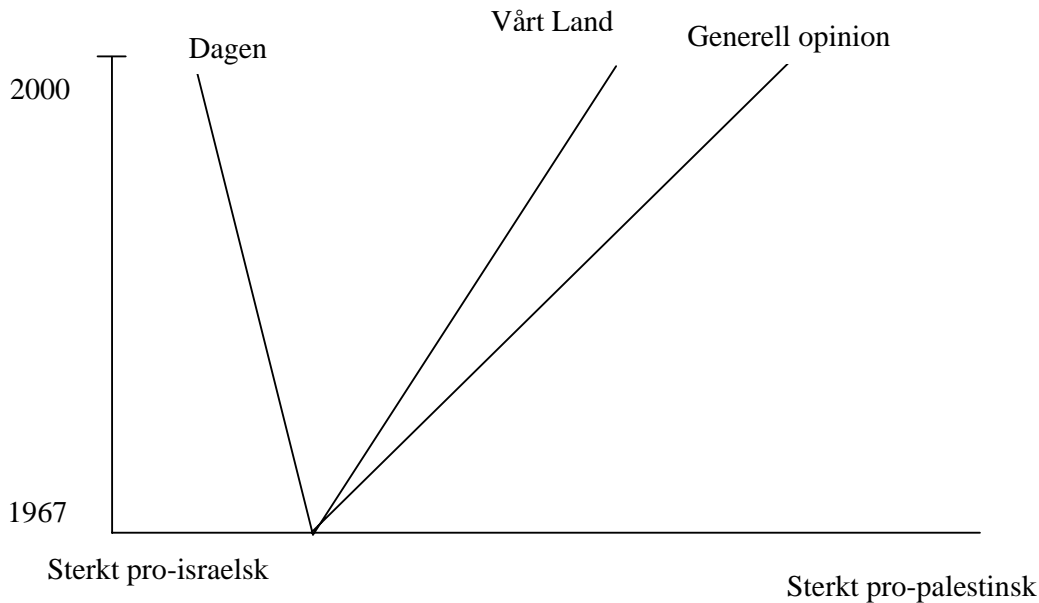
Vårt Land og *Dagen* er gjennom sin fortolkning av konflikten med på å opprettholde ulike religiøse kollektiver. De legitimerer og opprettholder et visst verdensbilde for sine lesere. Avisene er ikke meningsfellesskap eller religiøse kollektiv i seg selv, men bærere av sett av symboler og verdier som er med på å opprettholde religiøse kollektiver. De forholder seg til disse religiøse kollektivene som sine adressater. Det er derfor et dialektisk forhold mellom avisene og de religiøse kollektivene de forholder seg til. Sammen danner de forestilte fellesskap med sine lesere. Hva de skriver er påvirket av hva de tror leserne deres ønsker å høre, samtidig som de er med på å opprettholde, forme eller utfordre holdningene hos sine dominante lesere. Avisene er ved å ha en slik nøye definert målgruppe på sett og vis også en del av meningsfellesskapet. Waldahl skriver at meningene dannes i en vekselvirkning mellom mediene og publikum (Waldahl 1999). Jeg viderefører denne tanken og mener *Vårt Lands* og *Dagens* vinkling dannes i en vekselvirkning mellom avisene, leserne, samfunnet generelt og hendelsene i konflikten. Noen av holdningene dannes i opposisjon til de andre "aktørene" – andre dannes i dialog med eller etter inspirasjon fra de andre. Avisene er premissleverandører til meningsfellesskapet, og samtidig en del av det. Avisene er en del av sannsynlighetsstrukturene, den sosiale basis som gjør meningsfellesskapet troverdig. Hvor stor mulighet avisene har til å påvirke sine leseres holdninger til konflikten er uvisst, men det er mulig å anta at avisene er med på å opprettholde et visst syn på konflikten hos sine dominante lesergrupper og bidrar til innlegg i debatten og provokasjon for sine opposisjonelle lesere. På grunn av motstand i samfunnet rundt mot sine standpunkter, dannes det for *Dagen* og dens lesere en sterk kognitiv minoritet, og de danner tydelige grenser til omgivelsene. De ulike aktørene i det religiøse kollektivet (forestilte fellesskapet) legitimerer hverandres

holdninger i opposisjon mot samfunnet rundt. Holdninger kan derfor opprettholdes til tross for at samfunnet rundt endres. Samfunnet ses på som frafallent – tilhørende de onde krefter, ikke i tråd med Guds ord. Den kognitive minoriteten har svaret på hva som egentlig er Guds ord. Dette vil jeg anta ikke skjer i like sterk grad for *Vårt Land* lesere. Avisen havner i en forhandlingsposisjon overfor alternative fortolkninger av konflikten og må drøfte ulike syn. Ved å ikke være i like sterk opposisjon mot omgivelsene, danner ikke *Vårt Land* en like sterk ”beskyttelse” for alternative syn for sine lesere, men gir derimot større åpenhet for en selvstendig leser til å gjøre seg opp egne meninger om konflikten.

Dagen ser det som sin store oppgave å bekjempe antisemittisme og mener at de som kritiserer Israel samtidig gjør seg skyldig i jødehat. De kritiske israelsvennene faller dermed også innunder denne kategorien. *Vårt Land* på sin side advarer mot slik bruk av antisemittismen og mener at man ikke kan stemple all kritikk som antisemittisme. Det er tydelig kamp om definisjon og fastsettelse av betydningen av ordet antisemittisme som disse avisene foretar. Ordet antisemittisme har stor symbolsk sprengkraft. Som symbol er det bærer av den store fortellingen om undertrykkelsen av jødene gjennom historien. Begrepet er sterkt negativt ladet. Det er en form for historisk intertekstualitet avisene bruker når de tar i bruk dette begrepet. Ved å henviser til tidligere overgrep mot jødene fremhever de jødernes rolle som offer, og legitimerer samtidig deres handlinger. Det ligger mye makt i å være den som definerer andre som antisemitter, slik *Dagen* gjør. En slik bruk av begrepet er på en måte en hersketeknikk. Man kan avvæpne motstanderen, og ugyldiggjøre deres argumenter ved å plassere dem inn i en uønsket kategori. Det blir derfor viktig for *Vårt Land* å definere seg ut av kategorien *Dagen* plasserer dem inn i. Samtidig er det viktig for avisen å ta opp dette fenomenet, fordi det er et fenomen mange av leserne deres er opptatt av. Derfor er de nødt til å ta fenomenet på alvor. Samtidig blir det viktig å definere kritikk mot Israel utenfor dette begrepet, for ikke selv å bli beskyldt for antisemittisme.

7. Avslutning

Mitt helhetsinntrykk er at de to avisenes forståelse av konflikten beveger seg fra et forholdsvis likt utgangspunkt i 1967 – for så å gå i to ulike retninger i løpet av den tidsepoken jeg tar for meg. Ved detaljert gjennomlesning har jeg også fått bekreftet dette inntrykket.

Spesielt blir dette tydelig i deres fordeling av skyld mellom partene. I samme epoke har den dominerende fortelling i det norske samfunn (opinionen, media, norske politikere) gått fra å være generelt sterkt israelsvennlig til å bli mer og mer kritisk til Israels politikk overfor palestinerne (Hilde Henriksen Waage 2004). *Dagen* beveger seg fra å være en del av den dominerende israelsvennlige fortelling i 1967 til gradvis danne en mer og mer motkulturell identitet, jo mer holdningen i opinionen endres. I 1967 var fortellingen om Israel en mye mer upolitisk fortelling både i kristen-Norge og i det norske samfunn generelt, enn den er i dag. I 1967 foregikk debatten innenfor den samme "pro-Israel-fortellingen". I 1982 ble Israelfortellingen tematisert som en politisk motsetning. Dette ser man tydelig i *Dagens* gjentatte angrep på vinklinger i andre medier og andre kristne, som de mener svikter Israel. De gir inntrykk av en slags skyttergravmentalitet eller forsvarsposisjon, der de ser på seg selv som den siste skanse på Israels side, mens resten av verden har sviktet sitt ansvar. *Vårt Land* derimot ser ut til, til en viss grad, å følge samme retning som holdningsendringer ellers i

samfunnet, men avisens vinkling av konflikten er likevel ikke en del av den dominerende fortelling. *Vårt Land* holder hele veien på sin identitet som israelsvenn og er, både i 1967, 1982 og 1987, skeptisk til PLO, men avisen blir gradvis mer kritisk til Israels behandling av palestinerne. De anerkjenner også etter hvert PLOs rolle som representant for palestinerne, og tar til orde for palestinsk selvstyre. *Vårt Land* er fortsatt venner av Israel, men mener det må være lov å kritisere sine venner. Vinklingen i de to avisene sementerer seg i de to idealtypene ”bokstavtro, fundamentalistiske israelsvenner” (*Dagen*) og ”kritiske israelsvenner” (*Vårt Land*). Også når det gjelder forståelse av partene i konflikten går de to avisene i hver sin retning. Dette synes tydelig når man studerer hvilke roller de ulike partene tildeles til de ulike tidspunkt. *Dagen* beholder på mange måter den samme rollefordeling og likt syn på partene til alle tidspunktene. Israel er både helt og offer og de fleste handlinger Israel foretar mot sine motstandere kan derfor legitimeres. *Dagen* forteller hendelsene til alle tidspunktene inn i den samme fortelling, og plottet bevares. Derfor vil forklaringene, legitimeringene og skyldfordelingen bli forholdsvis lik til tross for helt ulike hendelser. Endringene skjer først og fremst som en skjerping av skillelinjene ved å skape en tydeligere sympati med Israel og dens støttespillere og tydeligere antipati med palestinerne og de som støtter dem. *Vårt Land* derimot har gått igjennom en stor endring når det gjelder rollene de tildeler partene. Fra å se på Israel som helt og offer i 1967 endres gradvis synet på Israel til mer og mer en rolle som overgriper. Samtidig mister PLO og palestinerne mer og mer rollen som skurk, og overtar gradvis rollen som ofre i konflikten.

Vårt Land og *Dagen* går også i to ulike retninger når det gjelder bruk av religion og politikk som argumentasjonsgrunnlag i sin fortolkning av konflikten. *Dagen* tar i bruk en forståelse av konflikten som er karakteristisk for en kristen-sionistisk forståelse av Bibelen, der Israels rolle som Guds utvalgte folk fremheves. Avisen bruker konsekvent Bibelen som det primære argumentasjonsgrunnlag. Konkrete tekster i Bibelen kan gi oppskrift til forståelse av hendelser i konflikten. *Vårt Land* går etter hvert bort fra en slik forståelse, og mener at Bibelen *ikke* kan gi en slik konkret oppskrift. Bibelen brukes mer som etisk bakteppe for forståelse av konflikten, og fortolkninger av enkelthendelser blir først og fremst gjenstand for allmenntiske vurderinger. *Vårt Land* setter dessuten opp svakere skillelinjer mot holdninger i samfunnet rundt enn *Dagen* gjør. *Dagen* endrer seg i konflikt med opinionen, med deres bibelske helhetsbilde som det primære argumentasjonsgrunnlag. *Vårt Land* endrer seg i dialog med og delvis tilpasning til den historiske utvikling, den generelle opinion og sine lesergrupper. Både meningen og formen følger denne modellen for endring. *Dagen* får tydeligere og tydeligere grenser. *Vårt Land* blir mer poetisert i det religiøse språket og politisk

i sin argumentasjon. Kanskje kan dette gi hint til dynamikker og endringer også i det religiøse landskap. Mye tyder på en polarisering i det norske kristenfolk og i kristen presse.

Også når det gjelder bruk av språk går *Vårt Land* og *Dagen* i to ulike retninger i perioden jeg tar for meg. I 1967 utpeker ikke språket seg i en spesiell retning i noen av avisene. I lederartiklene fra og med 1982 ser det derimot ut til at de to avisene på mange måter begynner å skille seg noe fra hverandre når det gjelder måte å argumentere på, og hvilke sympatier og antipatier som gjenspeiler seg i lederartiklene. I hovedtrekk går *Vårt Land* mot en mer og mer drøftende språkbruk der de løfter fram ulike syn og setter ulike argumenter opp mot hverandre. *Dagen* er mer tydelig kategorisk i sin bruk av språket, og er gjennomgående mer skarp i argumentasjonen og tegner opp tydeligere konfliktlinjer. Avisen tar også i bruk mye retorikk for å underbygge sin forståelse av konflikten. De kritiserer andres bruk av begreper og er selv svært bevisst på hvilke begreper de tar i bruk for å beskrive konflikten. *Dagen* mener at ”nesten alle medier” bruker en ”arabisk språkbruk” (*Dagen* 28. desember 1993). Denne språkbruken tjener konsekvent ”arabernes oppfattelse av konflikten” mener avisen. I følge *Dagen* tar disse andre i bruk ordvalg og språkbruk som allerede i utgangspunktet gjør Israel til taper (*Dagen* 13. januar 1988). *Dagen* på sin side tar i bruk ord og begreper på en slik måte at de setter Israel i et positivt lys og fremhever Israels side i konflikten. Dette gjelder for eksempel bruk av ord som ”Judea og Samaria” i stedet for Vestbredden og ”administrert” i stedet for okkupert (For eksempel *Dagen* 28. desember 1993). Disse ordene uttrykker en tanke om at området egentlig er israelsk, og at det er Israel som har rett på det. Palestinerne beskrives ofte med negativt ladede begreper. De kaller konsekvent palestinerne for ”palestina-arabere” (for eksempel *Dagen* 2. september 1993) og underbygger dermed deres tanke om at palestinerne ikke er et eget folk og derfor heller ikke har rett på et eget land. Ofte gjentar de begreper andre (for eksempel andre medier) bruker, men da med hermetegn for å vise at de ikke er enige. Bruker de ord som ”Vestbredden” eller det ”palestinske folket” (*Dagen* 23. januar 1988) er de alltid med gåseøyne. Enkelte steder bruker de også ordet ”sokalla” foran disse begrepene, sannsynligvis i samme hensikt som hermetegnene, for eksempel ”sokalla vestbreidda” (*Dagen* 23. januar 1988) eller de ”sokalla ”palestinarane” (*Dagen* 30. januar 1988). *Dagen* tar i bruk mye intertekstualitet i sine lederartikler. Avisen kommenterer andre medier, kirkelige organer og så videre, og argumenterer for at disse andre tar feil i sin forståelse av konflikten. Avisen tar også i bruk intertekstualitet i forhold til tid. De henviser til hendelser tidligere i historien og sammenligner dem med nåtidens hendelser. Dette er spesielt mye brukt i forhold til henvisninger til jødernes vanskelige historie. *Dagen* skisserer dessuten en svært konfliktfylt

forståelse av virkeligheten, i sine lederartikler. De tegner opp skarpe konfliktlinjer og kritiserer tydelig både FN, massemedier og kritiske israelsvenner. Disse har sviktet Israel og er fordømmende og ensidige, i følge *Dagen*. Israelsvenner a la *Dagen* er de sanne israelsvennene og de som ser det som sin plikt å stå på Israels side i tykt og tynt. Avisen drøfter de ulike hendelsene fra flere synsvinkler, og konfliktlinjene er ikke så skarpe. De viser ofte forståelse for flere ulike syn før de kommer med sitt standpunkt. Her er et eksempel:

Vi forstår at mange er bekymret over omfanget av Israels gjengjeldelsesaksjon og vi føler oss på ingen måte sikker på at dette er veien å gå for på sikt å få trygge grenser for Israel og fred i området. **Men** slike betraktninger i trygg avstand fra den blodige og terrorfylte hverdag må ikke føre til at man stiller seg uforstående til Israels behov for å få ryddet bort PLOs utskytningsramper (*Vårt Land* 10. juni 1982).
(uthevningene er mine)

Vårt Land kan gi uttrykk for en mer dialogorientert og harmonisk språkbruk enn det *Dagen* har. Dett vil ikke si det samme som at *Vårt Land* ikke skaper skillelinjer gjennom språket sitt. *Vårt Land* skaper skillelinjer overfor andre grupper enn *Dagen* gjør, og skillelinjene er ikke så skarpe. Avisen gir uttrykk for en del av de samme holdningene som *Dagen*, vennskap med Israel, kritikk av PLO og andre medier, men trekker dem ikke så langt som *Dagen* gjør. *Vårt Land* er, i likhet med *Dagen*, kritiske til at massemedias favorisering av PLO. *Vårt Land* kritiserer også norske medier for å være unyanserte, men i en mildere tone enn *Dagen* (*Vårt Land* 18. juni 1982). Fordømmelsen av Israel går for langt, mener *Vårt Land*. *Vårt Land* bruker dessuten en mer allmenn språkbruk i sin beskrivelse av konflikten enn det *Dagen* gjør. Der *Dagen* kritiserer andres begreper og i stedet bruker sin egne, bruker *Vårt Land* begreper som ikke skiller seg fra den generelle opinion. Dette gjelder for eksempel ord som palestiner, vestbredden og de okkuperte områdene. Dette kan tyde på at *Vårt Land* ikke er like mye i opposisjon til den generelle opinion som det *Dagen* er. I stedet for å danne sin egen alternative diskurs, som *Dagen* gjør, beveger *Vårt Land* seg mer innenfor den dominerende diskursen om Palestina/Israel-konflikten. Avisen kan også gi inntrykk av å ville være så objektive som mulig.

Kan disse endringene si oss noe om endringer i holdninger blant kristne

Hva er så disse konklusjonene et uttrykk for? Uttrykker polariseringen i avisenes vinkling også en polarisering i kristenfolket? *Vårt Land* og *Dagen* former et virkelighetsbilde, de former en forståelse av konflikten som de tilbyr sine lesere. Leserne kan avgjøre om de vil godta denne versjonen av konflikten. Det vil blant annet avhenge av om de har en dominant eller positiv innstilling til avisen de leser. Derfor kan jeg ikke si noe om hvilken påvirkning

avisene har på sitt publikum. Vi kan bare anta at siden avisene har en avgrenset adressat, vil mange av deres lesere støtte deres syn. Avisene blir premissleverandører for disse lesernes syn på konflikten. Hvor mye publikum lar seg påvirke avhenger av hvilket tillitsforhold publikum har til de ulike avisene og hvilke andre kilder de har til informasjon om konflikten. Med et sterkt tillitsforhold til den enkelte avis vil avisen påvirke lesernes virkelighetsbilde. Meningsinnholdet skapes mellom mediene og deres publikum. Avisene har en viss forståelse av hvem som er deres målgruppe og skriver for å fange disse. Derfor kan også holdninger i deres lesergrupper påvirke avisenes vinklinger. *Vårt Land* er den av disse to som gir inntrykk av å tilpasse seg mest for å tilfredsstille sine lesergrupper, mens *Dagen* driver et hardere diskursivt arbeid for å overbevise og opprettholde en viss forståelse hos sine lesere. Avisene har makt til å påvirke virkelighetsbilder (til en viss grad), men publikum er ikke passive mottakere. Avisene har likevel makt fordi de som aviser er sentrale aktører og leverandører av informasjon. Det avisene presenterer er et utvalg av konfliktens virkelighet. Leserene har ikke tilgang på all informasjon og hvilke aviser eller andre nyhetsformidlere folk tar i bruk blir derfor viktig. Samtidig som avisene kan være premissleverandører til de av sine lesere som har dominant innstilling til avisenes budskap, kan også avisene skape debatt ved å utfordre eller sympatisere med andre aktører i feltet (Waldahl 1999)

Det er mulig å anta at endringene jeg har funnet i *Vårt Land* og *Dagen* er et uttrykk for at det også har skjedd endringer i kristnes holdninger til konflikten. Jeg vil anta at det også har skjedd en polarisering av kristnes holdninger til konflikten. Sannsynligvis er polariseringen enda større enn det de to avisene reflekterer. Deres holdninger representerer ikke ytterpunktene blant kristnes holdninger til konflikten. Hvis man skulle laget en skala/linje av kristnes holdninger til konflikten (der sterk pro-israelsk holdning befinner seg på høyre side av skalaen og sterkt pro-palestinsk holdning til venstre) vil *Dagen* havne nesten ut mot høyre, sammen med for eksempel enkelte av frikirkene. *Vårt Land* har sannsynligvis vært ganske midt på skalaen, og har muligens beveget seg fra å være litt til høyre for midten til å befinne seg litt til venstre for midten. Til venstre for *Vårt Land* befinner det seg ulike organisasjoner med sterkere kritiske røster til Israel og sympati med palestinerne side av konflikten (for eksempel Norges Kristelige studentforbund og Norges KFUK-KFUM).

Endringene i *Vårt Land* og *Dagen* har ikke blitt til i et vakuum. Lederartiklene preges av tiden de skrives i, hva som har hendt tidligere i historien, avisenes redaksjonelle profil og verdigrunnlag og hvilke lesere de ser på som sin adressat. Avisene danner forestilte fellesskap med sine lesergrupper. *Vårt Land* påvirkes av en opinion som mer og mer vektlegger Israel som den sterke part i konflikten. Disse holdningene er nok også til stede blant avisens

lesergrupper. Samtidig har *Vårt Land* også lesere med mer tradisjonelt israelsvennlige holdninger. *Vårt Land* dras dermed mellom ulike syn. Dessuten har styrkeforholdet i konflikten på mange måter endret i perioden jeg har sett på. Det har gått fra å være en konflikt mellom lille Israel og mektige arabiske stater til å være en konflikt mellom en stat med sterkt militærstyrke mot en befolkning uten reell mulighet til å gjøre militær motstand. Denne endringen har utfordret *Vårt Lands* syn på konflikten. Jeg vil anta at *Vårt Land* kan ha hatt en avgjørende betydning for endringer i mer nøytral eller pro-palestinsk retning blant mange kristne. Som en avis som oppfattes som troverdig og med et bredt nedslagsfelt i det kristne landskapet, kan en slik avis legitimere holdninger i sine lesergrupper – særlig de som er usikre i sine holdninger til konflikten: ”Hvis *Vårt Land* mener det kan også vi som kristne mene det”. De med sterke pro-israelske holdninger har antagelig ikke latt seg påvirke like sterkt. De vil dessuten antagelig mene at avisen har gått for langt i pro-palestinsk retning. På den annen side kan de av *Vårt Lands* lesere med sterke pro-palestinske holdninger mene at avisen fortsatt har en for sterk sympati med Israel.

Selv om *Dagen* lar seg mindre påvirke av omgivelsene enn *Vårt Land*, er heller ikke deres vinkling skapt i isolasjon. Vinklingen har blitt til som en opposisjon til andres holdninger. Jo mer motstand *Dagen* har møtt mot sine holdninger jo sterkere står *Dagen* på sitt. *Dagen* har nok først og fremst mulighet til å påvirke sine dominante lesergrupper. For disse skaper *Dagen* et sterkt sammenhengende virkelighetsbilde og forståelse av konflikten. Avisen bidrar dermed til å opprettholde disse lesernes holdning til konflikten, og kan beskytte dem mot ytre påvirkning. Avisen kan også ha en viss påvirkning også utenfor sine egne rekker – fordi avisen kan gjøre at en del kristne blir mer forsiktige med å uttale seg kritisk til Israel. Dette kan blant annet komme av at mange er redde for å trække de bokstavtro israelsvennene på tærne, samt en redsel for å bli beskyldt for antisemittisme. På den annen side kan *Dagen* avskrives som irrelevant og ubetydelig av sine motstandere fordi avisen blir oppfattet som for ekstrem i sine holdninger.

Forslag til seinere forskning på dette området.

Kristnes relasjon til Palestina/Israel-konflikten er et sammensatt tema, med mange mulig innfallsvinkler. For å gjøre denne oppgaven gjennomførbar har jeg vært nødt til å slå fra meg vinklinger på dette tema som også kunne vært interessante å utforske. Det ville for eksempel vært nyttig å intervju folk fra ulike kristne grupperinger for å undersøke om dette gjenspeiler holdningene jeg har funnet i disse avisene eller om de avviker fra disse. Det kunne også vært interessant å sammenligne holdninger blant kristne ledere og kristne på grasrota.

Mitt materiale dekker ikke tiden fra 2000 og fram til i dag. Det kan være interessant for seinere forskning å se om det også er mulig å spore endring i løpet av disse siste årene. Jeg vil anta at mye har skjedd også i løpet av denne tiden. Polariseringen i konflikten er større. Antagelig har også polariseringen mellom mine to aviser økt. Dette skriver Helge Simonnes i en kommentar i *Vårt Land* 4. august 2004:

Det skjer en polarisering i kristenfolket, og det er andre enn Krf som får merke det. Konkurransen på høyresiden i den kristelige presse er blitt beinhard. Dagsavisen *Dagen*, todagersavisen *Magazinet* og ukeavisen *Norge I DAG* kjemper om de samme leserne, og de overbyr hverandre i forsikring om at det står for bibeltroskap og støtte til Israel. Samtidig skapes det sterkere islamsk fiendebilde. *Vårt Land* stemples av de andre som den liberale kristne avisen (*Vårt Land* 4. august 2004).

Blant annet har *Dagen* skjerpet sin motstand mot muslimer. Spesielt er dette tydelig etter 11. september (2001). *Vårt Land* på sin side viderefører sin universalistiske forståelse og advarer mot å skape for sterke fiendebilder mot den muslimske verden. Begge holder på sitt israelsvennskap, på ulike vis.

Hva nå? - Konflikten og kristnes debatt i dag

De fem tidspunktene jeg har tatt for meg i denne oppgaven er kun fem i en jevn strøm av begivenheter og tragiske hendelser i denne konflikten. Bare i perioden jeg har brukt på å skrive denne oppgaven har avisene vært fylt av nok stoff om denne konflikten til å skrive mange hovedoppgaver. I høst (2004) døde Yasser Arafat. 9. januar 2005 gjennomførte palestinerne valg på ny leder og Mahmoud Abbas ble valgt. Det er foreløpig usikkert hvilken rolle den nye presidenten kommer til å få, om han kommer til å få nok respekt i det palestinske folket til å kunne holde radikaliseringen i sjakk. Det er også usikkert hvilke muligheter han kommer til å ha i eventuelle forhandlinger med Israel. På mange måter er konflikten på vei over i en ny epoke, og nok en gang blir relasjonen mellom de to folk satt på prøve.

Samtidig som hendelsene i konflikten går sin gang, har heller ikke debatten blant norske kristne stilnet. I desember 2004 var en gruppe kirkeledere fra ulike kirkesamfunn på tur i regi av Kirkens Nødhjelp og Norges Kristne Råd²² til de palestinske områdene (en journalist fra *Dagen* og en fra *Vårt Land* var også med på turen). Enkelte av deltagerne på turen kommer fra kirkesamfunn som tradisjonelt har vært og fortsatt er sterkt israelsvennlige. I etterkant har flere av kirkenelederne uttrykt seg sterkt kritisk til Israels behandling av palestinerne. Dette har ført til sterk debatt i kristne kretser, blant annet i leserinnlegg og på

lederplass i *Vårt Land* og *Dagen*. Kirekeledernes uttalelser har fått både sterk støtte og sterk kritikk. *Dagen* er kritisk til kirkeledernes kommentarer og skriver for eksempel:

Når kristne ledere drar på rundreise i Midt-Østen for å gjøre seg opp en mening om rett og galt i konflikten mellom Israel og araberne, bør de prøve å tenke slik om konflikten som Bibelens rettferdig Gud tenker. Det betyr for det første at kristenlederne bør vite at Guds landløfter til Israel fortsatt er gyldige og at de ikke er uttrykk for urettferdighet fra Guds side (*Dagen* 18. desember 2004).

Vårt Land på sin side er uenig med *Dagen* og deres likesinnede og svarer slik:

Med engasjement følger sterke ord, og et positivt engasjement kan fort brikke over i enøydhet og brutal forenkling. Ofte skjer det i Guds navn og med bibelord som bekræftelse på at man har rett i de aktuelle politiske vurderingene (...). Dermed gjøres et politisk spørsmål om til et grunnleggende trosspørsmål. Det handler fort om en egens åndelighet, og da kan det falle ord som skal bevise at man har patent, bibelsk oppfatning av spørsmålet. Selvsagt går dette på bibelsyn. Guds ord oppfattes som selve veikartet for de aktuelle politiske løsningene. Denne form for bibelbruk er det all grunn til å advare mot (*Vårt Land* 16. desember 2004).

Fortsatt ser det ut til at det er en tydelig polarisering i holdninger mellom de to avisene, kanskje enda tydeligere enn til de tidspunktene jeg har tatt for meg i denne oppgaven. *Dagen* holder på Israels særstilling og sitt ønske om monopol på forståelsen av hvordan Bibelens Gud skal tolkes. *Vårt Land* på sin side holder på sin advarsel mot en for nær kobling av religion og politikk, og mener at Bibelen ikke gir en oppskrift på løsning av konflikten. Samtidig er disse kirkeledernes reise og debatten i etterkant et godt eksempel på at polariseringen og motsetningene i holdninger til konflikten fortsatt er tydelig også ellers i det norske kristenfolket.

Sluttnoter

- 1 Statuttene brukes fortsatt.
- 2 Falangistene: kristne libanesiske styrker
- 3 Knud Frydenlund
- 4 Akabastredet: Smal arm av Rødehavet, sør for Israel og mellom Egypt og Saudi Arabia.
- 5 Universalisme: argument for at bestemte mønstre er felles for alle samfunn
- 6 Ariel Sharon: Israels utenriksminister fra 1981 til 1983 og statsminister fra februar 2001.
- 7 Hisbollah: Muslimsk fundamentalistisk parti i Libanon.
- 8 Hamas: Palestinsk islamistisk organisasjon, militant og politisk
- 9 Islamsk Jihad: Militant palestinsk gruppering
- 10 Ulovlige israelske bosetninger i de okkuperte områdene
- 11 Al Fatah: fraksjon av PLO.
- 12 Josefs grav: hellig sted for jøder, kristne og muslimer
- 13 Rettferdig krig – læren: En lære utformet av Augustin og Ambrosius, som går ut på at kirken skal kunne forsvare krig under visse forhold. Blant annet må krigen utføres av en nasjonal statsmakt, og må brukes som siste nødutvei for å gjenopprette stabil fred (Refsdal 2002).
- 14 To-regimentslæren: Tanke fra Martin Luther om at det skulle være skille mellom verdslig og kirkelig makt.
- 15 Kirkenes Verdensråd: Internasjonalt tverrkirkelig samarbeidsorgan.
- 16 Lutherske Verdensforbund: Internasjonalt samarbeidsorgan for lutherske kirker.
- 17 Norges kristelige studentforbund: Kristenradikal studentorganisasjon.
- 18 Mellomkirkelig råd: Den norske kirkes råd internasjonal spørsmål og samarbeid med kirker i utlandet.
- 19 Henviser til Paulus brev til romerne 1.16. "For jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for alle som tror, jøde først og så greker."
- 20 Åpenbaringstradisjon: Syn på hvordan Gud har åpenbart (viser seg) seg for menneskene. Når Vårt Land skriver at jøder og kristne har samme åpenbaringstradisjon, henviser de til at disse religionene deler syn på at Gud åpenbarte seg gjennom det gamle testamentet og gjennom sine åpenbaringer for Israelsfolket.
- 21 Israels venner på stortinget
- 22 Norges Kristne Råd: Norsk økumenisk (tverrkirkelig) samarbeidsorgan

Litteraturliste

Allern, Sigurd. (2001). Nyhetsverdier. Om Markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser. Kritiansand S: IJ-forlaget

Aftenposten 28. september 2003

Anderson, Benedict. (1996). Forestilte fellesskap. Refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning. Oslo: Spartacus forlag.

Aurebekk Tor. (1982) *For Bibelen og Israel - en studie av Karmel-bevegelsens teologi.*

Hovedoppgave Kristendoms-kunnskap hovedfag. Oslo: Universitetet i Oslo

Beyer, Peter. (1994). *Religion and Globalization*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

Berger, Peter L. (1993). Religion, samfund og virkelighed. Elementer til en sociologisk religionsteori. Oslo: Vidarforlaget.

Berger, Peter L. (1969 (oppretrykk 1990)). *The sacred Canopy. Elements of a sociological theory of religion*. New York: Anchor Books, Doubleday.

Bjørkelid, Solfrid Kristine. (2002) *Palestinsk frigjørings-teologi en vei til forsoning og fred?* Oslo: Det teologiske menighetsfakultet.

Burge, Gary M. (1993). *Who are God's people in the middle east?* Michigan: Zonderwan Publishing house, Academic and professional books.

Butenschøn, Nils August. (1980) *Sionistisk ideologi, israelske konfliktforestillinger og jødisk identitet: en historisk-empirisk tilnærming til studiet av sionistisk selvforståelse og det sionistiske problem*. Oslo: Universitetet i Oslo.

- Butenschøn, Nils August. (1984). *Drømmen om Israel: Historiske og ideologiske forutsetninger for staten Israel*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Butenschøn, Nils August. (1989). *Midt-østen i endring: regionale maktforhold, utvikling og diplomati*. i Internasjonal politikk. Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt.
- Butenschøn, Nils August. (1994) *Oslo-avtalen: fred på Israels premisser?* Oslo: Gyldendahl.
- Butenschøn, Nils August og Kåre Vollan. (1996). "Interim democracy: report on the Palestinian elections January 1996". *Human rights report*. No 7. Oslo: Norwegian Institute of Human Rights.
- Butenschøn, Nils August. (2000). *State, Power and Citizenship in the Middle East: a theoretical introduction*. New York: Syracuse University Press.
- Butenschøn, Nils August. (2003). "Irak-krig og Palestina-konflikt: brennpunkter i et regionalt konfliktspill." i Rasch, Bjørn Erik, Janne Haaland Matlary og Per Kristen Mydske (red.). *Spillet om Irak*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Coffey, Amanda og Paul Atkinson. (1996). *Making sense of qualitative data. Complementary Research Strategies*. Thousand Oaks, London, New Dehli: Sage Publications.
- Cohn-Sherbok, Dan. (2002). "Et jødisk perspektiv" i Cohn-Sherbok, Dan og Dawoud El-Alami. *Israel – Palestina. Konflikten sett fra begge sider*. Oslo: Spektrum forlag a/s.
- Dagens statutter (1919).
- Eide, Petter. (1992). *Nyhetens Interesse. Nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- El-Alami, Dawoud (2002). "Et palestinsk perspektiv" i Cohn-Sherbok, Dan og Dawoud El-Alami. *Israel – Palestina. Konflikten sett fra begge sider*. Oslo: Spektrum forlag a/s.
- Frønes, Ivar. (2001). *Handling, kultur og mening*. Bergen: Fagbokforlaget.

Furseth, Inger og Pål Repstad. (2003). *Innføring i religionssosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Fyllingsnes, Endre. (1999). En ny form for kristen antisemittisme?: om antiarabiske holdninger blant kristne israelsvenner. Oslo : det Teologiske Menighetsfakultet (spesialavhandling).

Herzog, Chaim. (1984). *Arab Israeli Wars. War and Peace in the Middle East from the War of independence through Lebanon*. New York: Random House, Inc.

Hove, Odd Sverre (2004). *Dagens formål og basis*, 4. mars 2004.

Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag

Kalleberg, Ragnvald. (1996). "Forskningsopplegget og samfunnsforskningens dobbeltdialog". I Holter, Harriet og Ragnvald kalleberg (red.). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kvarme, Ole Christian og Kai Kjær-Hansen. (1979). *Messianske jøder: en Kristen minoritet i Israel*. Oslo: Luther Forlag.

Kvarme, Ole Christian. (1981) *Let Jews and Arabs hear his voice: Christian life and ministry in the encounter with Jews and Arabs in Israel today: ten papers presented by the United Christian Council in Israel; edited by Ole Christian Kvarme*. Jerusalem: The united Christian Council.

Kvarme, Ole Christian. (1985) "Kirkens jødiske røtter". *Sjalomheftet*. 7. Oslo: Den norske Israelsmisjon.

Kvarme, Ole Christian. (1999) *Gennem Israel: en vejviser til historie og folkeliv i bibelens Israel*. København: Credo Forlag.

- Kvarme, Ole Christian. (2003). *Barnet og Byen: En bok om Betlehem*. Oslo: Verbum
- Lakoff, George og Mark Johnson. (2003). *Hverdagslivets metaforer. Fornuft, følelser og menneskehjernen*. Oslo: Pax Forlag.
- Lamont, Michèle. (1992). *Money, Morals and Manners*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Larsen, Peter og Liv Hausken (red.). (1999). *Medievitenskap*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Mcguire, Meredith. (1997). *Religion. The social context*. Belmont: Wadsworth Publishing company.
- Neumann, Iver B. (2001). *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget
- Norges kristelige studenterbevegelse. (1981). *Palestinakonflikten, kirken og Bibelen*. Oslo
- Olsen, Per Erik Stave. (1997). *Kristne reaksjoner på staten Israels opprettelse: en undersøkelse av to profilerte syn*. Oslo : det Teologiske Menighetsfakultet (spesialavhandling)
- Pappè Ilan (ed). (2002). *The Israel/Palestine question. Rewriting histories*. London and New York: Routledge
- Repstad Pål. (1996). *Religion and Modernity*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Rouhana, Nadim og As'ad Ghanem. (2002). "The democratization of a traditional minority in an ethnic democracy: The Palestiunians in Israel" i Pappè Ilan (ed). *The Israel/Palestine question. Rewriting histories*. London and New York: Routledge
- Repstad, Pål. (2000). *Religiøst liv i det moderne Norge*. Et sosiologisk kart. Kristiansand S.: Høyskoleforlaget.

Repstad Pål. (2002). *Dype stille sterke milde. Religiøs makt i det moderne Norge*. Oslo: Gyldendal.

Said, Edward W. (2002). *The end of the peace process*. Great Britain: Mackays of Chatham plc

Sandberg, Sveinung. (2003). *The success of ATTACs in Norway – An approach to synthesising discourse analysis and framing theory*. Oslo: Universitetet i Oslo

Sandvei, Bjørn Helge (1978). ”Religiøse holdninger til midt-østenkonflikten”. *Kirke og kultur*. Årgang 83. 138-145.

Silvermann, David. (2001). *Interpreting Qualitative Data. Methods for analysing Talk, Text and interaction*. London, California, New Delhi: SAGE publication.

Skarsune, Oskar. (1992). *Hvordan forstå Bibelens endetidsprofetier*. Oslo: Credo Forlag.

Skarsune, Oskar. (1994). *”Israels venner”: Norsk arbeid for Israelmisjonen 1844-1930*. Oslo: Luther Forlag.

Skarsune, Oskar. (1996). *Kristendommens jødiske rødder*. Oslo: Credo Forlag.

Skarsaune, Oskar. (1999). *Tusenårshåpet*. Oslo: Verbum.

Sæbø, Magne. (1972). *Israel kirken og verden*. Nordisk teologikonferanse (Utstein kloster). 1971. Oslo: Land og kirke.

Thagaard, Tove. (1998). *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget

Thwaites, Tony et.al. (1994). *Tools for cultural understanding. An introduction*. South Yarra: Macmillan Publishers Australia.

Tveit, Odd Karsten. (1996). *Alt for Israel. Oslo-Jerusalem 1948-78*. Oslo: J. W. Cappelen Forlag

Ve, Hildur. (1997). "Inngruppe-utgruppe". I Korsnes, Olav, Heine Andersen og Thomas Brante (red.). *Sosiologisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vårt Land .(2003). Visjonsdokument.

Waage, Hilde Henriksen. (1987). *Hva nå med jødene?: Norges forhold til Palestina-spørsmålet 1945-1949*. Oslo: Universitetet i Oslo.

Waage, Hilde Henriksen. (1996). *Norge - Israels beste venn. Norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*. Oslo: Universitetsforlaget.

Waage, Hilde Henriksen. (2000). 'Norwegians? Who needs Norwegians? Explaining the Oslo Back Channel: Norway's Political Past in the Middle East'. Evaluation Report 9. Oslo: Utenriksdepartementet.

Waage, Hilde Henriksen. (2000). "How Norway Became One of Israel's Best Friends". *Journal of Peace Research*, no. 2.

Waage, Hilde Henriksen. (2002). "Explaining the Oslo Backchannel: Norway's Political Past in the Middle East". *Middle East Journal*. 56(4): 597–615.

Waage, Hilde Henriksen. (2004). "Peacemaking Is a Risky Business". *Norway's Role in the Peace Process in the Middle East, 1993-96*. Oslo: PRIO

Waldahl, Ragnar. (1999). *Mediepåvirkning*. Gjøvik:Ad Notam Gyldendal.

Weber, Max. (1993). *The sociology of religion*. Boston: Beacon Press.

Widerberg, Karin. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo Universitetsforlaget.

Øen, Jon Håkon. (1999). "Kristent Israel-vennskap". *Ung teologi*. Årgang 32, nr 3.

Østbye, Helge, Knut Helland, Karl Knapskog og Leif Ove Larsen. (2002). *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget.

Østerberg, Dag. (1994). *Sosiologiens nøkkelbegreper og deres opprinnelse*. Trondheim: Cappelen Akademisk forlag.

Åkerstrøm, Niels Andersen. (1999). *Diskursive analysestrategier*. København: Nyt fra samfundsvidenskapene.

<http://norgeskristnerad.org/skarsaune.htm>

<http://www.mediebedriftene.no/index.asp?id=44638#44638>

- Statistikk. Avisenes opplagstall.

<http://www.bibelen.no>

<http://www.vartland.no>

- Vårt Land. (2004). *En presentasjon*. Informasjonsuttrekk fra Forbruk og Media 01/04.

www.dagen.no

"Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt"

Vedlegg 1: Oversikt over lederartikler

1967:

Vårt Land

- 19. mai: Krise i midt-østen
- 20. mai: Advarsler og varsler
- 5. juni: Et folks eksistens
- 6. juni: David og Goliat
- 7. juni: Hva med FN?
- 8. juni: Vårt håndslag
- 9. juni: Våpenhvile- og fred?
- 15. juni: Den Gordiske knute
- 21. juni: Ny oppladning
- 26. juni: Arabisk boikott
- 28. juni: Røster om Jerusalem.

Dagen

- 24. mai: Ved Akaba-bukti
- 25. mai: Be for Israel
- 3. juni: Farlig spill
- 6. juni: Krig i midt-østen
- 7. juni: hvor langt på kveld?
- 8. juni: Fred i midt-østen?
- 10. juni: En ny tid for midt-østen?
- 15. juni: Israels skjebne
- 22. juni: Kontakt øst-vest

1982:

Vårt Land

- 22. januar: Har vi lært?
- 8. februar: FN-hykleri
- 30. april: Brevet til Israel
- 10. juni: Sør Libanon
- 14. juni: 15 år etter
- 18. juni: Trygge grenser
- 28. juni: Glemte tragedier
- 29. juni: PLO-stat?
- 3. juli: Israel og vi
- 13. juli: PLO-avtalen
- 15. juli: Begins Pyrrhos-seier

- 27. juli: Palestinsk stat?
  - 28. juli: Gammelt grums
  - 30. juli: Karmel-instituttet
  - 6. august: Hetskampanjer
  - 7. august: Dilemmaet i Beirut
  - 12. august: Nurnberg og Beirut
  - 24. august: Etter evakueringen
  - 1. september: PLO ute...og hjemme
  - 4. september: Begin mot Reagan
  - 11. september: God veiledning
  - 17. september: Pavens gjest
  - 21. september: Dødens by
  - 24. september: Knessets Nei
Israels venner
  - 28. september: Selvransakelse
  - 29. september: Utenrikskomiteens formann
  - 30. september: Ut av Libanon
  - 18. oktober: La ham vente
  - 22. oktober: Tilsløring
  - 26. oktober: Israel og majoren
- #### *Dagen*
- 8. jan: Eit ord frå Geilo
  - 16. januar: Posthum Hitler-siger?
  - 19. juni: "So lenge Begin er statsminister"
  - 20. januar: Sterke og svake venner
  - 23. januar: Norge og Golan-anneksjonen
  - 8. februar: SN-resolusjonen 5. Februar 1982.
  - 11. februar: Israels rett
  - 15. februar: For jøde fyrst...
  - 16. februar: Den moralske lakmusprøven
  - 19. februar: Norsk kulturpolitikk og Israel.
  - 22. februar: Ny midt-austropolitikk i USA?
  - 2. mars: Ein såra statsmann mot 6 millionar jødar
  - 5. mars: Sinai vert jøde-reint
  - 9. mars: Massemedier i bly og blod
  - 16. mars: Golan – fristad for mordarar eller tryggleik mot dråpsmenn
  - 23. mars: Rasjonaliteten var Speers våpen
  - 24. mars: Uro i Judea-Samaria
  - 26. mars: Eit "okkupert" fedreland

5. april: Organisasjonspressa og dei annleistenkande
6. april: En privatperson i Libanon
13. april: Påsken og troen (om felles jødisk-kristen kulturarv)
16. april: Israel-hat mot sinnsforvirring
20. april: Fridom og trældom i pressa.
28. april: Soldatar og krokodillar græt.
5. mai: Fredsprosessen i midt-austen
27. mai: Kamp mot antisemittismen
7. juni: Fasthet og stilhet
8. juni: Israels serstode
9. juni Oppurtinistisk Israels-hets
10. juni: Israel og England
11. juni: Israel og Norge
22. juni: Sandefjordvedtaket en klamp om foten for nordisk sosialdemokrati.
23. juni: Propagandakrigen mot Israel
16. juni: Den jiddiske soldaten
29. juni: Norsk utenrikspolitikk går av sporet
30. juni: Israels serstode
2. juli: Israel-fiendtlig desinformasjon.
3. juli: Massemediene og det latente jøde-hatet
6. juli: Israel-kritikken og demokratiet
7. juli: Ekte Israel-vennskap
8. juli: Til kamp mot anti-semittismen
9. juli: Kveik ein mot eld
10. juli: Stopp des-informasjonene mot fra Libanon
12. juli: Forsiktig russisk reaksjon
14. juli: Nøytralitetens ansvar
19. juli: Ayatollahenes krig
22. juli: Verdskyrkjerådet og Libanon
24. juli: Kampen mot terrorismen
26. juli: Kvantitetar og kvalitetar i Libanon
27. juli: Sjølvslagde rettar i Midt-austen
2. august: Støtt Israel!
4. august: Forurensning av demokratiet
6. august: Løgner triumferer på Israels bekostning
7. august: Libanon i Guds omsorg
9. august: På kne i en kirkeruin
10. august: Kristenfolket, profetiane og Israel (NB!)
13. august: Israelsmisjon
14. august: "israelsvirke"
16. august: Antisemittismen og bibelen
18. august: Plo-vennlig Israel-hets
19. august: Mot betre vitende
21. august: Noen elementer i en åndskamp
23. august: SN fordømer og godkjenner
24. august: Folk med og utan land
25. august: PLOs "seier"
27. august: PLO og Gemayel
28. august: Israel og "alle andre"
2. september: Nytt og gammelt Israel
3. september: Alma mater og mater ecclesia
4. september: Reagans popularitet og Israels eksistens
6. september: Kronologi og kausalitet i antisemittismen
11. september: Israels lekse om den niande av
- 1987/1988:**
- Vårt Land*
17. desember: Palestinsk uro
23. desember: Slår hardere
24. desember: Jerusalem en jublende by?
8. januar: Kritikk mot Israel
18. januar: Farligere for jøder?
23. januar: PLO i Norge
8. februar: Israel i knipe
13. februar: Vennene
18. februar: Overtramp fra ambassadøren
24. februar: Schultz
26. februar: Ingen livsløgn
- Dagen*
23. desember: Be for Israel!
23. januar: Ny hets mot Israel
- Fordøm Israel – anerkjenn PLO!
30. januar: Israel har ikkje noko val
16. februar: Nytt jødehat
3. mars: Organisasjon og forening
4. februar: Fordømmende Nasjoner

24. mars: Frekk historieforfalskning
26. mars: Administrert, ikke okkupert.
29. mars: Nye fordømingar mot Israel
16. april: Israels Venner
19. april: Metodistkirken og Israel
21. april: Shalom Israel
22. april: Terrordramaet over

1993:

Vårt Land:

2. august: De sivile betaler
21. august: Avtale i ermet?
1. september: PLO med nytt mål
6. september: Folkekarakteren
10. september: Fiendebilder skakes
14. september: Fredsseremoni
20. september: Arabisk fred?
1. oktober: Fredens regninger
4. oktober: Oktober 1943
11. oktober: Avtale på prøve
4. november: Ingen Beito-fred
26. november: Arafat i Norge
15. desember: Følg med!
24. desember: Fred i Betlehem?

Dagen:

2. august: Framleis opne døre for jemen-jødene?
13. august: Ideen bak en kristen dagsavis
14. august: PLO avslørt
19. august: Kjære Vårt Land
1. september: Avtaleutkastet mellom Israel og PLO
2. september: "Nøytralitet" i Midtøsten
7. september: Sterke argumenter mot avtaleutkastet
11. september: Israels fredsvilje
14. september: "Fred i vår tid"
21. september: Bør man gi lillefingeren for en leskjerm?
25. september: "Arafats endelige løsning"
28. september: En fortiet Gaddafi-tale
2. oktober: Fredsavtalen i "bedehusland"
5. oktober: Rabins regjeringsflertall
13. oktober: Synet på Israel i LK

20. oktober: Ytingar utan motytingar
23. oktober: Beskytt bosetningene
26. oktober: Ny bok tar nødvendig oppgjør
27. oktober: Terroristene blir frie
Antisemittismens årsak
10. november: Drapene på Mizrahi, Levi og Roth
15. november: Hva i all verden venter de på?
30. november: Den nye glansen i Arafat-glansbildet
2. desember: Israels vennenes dilemma
3. desember: Arafat kan ikke holde fredsløfter
9. desember: Når blir det rød løper for Rabin?
11. desember: "Fordømmer ikke fortiden"
17. desember: Rabin og Peres under press
22. desember: Nytt FN-svik mot Israel
27. desember: Fredsprosessens fiasko-kurs
Arafats ekspanderende krav
28. desember: Bue og Betlehem

2000:

Vårt Land:

12. september: 13. september
4. oktober: Hat og fred
9. oktober: Fordømmelse
13. oktober: Fredag
14. oktober: Snublesteinen
21. oktober: Jødene
15. november: Quislinghuset
16. november: Til graven
22. november: Barn og hevn
11. desember: Uavklart
19. desember: Julefred?
30. desember: Avtale og fred

Dagen:

2. September: Opptapping mot stor finale
3. oktober: Kampen om Jerusalem fortsetter
4. oktober: Stemningen skifter i Jerusalem
7. oktober: Tre religioner og fire helligdager
9. oktober: Fra Paris-møtets innside
10. oktober: To boligblokker ved Netzarim
11. oktober: Vanhelligelse av Josefs grav
13. oktober: Chamberlainistisk fredsprosess

17. oktober: Stø kurs mot full krig
Militært svekket av fredsprosessen
19. oktober: Willochs nyoppfunne pasifisme
21. oktober: Midtøsten-journalistens integritet
24. oktober: Baraks anti-opptrappings-politikk
25. oktober: Læren om rettferdig krig
26. oktober: Også Arabiske kristne rammes
28. oktober: Hva planlegger Arafat nå?
- ? oktober: Norske jøder truet på livet
1. november: Tenåringer som "bare" kaster stein
2. november: Barak har fått en måned til
Å tyde tegnene i tiden
3. november: Enda mer krigsfare i Midtøsten
4. november: Men Kåre Kristiansen hadde rett
6. november: Intelligent blindhet
8. november: Ehud Barak sluker store kameler
10. november: Kåre Willoch og jødane
13. november: Lokale tjenere for jødehatets gift
Kommentarer båret av pasifisme
15. november: Den islamske konferansen i Qatar
18. november: Sjakkbrett for fem eller ti spillere
22. november: Arafats skolebuss-bombe
24. november: Å blande likt og ulikt, svart og hvitt
25. november: USA kjøler ned forholdet til Israel
Baraks "Hvitbok" mot Arafat
30. november: Norsk lærerlag og Israel
7. desember: Ulystbetont nyvalg i Israel
Minikrigen fortsetter
8. desember: Mitchell/Jagland-kommisjonen
11. desember: Steinkastende toåringer
12. desember: Baraks overraskende avgang
20. desember: Israels enda mer innfløkte situasjon
21. desember: Daglige ikke-nyheter
23. desember: Jødisk hanukkah og kristen jul
Erling Folkvord vitjar Betlehem
28. desember: Barak gambler for tredje gang
Jødehatets gift og Esters bok
30. desember: Den internasjonale Straffedomstolen